

JAARVERSLAG 2002 ANNUAL REPORT

ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN
ADVISORY COUNCIL ON INTERNATIONAL AFFAIRS

A I V

Table of contents

FOREWORD

EVALUATION OF THE AIV'S WORK 1997–2002 **8**

ADVISORY REPORTS PUBLISHED IN 2002 **19**

ADVISORY REPORTS CURRENTLY IN PREPARATION **39**

GOVERNMENT RESPONSES TO PREVIOUSLY PUBLISHED ADVISORY

REPORTS AND OTHER CONTACTS WITH GOVERNMENT AND PARLIAMENT **46**

FINANCE **55**

AIV TASK AND WORKING METHODS **57**

COMPOSITION OF THE AIV AND ITS PERMANENT COMMITTEES **63**

AIV UNIT **67**

LIST OF ADVISORY REPORTS BY THE ADVISORY COUNCIL ON INTERNATIONAL AFFAIRS **68**

ANNEXE: THE AIV'S WORK PROGRAMME FOR 2003

Inhoudsopgave

VOORWOORD

EVALUATIE WERKZAAMHEDEN AIV 1997-2002 **8**

IN 2002 UITGEBRACHTE ADVIEZEN **19**

ADVIEZEN IN BEHANDELING **39**

REACTIES VAN DE REGERING OP EERDER VERSCHENEN ADVIEZEN EN

(ANDERE) CONTACTEN MET REGERING EN PARLEMENT **46**

FINANCIËLE VERANTWOORDING **55**

TAAK EN WERKWIJZE AIV **57**

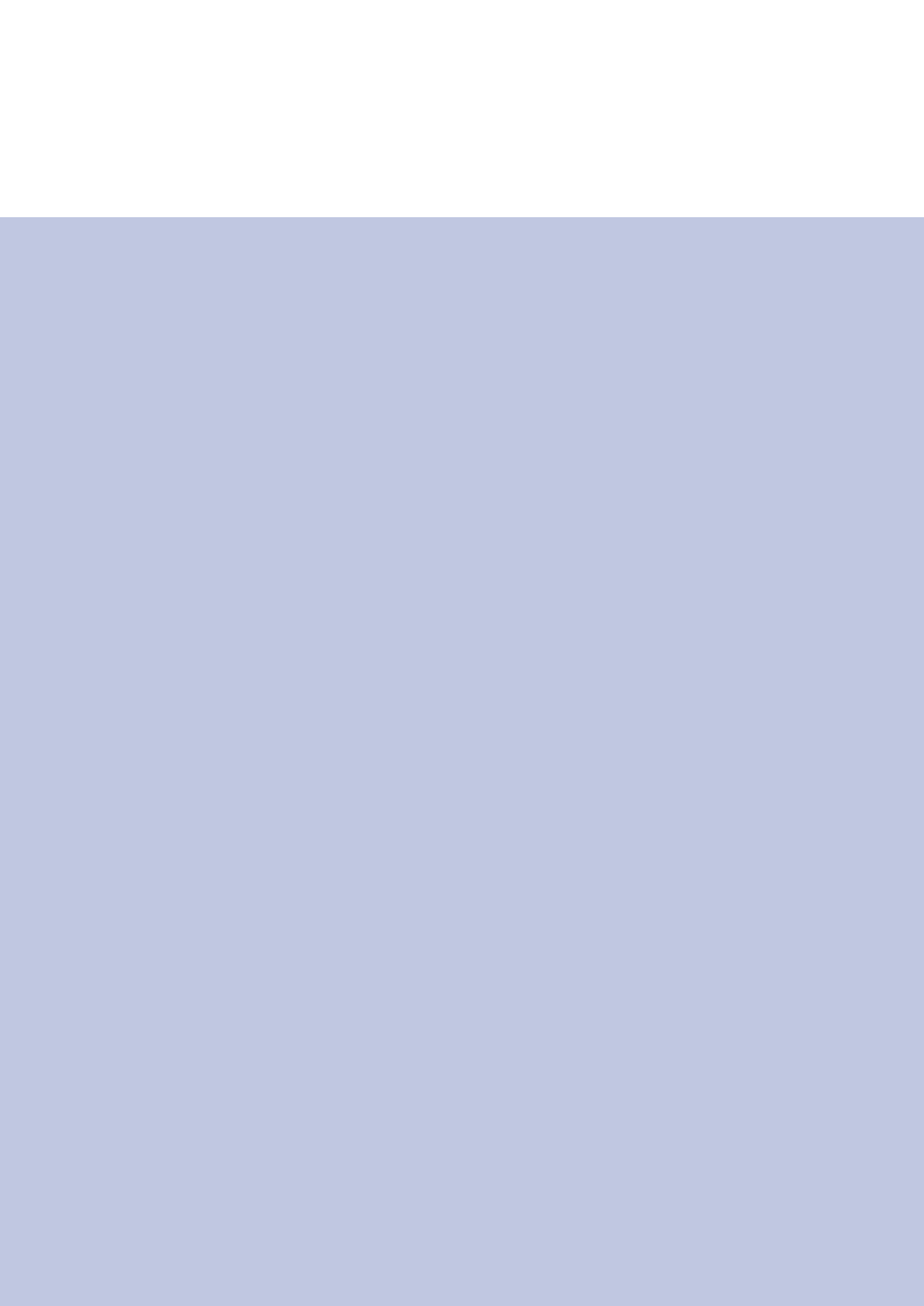
SAMENSTELLING VAN DE AIV EN DE PERMANENTE COMMISSIES **63**

STAF VAN DE AIV **67**

OVERZICHT VAN ADVIEZEN VAN DE

ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN **56**

BIJLAGE: WERKROGRAMMA AIV VOOR 2003

VOORWOORD

Foreword

FOLLOWING DEVELOPMENTS IN 2001, THE THEME OF security once again played a major role in the debates on international issues in 2002. The approach to this theme was partly influenced by the publication of the US National Security Strategy and the rising tension in the Middle East and the Gulf region. From time to time this also resulted in calls for revitalisation of the UN machinery in enforcing universal standards and values.

2002 will also go down in history as the year in which NATO and the EU expanded eastwards. The Europeanisation trend is apparent in many fields. The debates cannot be limited in this connection to institutional issues, but should also focus on specific policy fields.

The government that took office in 2002 has chosen to view foreign policy more as an extension of domestic priorities. The same is true of the financial dimension. Foreign policy, including development cooperation, is increasingly assessed on the basis of concrete results, in particular the results for the Netherlands. It should not be forgotten in this connection that the Netherlands itself is highly dependent on events abroad. In 2003 and 2004 the Netherlands must make an active contribution to the future of Europe when it holds the chairmanship of the Organisation for Security and Cooperation in Europe and the Council of Europe and the presidency of the European Union.

Against this background the AIV aims to contribute to the debate on international issues, in particular in response to questions formulated by ministers.

In 2002 the AIV published three completed reports entitled 'The Netherlands and the Organisation for Security and Cooperation in Europe in 2003: role and direction' (no. 26), 'Bridging the gap between citizens and Brussels: towards greater legitimacy and effectiveness for the European Union' (no. 27) and 'An analysis of the US Missile Defence Plans:

IN AANSLUITING OP DE ONTWIKKELINGEN IN 2001 HEEFT in 2002 het thema veiligheid weer een grote rol gespeeld in de debatten over internationale vraagstukken. De benadering van dit thema is mede beïnvloed door de publicatie van de strategische oriëntatie van de Verenigde Staten en de oplopende spanning in het Midden-Oosten en de Golf-regio. Bij wijlen mondde dit ook uit in een roep om nieuwe vitaliteit van de VN-machinerie bij het handhaven van universele normen en waarden.

Het jaar 2002 zal ook de geschiedenis ingaan als het jaar van de oostwaartse uitbreiding van de NAVO en de EU. De trend van Europeanisering is op vele terreinen waarneembaar. De discussie kan daarbij zich niet beperken tot institutionele vragen, maar dient zich ook te richten op concrete beleidsterreinen.

Het in 2002 aangetreden kabinet opteerde voor een visie waarin het buitenlands beleid meer wordt gezien als verlengstuk van binnenlandse prioriteiten. Dit geldt ook voor de financiële dimensie. Bij het beoordelen van het buitenlands beleid, waaronder begrepen ontwikkelingssamenwerking, wordt steeds meer gevraagd naar de concrete resultaten, met name ook die voor Nederland.

Bij deze invalshoek mag niet worden vergeten dat Nederland zelf zeer afhankelijk is van buitenlandse ontwikkelingen. In 2003 en 2004 zal Nederland een actieve bijdrage moeten leveren aan de toekomst van Europa, in de rol van voorzitter van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, de Raad van Europa en de Europese Unie.

Tegen deze achtergrond beoogt de AIV gericht bij te dragen aan het debat over internationale vraagstukken en hij doet dat in het bijzonder in reactie op vragen die door de betrokken bewindslieden worden geformuleerd.

In 2002 heeft de AIV drie afgeronde adviezen uitgebracht getiteld 'Nederland en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa in 2003: rol en richting' (nr. 26),

'Een brug tussen burgers en Brussel: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie' (nr. 27) en *'De Amerikaanse plannen voor raketverdediging nader bekeken, voors en tegens van bouwen aan onkwetsbaarheid'* (nr. 28).

Adviezen over mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking en over Pro-poor growth werden voorbereid en zullen vroeg in 2003 worden gefinaliseerd. Over het laatste onderwerp werd in mei 2002 aan de toenmalige minister voor Ontwikkelingssamenwerking reeds een voorstudie gepresenteerd. Voor het eerst in zijn geschiedenis heeft de AIV eigen beweging, in samenwerking met de Adviescommissie Vreemdelingenzaken, een vraagstuk tot onderwerp van advisering gemaakt. In de loop van 2003 moet dit leiden tot een advies over Europees asiel- en migratiebeleid.

De AIV heeft in 2002 veel aandacht besteed aan de wettelijk voorgeschreven evaluatie van de eerste vier jaren van zijn bestaan. De evaluatie bestrijkt de eerste 25 uitgebrachte adviezen alsmede een aantal principiële en organisatorische kwesties. De externe Evaluatiecommissie kwam in de zomer met een uitgebreid rapport, dat leidde tot een reactie van de kant van de AIV. Beide werden gepubliceerd in een speciale uitgave van de AIV. De belangrijkste inzichten worden in dit jaarverslag samengevat.

In februari 2002 is mr. F. Korthals Altes aangetreden als voorzitter. Prof. mr. F.H.J.J. Andriessen heeft daarmee zijn zeer gewaardeerde rol als waarnemend voorzitter kunnen beëindigen. Hij is wel lid van de AIV en voorzitter van de CEI gebleven.

In dit jaarverslag wordt eerst verslag gedaan van de evaluatie. Vervolgens wordt ingegaan op de adviezen die de AIV in 2002 heeft vastgesteld en wordt, indien in 2002 ontvangen, ingegaan op de reactie van de regering op deze adviezen. Daarna komen de adviesaanvragen aan de orde, waar de AIV weliswaar in 2001 aan is begonnen, maar die niet eerder dan in 2003 zullen resulteren in adviezen. Vervolgens wordt verslag gedaan van de reacties van de regering op adviezen die vóór zijn verschenen en van de gesprekken met de regering en de Staten-Generaal. Aansluitend wordt

pros and cons of striving for invulnerability' (no. 28). Advisory reports on human rights and development cooperation and on pro-poor growth were drafted in 2002 and will be finalised early in 2003. A preliminary study on the latter subject was presented to the then Minister for Development Cooperation in May 2002.

For the first time in its history the AIV prepared an advisory report on its own initiative, in cooperation with the Advisory Committee on Aliens Affairs. This is to lead to an advisory report on European asylum and migration policy in the course of 2003.

In 2002 the AIV devoted much attention to the statutory evaluation of the first four years of its existence. The evaluation covers the first 25 advisory reports and a number of organisational matters and issues of principle. The external Evaluation Committee published an extensive report in the summer which produced a response from the AIV. Both were published by the AIV in a special issue. The main findings of the evaluation are summarised in this annual report.

Mr F. Korthals Altes became the AIV's chairman in February 2002. This allowed Professor F.H.J.J. Andriessen to step down as the highly respected acting chairman. However, he has remained a member of the AIV and chairman of the CEI.

This annual report deals first with the evaluation. It then goes on to discuss the advisory reports adopted by the AIV in 2002 and any government responses received in 2002. This is followed by a discussion of the advisory reports on which the AIV began work in 2002 but which will not result in reports until 2003. The annual report then discusses the Government's response to advisory reports published before 2002 and the AIV's dealings with the Government and Parliament. Finally, the report renders account for the funding of the AIV in 2002 and describes the function and procedures of the AIV, partly in the light of the evaluation process. The text of the annual report concludes with three sections of a

more organisational nature. These are the composition of the AIV and the permanent committees on European integration (CEI), human rights (CMR), development cooperation (COS) and peace and security (CVV), the developments relating to the AIV Unit in 2002, and a list of the advisory reports adopted by the AIV up to December 2002. The work programme for 2003 is enclosed as an annexe.

The AIV approved this annual report at its meeting of 7 March 2003.

verantwoording afgelegd over de financiën die de AIV gedurende het jaar 2002 ten behoeve van zijn adviserende werkzaamheden heeft aangewend en wordt er nader ingegaan op de taak en werkwijze van de AIV; dit mede in het licht van het evaluatieproces. De tekst van dit jaarverslag wordt besloten met een drietal, meer organisatorische, onderdelen. Het betreft de samenstelling van de AIV en de permanente commissies voor Europese integratie (CEI), rechten van de mens (CMR), ontwikkelingssamenwerking (COS) en vrede en veiligheid (CVV), de ontwikkelingen bij de staf van de AIV in 2002 en een overzicht van de adviezen die de AIV, tot en met december 2002, heeft vastgesteld. Het werkprogramma voor 2003 is als bijlage toegevoegd.

De AIV heeft dit jaarverslag vastgesteld in zijn vergadering van 7 maart 2003.

EVALUATIE WERKZAAMHEDEN AIV 1997-2002

IN HET JAARVERSLAG OVER HET JAAR 2001 IS AANGEKONDIGD dat de AIV besluiten had genomen over de door de wet verplichte evaluatie van de werkzaamheden. De uitkomst van deze besluitvorming was onder meer dat de AIV besloot zich extern te laten evalueren. De verwachting was dat een blik van buitenaf het functioneren en de werkwijze van de AIV meer ten goede zou komen dan een zelfevaluatie. Daarop heeft de AIV de volgende opdracht voor de evaluatie geformuleerd: 'Centraal in de evaluatie staat de vraag of de AIV erin slaagt zijn adviesrol naar tevredenheid te vervullen. Een beoordeling van de werkwijze en het functioneren van de AIV en van de permanente commissies, ook in hun onderlinge samenhang, maakt hier deel van uit. Daarnaast dient ook de doorwerking van adviezen aan de orde te worden gesteld. Kernbegrippen bij de doorwerking zijn de relevantie van de adviezen voor het beleid en de opvattingen van de afnemers over de adviezen van de AIV'.

Met deze opdracht heeft de AIV personen benaderd die deskundig zijn op één of meer van de volgende gebieden: internationale betrekkingen, het Nederlands buitenlands beleid, de rechten van de mens, ontwikkelingssamenwerking, vrede en veiligheid en Europese integratie. Met genoegen heeft de AIV geconstateerd dat de deskundigen die zijn verzocht mee te werken aan de evaluatie van de AIV, allen bereid zijn geweest dat te doen. Dit heeft geleid tot de oprichting van de externe Evaluatiecommissie met: prof. dr. A. van Staden (voorzitter), mr. J.C.F. Bletz, prof. dr. L. de la Rive Box en mw. dr. B.E. van Vucht Tijssen. De Evaluatiecommissie heeft dr. P.J.J. Maessen als secretaris aangesteld. De leden van de Evaluatiecommissie is toegezegd dat zij onafhankelijk hun evaluerende werk zouden kunnen verrichten en dat de AIV de schriftelijke neerslag van het werk van de Evaluatiecommissie ongewijzigd zou toezenden aan de betrokken bewindslieden. Tevens is de Evaluatiecommissie alle medewerking toegezegd bij het opstellen van de evaluatie: relevante documentatie zou ter inzage liggen, aanvullende informatie zou, desgevraagd, worden verstrekt en ook zou, desgevraagd, extra ondersteuning vanuit de staf van de AIV ter beschikking staan.

Evaluation of the AIV'S work 1997-2002

THE ANNUAL REPORT FOR 2001 ANNOUNCED THAT THE AIV had made decisions regarding the evaluation required by law. One of these decisions was that the AIV would arrange to be evaluated externally. An external assessment of the functioning and working methods of the AIV was expected to be of more benefit than a self-evaluation. In commissioning the evaluation the AIV formulated the assignment as follows: 'The central issue of the evaluation should be whether the AIV performs its advisory role satisfactorily. An assessment of the working methods and functioning of the AIV and of the permanent committees, including their interrelationship, should be part of this. In addition, the impact of the advisory reports should be considered. Key concepts in relation to impact are the relevance of the advisory reports to policy and the opinions of the recipients of the reports'.

When selecting a team for this assignment the AIV approached people with expertise in one or more of the following areas: international relations, Dutch foreign policy, human rights, development cooperation, peace and security, and European integration. The AIV is pleased to report that all the experts who were requested to evaluate the AIV indicated that they would be prepared to do so. This resulted in the establishment of the external Evaluation Committee consisting of Professor A. van Staden (chairman), J.C.F. Bletz, Professor L. de la Rive Box and Dr B.E. van Vucht Tijssen. The Evaluation Committee appointed Dr P.J.J. Maessen as secretary. The members of the Evaluation Committee were given an undertaking that they could carry out their evaluation independently and that the AIV would pass their written findings unchanged to the ministers concerned. The AIV also undertook to provide all necessary assistance to the Evaluation Committee in the preparation of the evaluation: relevant documentation would be available for inspection, supplementary information would be provided on request, and extra

support would also be provided (once again on request) by the AIV Unit.

The result of the Evaluation Committee's work is the evaluation report entitled 'Unbundling and profiling: evaluation of the first term of the Advisory Council on International Affairs'. The external Evaluation Committee referred to above is responsible for its content. The AIV has added its own position on the findings of the Evaluation Committee, for which it alone is responsible. These two elements together form the evaluation report of the first term of the AIV.

As prescribed by law, this evaluation report has been forwarded to the ministers directly concerned with the AIV (i.e. the Minister of Foreign Affairs, the Minister of Defence, the State Secretary for Development Cooperation and the State Secretary for Foreign Affairs), to the Minister of the Interior and to the two Houses of Parliament. The evaluation report has also been widely distributed, with copies being sent to all those interviewed by the Evaluation Committee and anyone who indicated that they would like to receive a copy of the AIV's advisory reports. The total print run of the final report was 1,500.

In its report the Evaluation Committee comes to a number of general conclusions about the functioning of the AIV and deals with the relationship between the AIV and the committees. It also considers the AIV's view of its function and its relationship with its principals. On the positive side the Evaluation Committee notes that the AIV has been able in a relatively short space of time to produce a reasonably large number of advisory reports that have been well received in many quarters. It also notes that the integration of the policy fields within the AIV structure has been largely successful and that the impact of the advisory reports differs from case to case. The impact is sometimes considerable and sometimes negligible. On a more critical note, the Evaluation Committee observes that the advisory reports of the AIV are insufficiently innovative, bold and independent. The Evaluation

Het resultaat van de werkzaamheden van de Evaluatiecommissie is het evaluatierapport '*Ontvlechten en profileren - Evaluatie van de eerste raadsperiode van de Adviesraad Internationale Vraagstukken*'. Voor de inhoud van dit evaluatierapport is de bovengenoemde externe Evaluatiecommissie verantwoordelijk. De AIV heeft hier een eigen standpuntbepaling ten aanzien van de bevindingen van de Evaluatiecommissie aan toegevoegd. Voor deze standpuntbepaling is uitsluitend de AIV verantwoordelijk. Beide samen vormen het evaluatieverslag van de eerste raadsperiode van de AIV.

Dit evaluatieverslag is, zoals de wet voorschrijft, toegezonden aan de bewindslieden die direct bij de AIV betrokken zijn (de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie, de staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking en de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken), alsmede aan de minister van Binnenlandse Zaken en aan de beide Kamers der Staten-Generaal. Voorts is aan het evaluatieverslag ruime verspreiding gegeven door het toe te zenden aan alle gesprekspartners van de Evaluatiecommissie en aan degenen die te kennen hebben gegeven de adviezen van de AIV te willen ontvangen. De totaaloplage van het definitieve rapport was 1500 exemplaren.

De Evaluatiecommissie komt in het rapport tot een aantal meer algemene oordelen over het functioneren van de AIV en gaat in op de relatie AIV en Commissies. Verder wordt ingegaan op de taakopvatting en de relatie met de opdrachtgevers. In positieve zin wordt opgemerkt dat de AIV in betrekkelijk korte tijd in staat is gebleken een redelijk groot aantal adviezen uit te brengen, die in brede kring worden gewaardeerd. Voorts wordt opgemerkt dat de integratie van de beleidsterreinen binnen de AIV-structuur voor een belangrijk deel geslaagd zijn en wordt opgemerkt dat de doorwerking van adviezen onderling verschilt. Soms is er veel doorwerking, soms weinig. In meer kritische zin wordt opgemerkt dat de adviezen van de AIV te weinig innovatief, scherp en onafhankelijk zijn. In de visie van de Evaluatiecommissie heeft dit een aantal oorzaken:

- de structuur van de AIV maakt nuanceringen en compromissen noodzakelijk en de AIV zoekt te weinig publiciteit; en

- de AIV is te zeer vervlochten met zijn opdrachtgever (ministeries). Mede daarom wijken de adviezen niet echt af van bestaand beleid of van ambtelijke adviezen.

Ook wordt opgemerkt dat de houding van de bewindslieden (en het ambtelijk apparaat) ten opzichte van de AIV wordt gekenmerkt door gebrek aan betrokkenheid en waardering. Dit uit zich vooral in twee processen:

- benoemingen laten véél te lang op zich wachten;
- de gang van zaken rond werkprogramma, adviesaanvragen en regeringsreacties maakt de indruk van een ongeïnspireerd proces.

Eén en ander heeft geleid tot een aantal meer algemene conclusies en aanbevelingen. Deze zijn verwoord in het evaluatierapport en deels tot de AIV gericht en deels tot de betrokken departementen/bewindslieden. Voorzover het de AIV betreft is door de AIV een reactie gegeven. De reactie van de betrokken bewindslieden wordt daarna weergegeven.

In algemene zin heeft de AIV zijn grote erkentelijkheid uitgesproken voor het werk dat de Evaluatiecommissie in korte tijd heeft verricht en voor de onafhankelijke oordeelsvorming waartoe zij is gekomen. De AIV acht de positief-kritische toon van het evaluatierapport goed gekozen. De AIV is verheugd over de vaststelling van de Evaluatiecommissie dat de adviezen van de AIV kwalitatief van goed niveau zijn. Tevens is de AIV verheugd over de vaststelling van de Evaluatiecommissie dat de AIV een waardevolle functie heeft en niet meer kan worden gemist (p. 39). De AIV benadrukt dat in zijn standpuntbepaling vooral die punten zijn behandeld, waarin hij kanttekeningen plaatst bij de bevindingen van de Evaluatiecommissie. Dat zou de indruk kunnen wekken van grote verschillen van inzicht tussen de AIV en de Evaluatiecommissie over het functioneren van de AIV. Die zijn er niet; de verschillen worden alleen meer belicht dan de overeenkomsten. Voorts kijkt de AIV in hoofdzaak vooruit naar de tweede raadsperiode (2002 - 2006) met het oogmerk lessen te trekken voor toekomstig functioneren; de in het Evaluatierapport neergelegde conclusies en aanbevelingen worden door de AIV beschouwd als een belangrijk ijkpunt in zijn toekomstige activiteiten en zullen tweemaal per jaar in een vergadering van de AIV aan de orde worden gesteld.

Committee considers that this is due to a number of factors:

- the structure of the AIV is such that qualifications and compromises are necessary and the AIV is insufficiently publicity conscious; and
- the AIV is too closely involved with its principals (the government ministries). This explains in part why the advisory reports do not really differ from existing policy or civil service recommendations.

The evaluation also observes that the ministers and civil servants concerned display too little commitment to and appreciation of the AIV. This is mainly reflected in two ways:

- appointments are delayed for much too long;
- the whole process connected with the work programme, requests for advice and government responses gives the impression of being uninspired.

All this has resulted in a number of fairly general conclusions and recommendations. These are contained in the evaluation report and are intended partly for the AIV and partly for the ministries and ministers concerned. Where appropriate, a response is given by the AIV. This is followed by the response of the government ministers concerned.

Generally speaking, the AIV has expressed its great appreciation for the work performed by the Evaluation Committee in a short space of time and for its independent assessment. The AIV considers that the evaluation report adopts the right critical but positive tone. It is pleased about the finding that its advisory reports are of good quality. The AIV is also gratified to note that the Evaluation Committee considers that it fulfils a valuable role and has become indispensable (p. 39). The AIV would emphasise that its position on the evaluation report largely focuses on the findings on which it wishes to comment. This could create the impression that there are major differences between the AIV and the Evaluation Committee regarding the functioning of the AIV. This is not the case: it is simply that more attention is paid to the points on which they differ than to the points on which they agree. In addition, the AIV looks ahead above all to the second term

of office (2002-2006) in order to apply these lessons to its future work; the conclusions and recommendations contained in the Evaluation Report are regarded by the AIV as an important benchmark for its future activities and will be raised twice a year at an AIV meeting.

The AIV endorses the conclusion that the first term of office was largely dominated by the development of the new organisation and the efforts to strike a balance between the Advisory Council as a whole and its committees. It is a matter for satisfaction that the integrated system (advice/expertise can be provided in various combinations by four permanent committees) is described as enhancing or improving the situation that existed before the establishment of the AIV.

The evaluation report provides a good description of the delicate balance between the AIV and the permanent committees. The AIV and the committees have treated the development of the organisation as teamwork. Both the expert contribution of the permanent committees and the integrated overall approach taken by the AIV are essential to this teamwork. The AIV cannot therefore endorse the finding of the Evaluation Committee that the present structure of the AIV does not strike a balance between responsibility and commitment. On the contrary, the willingness to cooperate is an indication of the great sense of responsibility and commitment of the members of the AIV and of the permanent committees, and this is also how it is generally experienced in practice.

The AIV recognises that tensions can arise in the present structure. It is indeed necessary to ensure that these tensions are put to good use. The AIV agrees with the Evaluation Committee that this has indeed happened in recent years and that the present structure provides the scope for an advisory council that functions well in all respects. The AIV also agrees with the Evaluation Committee that any modification to the structure should be considered only in a few years' time when a subsequent evaluation is carried out. The AIV has taken note in this connection of the Evaluation Committee's comments on the functioning of the individual

De AIV sluit zich aan bij de conclusie dat de eerste raadsperiode sterk in het teken heeft gestaan van het opbouwen van de nieuwe organisatie en het zoeken naar evenwicht tussen de koepel en zijn commissies. Dat de geïntegreerde advisering - deskundigheid kan in verschillende combinaties worden ingezet vanuit vier permanente commissies - als een verrijking of verbetering wordt omschreven ten opzichte van de situatie van vóór de oprichting van de AIV, stemt tot tevredenheid.

Het evaluatierapport brengt de delicate balans tussen de AIV en de permanente commissies goed in kaart. De AIV en de commissies hebben het opstellen als een samenspel ervaren. Een samenspel, waarbij noch de deskundige inbreng van de permanente commissies, noch de geïntegreerde zienswijze van de AIV kon worden gemist. Dat in de huidige structuur van de AIV de balans zoek zou zijn tussen verantwoordelijkheid en betrokkenheid, is een constatering van de Evaluatiecommissie, waarin de AIV zich niet kan vinden. De bereidheid samen te werken duidt juist op een groot gevoel van verantwoordelijkheid en grote betrokkenheid van leden van de AIV en van leden van de permanente commissies en zo is dat in het algemeen ook ervaren.

De AIV erkent dat in de huidige structuur spanningen kunnen ontstaan. Het gaat er inderdaad om deze spanningen ten goede aan te wenden. Mét de Evaluatiecommissie constateert de AIV dat dit in de afgelopen jaren ook al is gebeurd en dat de huidige structuur mogelijkheden biedt voor een in alle opzichten goed functionerende adviesraad. De AIV is het met de Evaluatiecommissie eens dat eventuele wijziging van de structuur pas over enkele jaren, bij een volgende evaluatie, nader is te bezien. Daarbij heeft de AIV goede nota genomen van hetgeen de Evaluatiecommissie heeft opgemerkt over het functioneren van de individuele commissies. Daarbij zij opgemerkt dat de AIV het een weinig gelukkige gedachte acht om, in de huidige structuur, ernaar te streven het ledental van de permanente commissies terug te brengen. Op de leden van de permanente commissies wordt nu al een zwaar beroep gedaan; bij kleinere commissies zou dat beroep navenant toenemen. Anders dan de Evaluatiecommissie, is de AIV niet van opvatting dat de huidige grootte van de permanente commissies

in de hand werkt dat leden zich onvoldoende betrokken voelen bij de werkzaamheden van de AIV. De ervaring van de afgelopen jaren lijkt dit ook niet te staven.

De Evaluatiecommissie geeft verscheidene mogelijkheden om de raadsprocessen en -activiteiten meer transparant te maken. De AIV deelt het streven naar transparantie dat de Evaluatiecommissie voorstaat, maar heeft twijfels bij het instrument dat daartoe wordt aangereikt, namelijk het vroegtijdig bespreken van hoofdlijnennotities. Wel is te overwegen naast de periodieke voortgangsrapportages in vergaderingen van de AIV, permanente commissies zelf te laten uitmaken of zij, op enig moment gedurende het traject van voorbereiding van de advisering, behoefte hebben aan ruggespraak in de AIV. Verder neemt de AIV in het kader van het versterken van de transparantie, de aanbeveling over geregeld gemeenschappelijke bijeenkomsten te organiseren van de AIV en de permanente commissies. Dergelijke bijeenkomsten kunnen tevens de band tussen alle betrokkenen versterken. In het verslagjaar werd op 26 september reeds eenmaal een dergelijke bijeenkomst gehouden.

Bij de bevinding van de Evaluatiecommissie dat de samenstelling van de AIV en de permanente commissies voortdurende aandacht behoeft, sluit de AIV zich aan. Bij de constatering dat deze samenstelling te weinig vernieuwend zou zijn, plaatst de AIV de kanttekening dat de realiteit leert dat de kringen van deskundigen waaruit kan worden gerekruteerd, relatief beperkt zijn. Hoewel het aan de bewindslieden is leden van de AIV en van de permanente commissies te benoemen, neemt de AIV zich voor - als hem wordt gevraagd suggesties te doen voor nieuwe leden - zich in te spannen voldoende deskundigen te benaderen die zich in wetenschappelijke vorming of ervaringsachtergrond onderscheiden van de huidige leden.

De AIV plaatst kanttekeningen bij de vooronderstelling van de Evaluatiecommissie dat publiciteit een belangrijke voorwaarde is voor het bevredigend functioneren van een adviesorgaan. Kerntaak is en blijft immers het adviseren van de opdrachtgevers. De wetgever rept in het geheel niet van een publieke functie van adviesorganen, noch in het algemeen (Kaderwet adviescolleges), noch voor de AIV (Wet op de

committees. The AIV considers that, given the present structure, it is not a good idea to try to reduce the number of members in the permanent committees. Heavy demands are already made on the members of the permanent committees and, if their number were to be reduced, these demands would increase proportionately. Unlike the Evaluation Committee, the AIV does not consider that the present size of the permanent committees is such that the members feel insufficiently involved in the work of the AIV. Nor does this seem to be supported by the experience of recent years.

The Evaluation Committee describes various ways in which the processes and activities of the AIV can be made more transparent. Although the AIV is in favour of the efforts to achieve transparency proposed by the Evaluation Committee, it has doubts about the instrument recommended for this purpose, namely the early discussion of framework memorandums. What could, however, be considered is allowing the permanent committees to decide for themselves whether they feel a need at some point during the preparation of the advisory report to refer back to the AIV as a whole, in addition to the periodic progress reports in meetings of the AIV. In the context of measures to promote transparency, the AIV also endorses the recommendation that regular joint meetings of the AIV and the permanent committees should be held. Such meetings could also help to strengthen the ties between all concerned. A meeting of this kind was in fact held in the year under review, namely on 26 September.

The AIV endorses the Evaluation Committee's finding that the composition of the AIV and the permanent committees should be permanently monitored. As regards the finding that the composition is insufficiently innovative, the AIV would point out that in practice the pool of experts from which members can be recruited has been found to be relatively limited. Although the appointment of members of the AIV and the permanent committees is a matter for the ministers, the AIV undertakes that where it is requested to make suggestions for new members it will make every effort to

approach sufficient experts whose qualifications or experience differ from that of the present members.

The AIV questions the assumption by the Evaluation Committee that publicity is an important precondition for the satisfactory functioning of an advisory body. The core task of such a body is – and will continue to be – the provision of advice to its principals. The law makes no mention whatever of a public function for advisory bodies either generally (in the Advisory Councils Framework Act) or specifically in relation to the AIV (in the Advisory Council on International Affairs Act). The AIV therefore proposes to continue focusing on its core function. The most important thing is the content of the advice it provides. Subject to this priority there is no reason why the AIV should not engage in public debate or seek publicity. However, this would be conditional on the advisory reports being of sufficient quality and suitable for this purpose. It should incidentally be noted (and this is also acknowledged by the Evaluation Committee) that members of the AIV and of the permanent committees do already take part in public debates, including debates on subjects on which the AIV has published a report. However, they generally do this in their everyday capacity rather than as members of the AIV.

The Evaluation Committee proposes three ways of improving participation in public debate. These are:

- The AIV should write critical advisory reports. The Evaluation Committee considers that the multi-tier structure and composition of the AIV are not conducive to trenchant reports. The AIV agrees that its multi-tier structure can mean that it is constantly necessary to strive for consensus. It also endorses the need to write reports which are bolder and more trenchant. Nonetheless, the AIV believes that this should not be at the expense of consensus. Minority positions and footnotes containing different views can, after all, also detract from the persuasive force of advisory reports.
- The AIV should publish advisory reports on its own initiative. The AIV agrees that the time has come for it to

Adviesraad Internationale Vraagstukken). De AIV neemt zich dan ook voor zich op zijn kerntaak te blijven richten. Voorop staat de inhoud van de advisering. Binnen deze prioriteit is er niets op tegen deel te nemen aan het publieke debat of de publiciteit te zoeken. Voorwaarde is wel dat adviezen worden uitgebracht die voldoende kwaliteit hebben en die zich daarvoor lenen. Overigens - en dat erkent de Evaluatiecommissie ook - nemen leden van de AIV en van de permanente commissies al deel aan publieke debatten, ook over onderwerpen waarover de AIV advies heeft uitgebracht. Zij doen dat echter in het algemeen meer in hoedanigheid van hun maatschappelijke functie, en niet zozeer als lid van de AIV.

De Evaluatiecommissie stelt een drietal methoden voor om beter te participeren in de maatschappelijke discussie.

Deze methoden zijn:

- Het opstellen van kritische adviezen. De Evaluatiecommissie meent dat de (gelaagde) structuur en de samenstelling van de AIV niet bevorderlijk zijn voor de totstandkoming van scherp geformuleerde adviezen. De AIV onderschrijft dat zijn gelaagde structuur kan betekenen dat voortdurend naar consensus moet worden gezocht. De AIV onderschrijft het streven naar adviezen die 'steviger' worden geformuleerd en qua stijl scherper zijn. Toch mag dit, in de visie van de AIV, niet ten koste gaan van de consensus. Immers, minderheidsstandpunten en voetnoten met afwijkende opvattingen kunnen afdoen aan de overtuigingskracht van adviezen.
- Het uitbrengen van adviezen op eigen initiatief. De AIV onderschrijft dat het tijd is om uit eigen beweging advies uit te brengen. In de eerste jaren van zijn bestaan heeft de AIV zich met opzet beperkt tot het uitbrengen van adviezen op verzoek van de regering of van de Staten-Generaal. Dit om te laten zien dat adviezen konden worden uitgebracht waar - letterlijk - vraag naar was. De AIV tekent daarbij aan dat hij zich in 2002 heeft voorgeno- men uit eigen beweging een advies op te stellen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat van overheidswege nadrukkelijk is gestreefd naar herstel van het primaat van de politiek. Veelvuldig gebruik maken van het recht uit eigen beweging te adviseren, zou dit streven door- kruisen. Daarom zal de AIV ook in zijn tweede raads-

periode terughoudend omspringen met het recht uit eigen beweging te adviseren.

- Publiciteit en uitnodiging tot debat. De AIV is van oordeel dat de Evaluatiecommissie een juist en genuanceerd beeld schetst van de achtergrond van de relatieve onderbelichting die voorlichting en public relations de afgelopen jaren hebben gehad in de werkzaamheden van de AIV. Binnen de hiervoor geschetste randvoorwaarde dat het uitbrengen van adviezen met voldoende kwaliteit voorop blijft staan, sluit de AIV zich aan bij de aanbevelingen die het Evaluatierapport hieromtrent bevat. Het evaluatierapport schetst verschillende mogelijkheden. De verspreiding van adviezen en de nagekomen vraag zullen voortaan in het jaarverslag van de AIV worden opgenomen, zodat een beeld ontstaat van de potentiële doorwerking. Reacties uit de media, de academische wereld en het buitenland zullen meer systematisch worden bijgehouden, zodat ook de doorwerking kan worden getaxeed.

De Evaluatiecommissie constateert verscheidene malen dat de AIV en het ministerie van Buitenlandse Zaken te zeer met elkaar zouden zijn vervlochten. Hiervoor wijst zij in het bijzonder op de totstandkoming van het werkprogramma, op de aanduiding ambtelijk adviseurs en op de positie van de staf. Van de zijde van de AIV wordt hier tegenover gesteld dat zijn onafhankelijkheid, naast juridische waarborgen, vooral ligt in de zelfstandige wijze waarop de internationale vraagstukken worden benaderd, die hem worden voorgelegd. De AIV heeft dan ook de indruk dat er eerder sprake is van vervlechting voor het oog, van beeldvorming, dan van een zodanige mate van op elkaar aangewezen zijn, dat de AIV daardoor in zijn functioneren wordt gehinderd. Zo is het de afgelopen jaren zeker niet ervaren.

De Evaluatiecommissie stelt vast dat de omvang van de staf klein is in verhouding tot de bemensing van de voorgangers van de AIV. De Evaluatiecommissie meent verder dat het nadelig is voor het functioneren van de staf dat zij is ondergebracht in het ministerie van Buitenlandse Zaken. De contacten met de ambtenaren zouden dusdanig intensief zijn, dat deze de belangrijkste referentie vormen voor de leden van de staf, zowel sociaal als qua inhoud. Dit zou nog

publish advisory reports on its own initiative. In the initial years of its existence the AIV deliberately confined itself to publishing advisory reports at the request of the Government or Parliament. This was done in order to show that it was able to produce reports for which there was, literally, a demand. The AIV would add that it decided in 2002 to write an advisory report on its own initiative. It should be noted in this connection that emphatic efforts have been made by government to restore political primacy. These efforts would be frustrated if the AIV were to make frequent use of its right to produce reports on its own initiative. The AIV will therefore exercise this right sparingly in its second term of office.

- Publicity and invitation to debate. The AIV considers that the Evaluation Committee provides an accurate and considered picture of why public relations and publicity have received relatively little attention in the work of the AIV in recent years. Subject to the precondition described above, i.e. that priority will continue to be attached to the quality of advisory reports, the AIV endorses the recommendations on the subject contained in the evaluation report, which suggests various options. The distribution of advisory reports and any subsequent demand for these reports will in future be included in the annual report of the AIV, in such a way that the potential impact can be assessed. Reactions from the media, academia and abroad will be systematically recorded so that this impact too can be assessed.

The Evaluation Committee notes on various occasions that the AIV and the Ministry of Foreign Affairs are intertwined too closely. It refers in this connection in particular to the way in which the work programme is arrived at, to the appellation 'official advisor' and to the position of the AIV Unit. However, the AIV would argue that its independence is secured not only by legal safeguards but also and above all by the way in which it approaches the international issues laid before it. The AIV therefore has the impression that the intertwining is more a matter of perception than of reality and that its functioning is not adversely affected. This has certainly not been felt to be the case in recent years.

The Evaluation Committee concludes that the AIV Unit is small in comparison with the support staff of the AIV's predecessors. It also considers that the functioning of the Unit is adversely affected by the fact that it is housed in the Ministry of Foreign Affairs. Its contacts with civil servants are so intensive that they constitute the main frame of reference for the members of the Unit both socially and in terms of content. This effect is strengthened, according to the Evaluation Committee, by the fact that members of the Unit are recruited first and foremost from the ranks of the civil servants of the Ministry of Foreign Affairs, and, when a vacancy arose for the secretary of the Peace and Security Committee, from the Ministry of Defence. The Evaluation Committee therefore proposes that members of the Unit should also be recruited from outside the ministries and that the Unit should be housed 'at a distance'.

The AIV would stress at the outset that it is very satisfied with the Unit's work. Housing the Unit in the Ministry of Foreign Affairs has major advantages, the most important of which is the timely provision of detailed information which is of great value in preparing the reports. More attention can also be paid in the present configurations to the career prospects of the Unit's staff. Since there is evidently an impression that the Unit is bound up too closely with the Ministry, the AIV considers that external recruitment could help to rectify this perception. The most obvious category would be university-trained staff who would be attached to the AIV Unit for a few years. The AIV notes that enlargement of the Unit, temporary or otherwise, would enable the AIV to undertake a more ambitious work programme in terms of both quantity and depth.

Unless the AIV Unit were to be completely severed from the Ministry of Foreign Affairs, positioning it outside the Ministry would - quite apart from the issue of the extra costs - be a cosmetic change rather than a real improvement on the present situation. The AIV considers that a complete severance would be absolutely undesirable since numerous supporting services would then have to be transferred to the Unit. This would also seriously hinder the work of gathering information.

worden versterkt, aldus de Evaluatiecommissie, door het gegeven dat leden van de staf in eerste instantie worden gerekruteerd uit de ambtenaren van het ministerie van Buitenlandse Zaken en, bij een vacature van de secretaris van de CVV, van het ministerie van Defensie. Daarom stelt de Evaluatiecommissie voor leden van de staf ook van buiten de ministeries aan te trekken en om de staf 'op afstand' te huisvesten.

De AIV stelt voorop dat grote tevredenheid bestaat over het functioneren van de staf. Het onderbrengen van de staf in het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft grote voordelen, waarvan het belangrijkste - een tijdige, genuanceerde voorziening van informatie - van grote waarde is voor het opstellen van adviezen. Tevens kan in de huidige constellatie meer aandacht worden besteed aan de doorstroming en het carrièreperspectief van de medewerkers van de staf. Aangezien kennelijk de indruk bestaat, dat de staf té dicht op het ministerie zit, meent de AIV dat rekrutering van buitenaf van leden van de staf kan helpen deze beeldvorming te nuanceren. Hierbij kan in eerste instantie worden gedacht aan wetenschappelijk geschoolde medewerkers, die zich voor een periode van enkele jaren aan de staf van de AIV verbinden. De raad signaleert dat al dan niet tijdelijke uitbreiding van de staf een ambitieuzer werkprogramma mogelijk zou maken, zowel kwantitatief als qua diepgang.

Tenzij de staf van de AIV geheel zou worden losgemaakt van het ministerie van Buitenlandse Zaken, is de suggestie de staf buiten het ministerie te huisvesten, (nog afgezien van de extra kosten), meer een verandering voor het oog, dan een verbetering ten opzichte van de huidige situatie. Volledige loskoppeling acht de AIV zonder meer onwenselijk, aangezien dan tal van ondersteunende diensten bij de staf zouden moeten worden ondergebracht. Ook de informatievergaring zou ernstig worden bemoeilijkt.

De Evaluatiecommissie stelt voor de opstelling van het werkprogramma vooral een verantwoordelijkheid van de AIV te maken, zodat de bewindslieden kunnen volstaan met een marginale toets. De vaststelling van het werkprogramma is de verantwoordelijkheid van de bij de AIV betrokken bewindslieden. De AIV neemt deze suggestie van de Evaluatiecom-

missie niet over. Naar het oordeel van de AIV is het eerder zo dat het primaat van de politiek bij het opstellen van het werkprogramma nog onvoldoende uit de verf is gekomen. Bij het opstellen van het werkprogramma is het streven te komen tot een uitwisseling van visies tussen bewindslieden en adviesorgaan over inhoudelijke thema's die zich, al dan niet, lenen voor advisering. Uiteindelijk is het de verantwoordelijkheid van de politieke ambtsdragers - en niet van het adviesorgaan - het programma vast te stellen. Die betrokkenheid van de bewindslieden acht de AIV van eminent belang. Deze dient eerder te worden versterkt dan te worden verzwakt. De AIV is met de Evaluatiecommissie van oordeel dat herstel van de gewoonte jaarlijks te spreken over het werkprogramma, een belangrijke voorwaarde is voor het soepel laten verlopen van het verkeer tussen bewindslieden en de AIV.

De AIV deelt de opvatting van de Evaluatiecommissie dat de ambtelijk adviseurs een waardevolle functie vervullen, maar dat hun aanduiding tot misverstanden aanleiding kan geven. Hun rol is inderdaad een dienende en voorlichtende. Met de wijziging van hun naam in ambtelijk contactpersonen heeft de AIV geen moeite en ook neemt de AIV de aanbeveling van de Evaluatiecommissie over om de betrokken ambtenaren niet langer op het titelblad van adviezen te vermelden.

De AIV heeft een eerste aanzet gegeven tot het implementeren van de aanbevelingen van de Evaluatiecommissie. Het rapport is uitgebreid besproken in de AIV in de permanente commissies en een aantal meer praktische aspecten is inmiddels in uitvoering. Voor de AIV heeft het evaluatierapport al zijn werking: De AIV en zijn permanente commissies is een spiegel voorgehouden die hen een blik op hun functioneren heeft gegund. In die zin zal het rapport van de Evaluatiecommissie in de komende raadsperiode van grote waarde zijn voor het functioneren van de AIV.

De reactie van de zijde van de regering kwam begin 2003 beschikbaar. De minister van Buitenlandse Zaken ging, mede namens de andere betrokken bewindslieden, in op de volgende aspecten. Hij achtten het onverminderd van belang jaarlijks overleg met de AIV te voeren, onder andere over het ontwerpwerkprogramma. Hij was met de AIV van

The Evaluation Committee proposes that the AIV should be primarily responsible for preparing the work programme, so that all the ministers need do is review the reasonableness of its decisions, and finalise the work programme. The AIV does not concur with this suggestion. On the contrary, the AIV takes the view that insufficient account is still taken of political primacy in preparing the work programme. The aim in drawing up the work programme should be to achieve an exchange of views between ministers and the AIV on substantive themes that may or may not be suitable for an advisory report. Ultimately, responsibility for determining the programme lies with the political office holders and not the advisory body. The AIV regards the ministers' involvement as being of crucial importance. This involvement should be strengthened rather than weakened. The AIV agrees with the Evaluation Committee that reinstatement of the annual meeting to discuss the work programme is essential if there is to be smooth communication between the ministers and the AIV.

The AIV shares the view of the Evaluation Committee that the official advisors can play a valuable role, but that their appellation can give rise to misunderstandings. Their role is indeed to serve and provide information to the AIV. The AIV would have no objection if their name were changed to civil service liaison officer. It also adopts the recommendation of the Evaluation Committee that the names of the civil servants concerned should no longer be shown on the title page of the advisory reports.

The AIV has taken the first step towards implementing the recommendations of the Evaluation Committee. The report has been discussed at length in the AIV and in the permanent committees and some of the more practical points are now being put into effect. The report holds up a mirror to the AIV and its permanent committees, enabling them to assess their functioning. In this respect, the report of the Evaluation Committee will prove to be of great value to the AIV's work during its forthcoming term of office.

The government's response became available in early 2003. The Minister of Foreign Affairs, speaking for himself and for the other ministers concerned, dealt with the following points. He considered that it was as important as ever to hold annual consultations with the AIV on the draft work programme and other matters. He shared the view that the AIV was not intertwined with the Ministry to such an extent as to jeopardise the independence of its advice and also considered that the advantages of the present arrangements were self-evident. Nor did he see any necessity to appoint members of the AIV Unit from outside the ministries or to house the Unit outside the Ministry of Foreign Affairs. The Minister also indicated that agreement had been reached in the periodic consultations between the civil service liaison officers and the AIV Unit regarding a number of practical improvements to the preparation of the annual AIV work programme, the requests for advice and the Government's response. Finally, the Minister suggested that one way of generating publicity for the advisory reports would be to hold a symposium in appropriate cases. This could take place after an advisory report had been written and before the Government's response had been formulated.

oordeel dat er geen sprake was van en vervlechting waardoor de onafhankelijke advisering in het geding zou komen en meende bovendien dat de voordelen van de huidige gang van zaken evident waren. Er was naar zijn mening geen aanleiding om AIV-stafleden van buiten de departementen aan te trekken of de staf buiten het departement van Buitenlandse Zaken te huisvesten. De minister gaf voorts aan dat in periodiek overleg van ambtelijk contactpersonen met de staf van de AIV afspraken werden gemaakt over een aantal praktische verbeteringen betreft de voorbereiding van het jaarlijkse AIV-werkprogramma, de adviesaanvragen en de regeringsreactie. De minister doet, tot slot, de suggestie om te pogen meer publieke aandacht gevestigd te krijgen op de adviezen, door in voorkomend geval een symposium te beleggen. Dit zou kunnen plaatsvinden nadat een advies tot stand is gekomen en vóórdat een regeringsreactie daarop is opgesteld.

IN 2002 UITGEBRACHTE ADVIEZEN

ADVIES NR. 26 *'Nederland en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa in 2003: rol en richting'* (mei 2002)

Ter voorbereiding van het Nederlands voorzitterschap van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) in 2003 heeft de minister van Buitenlandse Zaken op 27 april 2001 de AIV om advies gevraagd. In de adviesaanvraag worden in het bijzonder de volgende onderwerpen aan de orde gesteld: een terugblik op eerdere voorzitterschappen, de besluitvorming in de OVSE, de relatie tussen het secretariaat en het voorzitterschap, versterking van de rol van de OVSE en nieuwe thema's voor de OVSE. De AIV heeft deze adviesaanvraag voorgelegd aan de commissie OVSE, die leden afkomstig uit de vier permanente commissies van de AIV in zijn midden telde. Deze commissie heeft onder voorzitterschap gestaan van prof. dr. W.J.M. van Genugten (CMR). De overige leden waren: prof. dr. P.R. Baehr (CMR), dr. A. Bloed (CVV), drs. T. ETTY (CMR), dr. Ph.P. Everts (CVV), Lt. Gen. b.d. G.J. Folmer (CVV), prof. dr. J.Q.Th. Rood (CEI), en prof. dr. N.J. Schrijver (COS). Prof. mr. J.W. de Zwaan (CEI) was corresponderend lid. Het secretariaat van de commissie OVSE is gevoerd door de secretaris van de AIV, drs. F. van Beuningen. De stagiair(e)s mw. A. Swakhoven en dhr. R.J. Scheffer hebben ondersteunende werkzaamheden verricht. Het advies is in mei 2002 vastgesteld door de AIV.

In zijn advies constateert de AIV dat met het wegvallen van de Oost-Westtegenstelling ook de functie van de C/OVSE als ontmoetingsplaats tussen de blokken is weggefallen. Het spreekt daardoor niet langer vanzelf dat de OVSE het platform is voor overleg en dialoog, te minder daar de landen van Oost en West elkaar tegenwoordig ook in andere fora ontmoeten. Aangezien de OVSE aan haar functie van ontmoetingsplaats tussen Oost en West gedurende de Koude Oorlog haar bestaansrecht ontleende, hoeft het geen verbazing te wekken dat bij haar opvolger, de OVSE, momenteel onzekerheid bestaat over haar rol en taken. Daaraan kan nog worden toegevoegd dat de hervorming en uitbreiding van de NAVO en van de Europese Unie de onzekerheid over de rol en taken van de OVSE vergroten. Deze hebben daarnaast tot gevolg dat in de OVSE een scheidslijn dreigt te ontstaan tussen de lidstaten van deze organisaties

Advisory reports published in 2002

ADVISORY REPORT No. 26 *'The Netherlands and the Organisation for Security and Cooperation in Europe in 2003: role and direction'* (May 2002)

On 27 April 2001, the Minister of Foreign Affairs asked the Advisory Council on International Affairs (AIV) to produce an advisory report on the Organisation for Security and Cooperation in Europe (OSCE) in connection with the forthcoming Dutch chairmanship of the OSCE in 2003. The request for advice raised in particular the following topics: a review of previous chairmanships, decision-making in the OSCE, the relationship between the Secretariat and the Chairmanship, strengthening the OSCE and new themes for the OSCE. The AIV referred this request for advice to the OSCE Committee, which included members of the AIV's four permanent committees. The Committee was chaired by Professor W.J.M. van Genugten (Chair; Human Rights Committee). The other members were Professor P.R. Baehr (Human Rights Committee), Dr A. Bloed (Peace and Security Committee), T. Etty (Human Rights Committee), Dr P.P. Everts (Peace and Security Committee), Lt Gen G.J. Folmer retd. (Peace and Security Committee), Professor J.Q.T. Rood (European Integration Committee) and Professor N.J. Schrijver (Development Cooperation Committee). Professor J.W. de Zwaan (European Integration Committee) was a corresponding member. Secretarial support was provided by F. van Beuningen, the Secretary of the AIV, assisted by two trainees, A. Swakhoven and R.J. Scheffer. The AIV adopted the report in May 2002.

In its report, the AIV notes that the evaporation of the East-West conflict has put an end to the need for the OSCE (previously the CSCE) to act as a meeting place for the two blocs. It is no longer self-evident that the OSCE should be the principal platform for consultation and dialogue, particularly as there are plenty of other bodies in which the Eastern and Western countries now meet. Given that the role of a meeting

en de landen met een perspectief op toetreding aan de ene kant, en de overige landen, die dit perspectief ontberen, aan de andere kant. Naarmate de Amerikaans-Russische verhoudingen verbeteren en, daarnaast, naarmate de NAVO en de Europese Unie meer lidstaten gaan tellen en zich actiever opstellen in kwesties van Europese veiligheid, boet de OVSE aan politiek gewicht in.

Ondanks de introductie van de omnibusbegrippen 'comprehensive security' en 'cooperative security', bestaat nog altijd onvoldoende samenhang in de veelheid en verscheidenheid aan activiteiten van de OVSE. De werking van de OVSE berust op de politieke bereidheid van de deelnemende staten hun onderlinge betrekkingen en hun interne beleid te onderwerpen aan gemeenschappelijke politieke afspraken. Deze stellen begrenzings aan het politieke verkeer: van deelnemende staten wordt verwacht dat ze zich houden aan de overeengekomen 'omgangsvormen', ten opzichte van elkaar en ten opzichte van hun burgers. Dat doen de betrokken staten niet altijd, maar de gemaakte afspraken zijn wel de norm. Onttrekken de deelnemende staten zich aan de norm - in bijvoorbeeld Tsjetsjenië, Joegoslavië en de bevroren conflicten - dan kan in de OVSE worden gevraagd om rekenschap en verantwoording; de OVSE kan evenwel niets afdwingen. Deze traditie van overleg en consultaties, die door de jaren heen in de OVSE is opgebouwd, heeft overigens wel geholpen de politieke veranderingen in Europa en in de individuele landen te kanaliseren en is daarom op zichzelf waardevol.

Voorts komt de AIV tot de volgende bevindingen:

- De plaatsbepaling die is gegeven van de OVSE, brengt de AIV tot de slotsom dat de OVSE - deels in aanvulling op, deels in samenwerking met andere internationale organisaties - nog altijd een waardevolle rol heeft te vervullen in de betrekkingen tussen de staten die aan de OVSE deelnemen.
- De OVSE biedt een wezenlijk platform voor voortdurende consultaties en overleg tussen de deelnemende staten. Deze traditie van overleg is op zichzelf van waarde. Daarnaast is de OVSE de enige regionale organisatie voor

samenwerking op het gebied van veiligheid waarvan de Verenigde Staten en de Russische Federatie op voet van gelijkwaardigheid deel uitmaken. Bovendien is van belang dat de Centraal-Aziatische landen deel uitmaken van de OVSE.

- De begrippen 'comprehensive security' en 'cooperative security' zijn zo ruim dat ze nauwelijks beperkingen stellen aan de activiteiten en de taken van de OVSE. Deze kunnen zich bovendien afspelen in drie dimensies, ieder met eigen kenmerken en een eigen dynamiek. Deze taken zijn zo verscheiden dat niet altijd duidelijk is waar het zwaartepunt ligt of zou moeten liggen van de taakvervulling en activiteiten van de OVSE. Als gevolg hiervan is de OVSE een organisatie die veel en velerlei activiteiten ontplooit, waarvan de samenhang niet altijd duidelijk is en waarvan bovendien niet altijd evident is waarom de OVSE deze op zich neemt.
- De AIV beveelt de Nederlandse regering aan, gedurende het voorzitterschap van de OVSE, inhoudelijke zwaartepunten te leggen bij de voorkoming van conflicten en de wederopbouw direct na conflicten, waarbij de deskundigheid van de OVSE in de veiligheidsdimensie, de economische en ecologische dimensie en de humanitaire dimensie centraal dient te staan. Dergelijke zwaartepunten kunnen helpen prioriteiten te stellen bij de taakuitoefening en activiteiten van de OVSE. (Nieuwe) activiteiten die in het kader van de OVSE worden ontwikkeld, dienen te worden getoetst op hun bijdrage aan de voorkoming van conflicten of aan de wederopbouw na afloop van conflicten.

De AIV concludeert dat de besluitvorming in de OVSE vooral het beeld biedt van een conferentie met een minimum aan procedures en regels en van een gesegmenteerd veld van deelnemers aan de besluitvorming, waarbij de uitbreiding van de Europese Unie en de NAVO in de OVSE een scheidslijn trekt tussen de lidstaten en kandidaat-lidstaten van deze organisaties aan de ene kant en de landen die dit perspectief niet hebben aan de andere kant. Aangezien de landen zonder dit toetredingsperspectief zich in het algemeen in de regio's bevinden waar de missies van de OVSE actief

place between East and West was the main reason for the OSCE's existence during the Cold War, it is hardly surprising that the future role and responsibilities of its successor, the OSCE, are now uncertain. This uncertainty is being increased by the reform and enlargement of NATO and the European Union. This is dividing the OSCE into two camps: on the one hand the member states of these organisations and those countries likely to join them in the near future and on the other the countries for which no such prospect beckons. As US-Russian relations improve and as more countries join NATO and the European Union and the two organisations become more actively involved in matters affecting European security, so the OSCE will gradually lose its political significance.

Despite the introduction of such catch-all terms as 'comprehensive security' and 'cooperative security', there is still a lack of cohesion in the wide range of disparate activities performed by the OSCE. The operation of the OSCE is based on the political will of the participating states to subject their international relations and their domestic policies to common political agreements. These impose limitations on their political freedom, given that participating States are expected to observe certain agreed standards of behaviour, towards each other and their own citizens. Whilst they do not always do so, the agreements remain the benchmarks by which their conduct is judged. If States fail to meet the standards (as in Chechnya and Yugoslavia and in the 'frozen conflicts'), they can be called to account in the OSCE. Nonetheless, the OSCE cannot enforce anything. This tradition of consultation that has gradually come into being during the years of the OSCE's existence has helped to canalise political change, both in Europe as a whole and in individual countries, and therefore has an inherent value.

The AIV also draws the following conclusions:

- On the basis of the description given of the OSCE's current role, the AIV concludes that the OSCE – acting partly as a complement to and partly in conjunction with other

international organisations – still has a valuable role to play in the relations between its participating States.

- The OSCE offers a genuine platform for permanent consultation between the participating States. This tradition of consultation is valuable in itself. Moreover, the OSCE is the only regional organisation for cooperation on security issues of which the United States and the Russian Federation are members on equal terms. Another important point is the membership of the Central Asian countries.
- The concepts of comprehensive security and cooperative security are so wide-ranging as to scarcely define the limits of the OSCE's activities and responsibilities. Moreover, the OSCE operates in three different dimensions, each of which has its own particular characteristics and dynamics. The tasks and activities of the OSCE are so diverse that it is not always clear what its focus is or should be. As a result, the OSCE may be said to be an organisation that performs a large number of disparate activities which do not always have an obvious common link. Nor is it always clear why the OSCE takes them on.
- The AIV urges the Dutch government to prioritise, during its Chairmanship of the OSCE, the themes of conflict prevention and post-conflict rehabilitation, based on the OSCE's expertise in relation to the security dimension, the economic and environmental dimension, and the humanitarian dimension. Designating conflict prevention and post-conflict rehabilitation as policy spearheads should also make it easier to set priorities for the OSCE's responsibilities and activities. The OSCE should undertake (new) activities only if they help to prevent conflicts or to further the cause of post-conflict rehabilitation.

The AIV concludes that in making decisions the OSCE functions like a conference with a minimum of rules and procedures and a segmented set of decision-makers. Moreover, the enlargement of the European Union and NATO is drawing a line in the OSCE between the member states and prospec-

zijn - zo dat al niet op hun eigen grondgebied is - lijkt het niet overdreven te stellen dat de OVSE te kampen heeft met een tweedeling. Daarom wordt een procedure voorgesteld (een commissie van wijzen) waarmee wordt beoogd hierin van buitenaf beweging te krijgen.

Voorts is de AIV van menig dat dient te worden geïnvesteerd in de relatie met de Russische Federatie. Het zou daarom een verkeerd signaal zijn de Russische onvrede over het functioneren van de OVSE niet serieus te nemen. Vanzelfsprekend dienen de Russische opvattingen, stuk voor stuk, inhoudelijk op hun merites te worden beoordeeld. Wel beveelt de AIV aan dat het Nederlands voorzitterschap zich inspant om serieuze bespreking mogelijk te maken van kwesties die spelen in West-Europa, ondanks de huiver, of zelfs tegenstand, die het hierbij in de kring van partners kan ontmoeten. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan de vrijheid van godsdienst, aan de integratie van minderheden, aan de deplorabele positie van veel Roma- en Sinti-groepen in West-Europa en aan vreemdelingenhaat.

Op grond van de ervaringen van eerdere voorzitters identificeert de AIV enkele organisatorische kenmerken waaraan het Nederlands voorzitterschap van de OVSE dient te voldoen, wil het een succes kunnen worden. Kern hiervan is dat het de minister van Buitenlandse Zaken is die het voorzitterschap draagt. Hij vertegenwoordigt immers het hoogste politieke gezag dat in de organisatie voorhanden is. Op grond van de ervaringen van eerdere voorzitters van de OVSE komt de AIV tot de conclusie dat het internationale kader de leidraad vormt voor de vervulling van het voorzitterschap door Nederland.

De AIV raadt het Nederlands voorzitterschap aan zich ten aanzien van de versterking van de positie van de secretaris-generaal en van het secretariaat te beperken tot kleine, doch concrete maatregelen die het voorzitterschap zelf kan doorvoeren, en aandacht te hebben voor het politieke en publieke draagvlak van de OVSE.

De AIV beveelt Nederland aan in de OVSE te bepleiten aan de aanwezigheid van missies van de OVSE in het vervolg een tijdshorizon te verbinden op zodanige wijze, dat wordt

vastgelegd binnen welke termijn de doelstellingen van het mandaat van de missie dienen te zijn verwezenlijkt. Op die wijze worden de betrokken partijen en alle andere deelnemende landen in de OVSE veel meer dan nu het geval is, gedwongen een politieke dialoog te voeren over de situatie in het land dat de missie ontvangt. Daarnaast dwingt een tijdshorizon de regeringen van de betrokken landen en de hoofden van missies, sterker dan nu het geval is, binnen vastgestelde termijnen politieke en andere doeleinden te verwezenlijken. Dit versterkt de mogelijkheden tot sturing vanuit Wenen ten opzichte van de missies. De AIV beveelt verder het Nederlands voorzitterschap aan de rapportage van missies aan de Permanente Raad in Wenen te standaardiseren en te onderwerpen aan vaste procedures van behandeling.

De AIV bepleit bescheidenheid bij het formuleren van de doelstellingen die Nederland zich stelt voor het voorzitterschap van de OVSE; niet vanwege gebrek aan inhoudelijke ideeën of suggesties die zouden kunnen worden gedaan, maar omdat de praktijk uitwijst dat het plaatsen van nationale accenten slechts zeer beperkt mogelijk is. Immers, het adequaat reageren op internationale ontwikkelingen en de continuïteit van de activiteiten van de OVSE vormen op zichzelf al een rijke en inhoudsvolle agenda die veel van het Nederlands voorzitterschap zal vergen. Voor de inhoudelijke ideeën en suggesties ten behoeve van het Nederlands voorzitterschap die wel worden gedaan, dient aansluiting te worden gezocht bij de lopende agenda van de OVSE en bij de in het voorjaar van 2001 gepresenteerde Duits-Nederlandse voorstellen.

De AIV beveelt aan dat het Nederlands voorzitterschap in de OVSE de discussie entameert over een onafhankelijke evaluatie van activiteiten, in het bijzonder die van de missies. Doel is sterke en zwakke punten van OVSE-optreden op het spoor te komen en hieruit lessen te trekken voor toekomstig optreden. Het model dat voor de evaluatie-eenheid wordt gekozen, lijkt van minder belang dan de start van de discussie zelf. Mogelijk voorbeeld is de 'Lessons Learned Unit' van de Verenigde Naties.

tive member states of these two organisations on the one hand, and the countries that are unlikely to qualify for membership in the near future on the other. Given that most of the latter countries are located in regions in which OSCE missions have recently been undertaken (and in some cases have actually received missions on their territory), it would not be going too far to say that the OSCE is dividing into two camps. For this reason, the AIV proposes a procedure (i.e. the institution of a committee of wise persons) that could promote change by applying pressure from the outside.

The AIV also believes that it is necessary to invest in the relationship with the Russian Federation. Indeed, failure to take Russian criticism of the OSCE seriously would send the wrong signal. It goes without saying that each individual complaint made by the Russians should be assessed on its own merits. The AIV further urges the Dutch Chairmanship to do its utmost to facilitate a proper discussion of Western European issues, despite reluctance – or even opposition – on the part of certain partners. Such issues include freedom of religion, the integration of minorities, the deplorable position of many Roma and Sinti groups in Western Europe, and xenophobia.

On the basis of the experience gained by previous Chairmen-in-Office, the AIV identifies various organisational criteria which the Dutch Chairmanship of the OSCE must fulfil if it is to be successful. The key is that the Minister of Foreign Affairs is the political embodiment of the Chairmanship. After all, the Minister represents the highest political authority in the organisation. Previous experience leads the AIV to conclude that developments in the international arena will be the main factors influencing the Netherlands' conduct of its Chairmanship.

The AIV advises the Dutch Chairmanship, in strengthening the position of the Secretary General and the Secretariat, to restrict itself to small but concrete steps that the Chairmanship is capable of taking on its own, and to endeavour to boost political and public support for the OSCE.

The AIV advises the Dutch government to advocate the idea of placing a time limit on future OSCE missions so as to set a deadline by which the objectives of their mandates must have been achieved. This will compel the parties involved and all other participating States, to a much greater extent than is currently the case, to pursue a political dialogue about the situation in the host country. In addition, setting a time limit will force the governments of the countries concerned and the heads of missions to do much more to achieve the political and other objectives within the deadlines, thus giving Vienna a greater degree of control over the missions. The AIV also advises the Dutch Chairmanship to standardise procedures for reporting on missions to the Permanent Council in Vienna, and to ensure the reports are dealt with in accordance with a set procedure.

The AIV advises the Dutch government not to be overly ambitious in formulating its objectives for its Chairmanship of the OSCE, not so much because of any dearth of ideas or suggestions, but rather because practical experience shows that there are only very limited opportunities for individual countries to prioritise issues of their own. Moreover, the need to respond effectively to international developments and to guarantee the continuity of the OSCE's activities will in itself inevitably create a full agenda that is bound to demand a great deal of the Dutch Chairmanship. As regards ideas and suggestions for issues to be raised by the Dutch Chairmanship, the Dutch government should take its lead first of all from the OSCE's current agenda and from the German-Dutch proposals presented in spring 2001.

The AIV calls upon the Dutch Chairmanship to launch a debate within the OSCE on the desirability of independent evaluation of the organisation's activities, in particular of missions. The aim would be to identify the strengths and weaknesses of the OSCE's operations and to draw conclusions for future operations. The precise nature of the assessment unit is not the most important aspect here; the key issue is that a debate should be started. The UN's Lessons Learned Unit could serve as a model in this respect.

De analyse van de OVSE roept de vraag op of de organisatie niet het risico loopt in haar handelend vermogen te worden aangetast. De AIV beveelt het Nederlands voorzitterschap aan onder meer de efficiëntie van de besluitvorming op de agenda van de OVSE te houden. De deelnemende staten vinden hervorming en vernieuwing van de OVSE noodzakelijk voor het adequaat functioneren van de organisatie. Het is de AIV bekend dat in het verleden geen overeenstemming is bereikt over voorstellen die delegaties hieromtrent hebben gedaan. De meeste landen willen de consensusregel niet opgeven. Wat van binnenuit niet lukt, kan misschien van buitenaf worden geprobeerd.

Daarom stelt de AIV voor dat het Nederlands voorzitterschap zich sterk maakt voor een representatieve internationale groep van wijzen, die zich zal buigen over hervorming en vernieuwing van de OVSE. Tot het mandaat van de groep van wijzen zou in elk geval een afbakening van de taken en functies van de OVSE moeten behoren, met inbegrip van de mogelijkheid taken af te stoten en met andere organisaties samen te werken, alsmede de continuïteit van de uitvoering van taken en activiteiten van de OVSE in verband met het jaarlijks voorzitterschap en de organisatie van de besluitvorming. De groep van wijzen dient niet alleen representatief te zijn voor de gemeenschap van de aan de OVSE deelnemende staten, maar ook een dusdanig politiek gewicht in de schaal te leggen, dat het voor deelnemende staten moeilijk is aan haar aanbevelingen voorbij te gaan.

Op 30 mei 2002 is het advies *'Nederland en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa in 2003: rol en richting'* aangeboden aan de meest betrokken bewindslieden. In de eerste week van juni is het advies publiek gemaakt en aan de Tweede Kamer gezonden. In totaal zijn bijna 1200 exemplaren verspreid. Onder andere het Algemeen Dagblad en Trouw hebben begin juni bericht over het advies en verder heeft de secretaris van de AIV het woord gevoerd voor het Radio 1 journaal en voor de Wereldomroep. In een later stadium is in een aantal publicaties inhoudelijk ingegaan op het advies: De Internationale Spectator, rapport van het Nederlands Helsinki Comité, Helsinki Monitor en het jaarboek Vrede en Veiligheid 2002.

Het advies is, naast het Engels, in het Frans en in het Russisch vertaald, ten behoeve van de verspreiding bij de OVSE in Wenen en, meer in het algemeen, in de OVSE - gemeenschap en in de landen die deel uitmaken van de OVSE. In totaal zijn op deze wijze meer dan 2200 exemplaren internationaal verspreid. In de praktijk is geconstateerd dat ook buitenlandse diplomaten in hun werk gebruik maken van het advies.

De formele reactie van de zijde van de regering is ten tijde van het opstellen van dit jaarverslag nog niet beschikbaar. Uit een brief van de minister aan de Tweede Kamer over dit onderwerp van 21 november 2002 blijkt evenwel dat het advies reeds wordt gebruikt.

ADVIES NR. 27 *'Een brug tussen burgers en Brussel - naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie'*, mei 2002

In een adviesaanvraag van 19 juli 2001 heeft de regering de AIV gevraagd haar te adviseren over vraagstukken met betrekking tot de toekomst van de Europese Unie. In de Verklaring van de Slotakte van Nice zijn vier onderwerpen aangegeven waaraan in een debat over de toekomst van Europa aandacht moet worden geschonken. De vier onderwerpen zijn: hoe zal het mogelijk zijn te komen tot een nauwkeuriger bevoegdheidsafbakening tussen de Europese Unie en de lidstaten, welke status krijgt het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, hoe kunnen verdragen worden vereenvoudigd om ze duidelijker en begrijpelijker te maken en wat is de rol van de nationale parlementen in de Europese architectuur. De Europese Raad van Laken heeft vervolgens besloten dat een conventie zich moest buigen over deze vier en enkele aanverwante thema's.

De AIV heeft het verzoek om advies, ter voorbereiding van het uit te brengen advies, voorgelegd aan één van zijn vier permanente commissies, te weten de Commissie Europese Integratie (CEI). Deze commissie is voor dit advies uitgebreid met prof. drs. B.A.G.M. Tromp en drs. E.P. Wellenstein van de CVV en mr. J.G. van der Tas van de CMR. De werkzaamheden ten behoeve van de opstelling van het advies werden ondersteund door de ambtelijk contactpersonen van

The analysis of the OSCE raises the question of whether the Organisation is at risk of losing some of its ability to act. The AIV urges the Dutch Chairmanship to ensure that the question of the efficiency of decision-making remains on the OSCE's agenda. The participating States believe that reform and revitalisation of the organisation are necessary if it is to function adequately. The AIV is aware that agreement has not been reached in the past on proposals made by delegations in this connection. Most countries are unwilling to abandon the principle of consensus. If change cannot be achieved from the inside, an attempt could perhaps be made from the outside.

The AIV therefore proposes that the Dutch Chairmanship should press for the formation of a representative, international group of wise persons, whose task it would be to examine the reform and revitalisation of the OSCE. The group's mandate should in any event include defining the limits of the OSCE's tasks and responsibilities, allowing for the possibility of shedding certain responsibilities and joining forces with other organisations. Other issues to be examined would be the continuity of the OSCE's operations in the light of the annual rotation of the Chairmanship, and the organisation of the decision-making process. Not only should the group of wise persons be representative of the community of the OSCE's participating States, it should also carry sufficient political clout to make it difficult for the participating States to ignore its recommendations.

The advisory report *'The Netherlands and the Organisation for Security and Cooperation in Europe in 2003: role and direction'* was submitted to the relevant ministers on 30 May 2002. The report was published and sent to the House of Representatives in the first week of June. In total, almost 1,200 copies were distributed. The report attracted press coverage, for example in the daily newspapers *Algemeen Dagblad* and *Trouw*, in June, and the secretary of the AIV was interviewed on the Radio 1 News and Radio Netherlands International. Later, articles on the content of the report appeared in *De Internationale Spectator*, the report of the

Dutch Helsinki Committee, the Helsinki Monitor and the 2002 Peace and Security Yearbook.

The advisory report was translated into English, French and Russian for distribution at the OSCE in Vienna and, more generally, in the OSCE community and in the countries that form part of the OSCE. Over 2,200 copies have been distributed internationally in this way. It has been found in practice that foreign diplomats too are using the report in their work.

The formal response of the Government was not available when this annual report was prepared. However, it is apparent from a letter of 21 November 2002 on this subject from the Minister to the House of Representatives that the report is already being used.

ADVISORY REPORT NO. 27 *'Bridging the gap between citizens and Brussels: towards greater legitimacy and flexibility for the European Union'*, May 2002

On 19 July 2001, the Government requested the Advisory Council on International Affairs (AIV) to issue an advisory report on the future of the European Union. The Declaration in the Final Act of the Treaty of Nice identified four subjects that would have to be addressed in a debate on this topic, namely (1) how to establish and monitor a more precise delimitation of powers between the European Union and the Member States, reflecting the principle of subsidiarity; (2) the status of the Charter of Fundamental Rights of the European Union; (3) a simplification of the Treaties with a view to making them clearer and better understood without changing their meaning; (4) the role of national parliaments in the European architecture. The Laeken European Council decided that a Convention should consider these and various related subjects.

The AIV referred this request for advice to one of its four permanent committees, namely the European Integration Committee (CEI). For the purposes of this report the Committee was enlarged to include Professor B.A.G.M. Tromp and E.P. Wellenstein of the Peace and Security Committee (CVV) and J.G. van der Tas of the Human Rights Committee (CMR).

de CEI, dhr. R.C.J.M. van Schreven en drs. J.A. Werner en tevens door mr. A.R. Westerink (ministerie van Buitenlandse Zaken). Het secretariaat werd gevoerd door mw. drs. M.M.J. Louwerens (secretaris van de CEI). Dhr. J.W. van der Veer en mw. B. Frequin (stagiaires) hebben de werkzaamheden van de staf ten behoeve van de opstelling van het advies ondersteund. De AIV heeft besloten deze advisering over de toekomst van de Europese Unie in twee (deel)adviezen op te delen. Op 9 november 2001 heeft de AIV een kort interim-advies uitgebracht, dat diende als aanloop naar het uiteindelijke advies over de toekomst van de Europese Unie. Daarin heeft de AIV aangegeven, naast de vier genoemde thema's, aandacht te willen besteden aan de onderwerpen legitimiteit en democratie, de coherentie van het externe optreden van de Unie en 'terrorismebestrijding/veiligheid'.

In de algemene analyse van de ontwikkelingen van de Europese Unie in de toekomst, gaat de AIV uit van de premisse dat er dringende redenen zijn om de integratie in de Unie te versterken: naast de uitbreiding en het prangende vraagstuk van de democratische legitimiteit speelt ook het zich sterker manifesteren van intergouvernementele tendensen. Daarnaast is er de constitutionele dimensie, die prominent op de agenda van de Europese Conventie staat en die leidt tot de vraag naar de politieke finaliteit van de Unie. In dit vraagstuk is de AIV van mening dat de Europese Unie een heterogene structuur is, die is samengesteld uit statelijke en internationaal rechtelijke elementen, zonder dat er een tendens is naar verdere verstatelijking. De AIV benadrukt dat het streven naar een statelijke constructie op Europees niveau niet vruchtbaar zal zijn, omdat een dergelijke projectie miskent hoezeer de integratie is ingebed in een samenspel tussen lidstaten en de communautaire instellingen en hoezeer dit samenspel bepalend zal blijven voor de verdere ontwikkeling van de Unie.

De AIV formuleert vervolgens vier doelstellingen die in zijn visie centraal moeten staan in de nu ingezette fase van institutionele en (quasi-)constitutionele hervorming: de eerste en met afstand de belangrijkste is de vergroting van de democratische legitimiteit, waarbij voornamelijk een versterking van de positie van het Europees Parlement en de Europese Commissie het uitgangspunt dienen te zijn. Daarnaast

volgen versterking van de bestuurlijke slagvaardigheid en de externe herkenbaarheid van de Europese Unie en ten slotte de verzekering van rechtseenheid en rechtszekerheid. De AIV vindt dat de ultieme toets bij het doorvoeren van hervormingen de versterking van de communautaire methode dient te zijn, omdat dit model de beste garantie biedt voor verdere versterking van slagvaardigheid, legitimiteit en cohesie en voor het behoud van een zeker evenwicht tussen grote en kleine lidstaten. Het advies bevat een reeks voorstellen in deze geest, die als een minimum moeten worden beschouwd dat tijdens de IGC moet worden gerealiseerd, wil de Unie na uitbreiding nog functioneren als effectief kader voor integratie en samenwerking. Hierna worden enkele van de belangrijkste aanbevelingen weergegeven.

Waar het gaat om het vraagstuk van een mogelijke Europese grondwet, bepleit de AIV dat de huidige, verspreid in de Verdragen te vinden bepalingen van een constitutionele orde, moeten worden geordend in een Basisverdrag. Gezien de eerder omschreven wezenskenmerken van de Unie, die geen statelijk verband vormt, dient dit niet te geschieden in de vorm van een grondwet. Aan dit Basisverdrag dienen Protocollen te worden toegevoegd, waarin de bepalingen betreffende beleid hun plaats vinden. Wijzigingen in het Basisverdrag kunnen plaatsvinden met gebruikmaking van de huidige zware procedure voor verdragswijziging, terwijl voor wijzigingen in de Protocollen een relatief eenvoudige communautaire procedure kan worden ingesteld. Nationale parlementen krijgen in dit laatste kader een rol doordat een gekwalificeerde meerderheid van deze in dient te stemmen met de voorgestelde wijziging.

In het Basisverdrag dienen bepalingen te worden opgenomen van een constitutionele aard, zoals betreffende de grondrechten, instellingen en belangrijkste institutionele spelregels, omschrijving van bevoegdheden etcetera. Waar het de doelstelling betreft van een optimaal vormgegeven waarborg van grondrechten, meent de AIV dat dit het best kan geschieden doordat de Unie toetreedt tot het EVRM en andere relevante verdragen. In de bepaling betreffende de eigen middelen van de Unie, dient te worden opgenomen dat de bepaling over de wijze waarop de Unie zich voorziet van middelen, nodig om haar doelstellingen te bereiken,

Additional assistance was provided by the CEI's civil service liaison officers, R.C.J.M. van Schreven and J.A. Werner, and also by A.R. Westerink (Ministry of Foreign Affairs). The secretary to the CEI was M.M.J. Louwerens. J.W. van der Veer and B. Frequin (trainees) also assisted in the preparation of the report.

The AIV decided to split its report on the future of the European Union into two parts. On 9 November 2001 the AIV published a brief interim report, which served as a preparation for the final report on the future of the European Union. In its interim report, the AIV indicated that besides dealing with the four themes mentioned above it would also cover the issues of (1) legitimacy and democracy, (2) coherent external action by the EU, and (3) terrorism and security.

In its general analysis of the development of the EU, the AIV proceeds on the assumption that there are urgent reasons for strengthening integration within the EU: in addition to enlargement and the vexing question of democratic legitimacy there is the growing evidence of intergovernmental trends within the European Union. There is also the constitutional dimension, which is prominent on the agenda of the Convention and which raises the question of the finalité politique of the Union. In this respect the AIV views the European Union as a heterogeneous structure which is composed of both State-like elements and international law elements, but which is not moving further in the direction of State identity. The AIV emphasises that any attempt to establish a State-like structure is doomed to failure since it fails to recognise the extent to which integration is the product of the interplay between Member States and the Community institutions and the extent to which this interplay will continue to have a decisive effect on the further evolution of the European Union.

The AIV goes on to formulate four objectives that are in its view central to the process of institutional and quasi-constitutional reform that has now started. The first and easily the most important is enhancing democratic legitimacy, which means focusing on measures to strengthen the position of

the European Parliament and the Commission. The other objectives are strengthening the administrative effectiveness of the EU, strengthening the EU's external image and, finally, guaranteeing legal uniformity and legal certainty. The AIV believes that the ultimate test of reforms should be whether they serve to strengthen the 'Community method', since this model is the best way of guaranteeing enhanced effectiveness, legitimacy and cohesion, and of preserving a balance between large and small Member States. To this end the report contains a series of recommendations, which are regarded as the minimum that must be achieved during the forthcoming IGC if the EU is still to function after enlargement as an effective framework for integration and cooperation. Some of the main recommendations are given below.

As regards a possible European Constitution, the AIV recommends that the constitutional provisions which are currently scattered among the different treaties should be organised in a Basic Treaty. Given the EU's essential features as described above and the fact that it is not a State-like entity, this should not be done in the form of a Constitution. Protocols should be added to the Basic Treaty containing provisions on the policy for implementing the objectives. Amendments to the Basic Treaty can be made by means of the present full-scale procedure, whereas amendments to the Protocols could be made by means of a relatively simple Community procedure. National parliaments would have a role in this connection as the assent of a qualified majority would be required for the proposed amendments.

The Basic Treaty should contain provisions of a constitutional nature, such as the fundamental rights, the institutions and the main institutional rules, definition of powers, etc. The AIV considers that the best way of guaranteeing fundamental rights would be for the European Union to accede to the ECHR and other relevant conventions. The provision concerning the EU's own resources should indicate that the clause regulating how the Union should provide for the resources it needs in order to achieve its objectives and implement its policy should be included in a Protocol to the Basic Treaty.

wordt opgenomen in een Protocol. Besluitvorming in de Raad over de wijze van financiering en de uitgaven dient vervolgens plaats te vinden met verzwaaarde meerderheid. Het Europees Parlement heeft hierbij het recht van co-decisie en het onderscheid tussen verplichte en niet-verplichte uitgaven dient te vervallen.

Waar het institutionele vraagstukken betreft, bepleit de AIV hervormingen die leiden tot de gewenste versterking van Europese Commissie en Europees Parlement. Elementen in dezen zijn het voorstel om het Parlement de voorzitter van de Europese Commissie te laten kiezen, waarna de Europese Raad deze keuze bevestigt met gekwalificeerde meerderheid van stemmen. Verder moet de omvang van de Commissie worden teruggebracht tot ten hoogste vijftien leden en dient er een toerbeurtsysteem te worden ontworpen dat garandeert dat onderdanen van grotere lidstaten vaker zitting hebben in de Commissie dan die van kleine. Dit laatste om te voorkomen dat grote lidstaten, na toetreding van een aanzienlijk aantal kleine lidstaten, door dezen kunnen worden 'weggestemd' bij besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid en daarom andere wegen gaan zoeken om hun invloed veilig te stellen. Verder dient de Commissie haar bevoegdheid, gedelegeerd aan haar door de Raad, tot het nemen van uitvoeringsregels veilig te stellen. Deze bevoegdheid wordt nu zwaar aan banden gelegd door het bestaan van sturende comités in de zogeheten comitologie. De AIV stelt voor dergelijke comités alleen nog te laten adviseren, zodat de Commissie, zoals oorspronkelijk bedoeld, weer beschikt over de haar toekomstige bevoegdheid en beleidsvrijheid tot het nemen van uitvoeringsregels. Ter versterking van het Europees Parlement bepleit de AIV dat co-decisie wordt uitgebreid tot alle onderwerpen van wet- en regelgeving waarover de Raad met meerderheid van stemmen beslist.

Aangaande de Raad beklemtoont het advies dat de Europese Raad zich meer moet concentreren op zijn oorspronkelijke functie van het schetsen van grote beleidslijnen. Er moet een Coördinatieraad worden ingesteld, die de agenda van de Europese Raad voorbereidt, in beginsel voorkomt dat wetgevende werkzaamheden op het bord van de Europese Raad komen en toeziet op de horizontale coördinatie van

het werk van de vakraden. Verder dient het roulerend voorzitterschap te worden afgeschaft en vervangen doordat Raden uit eigen midden een voorzitter kiezen, die niet de lidstaat vertegenwoordigt. Deze voorzitter wordt gekozen met gekwalificeerde meerderheid en voor een zittingstermijn van twee jaar, zonder de mogelijkheid tot herverkiezing.

Waar het differentiatie betreft, spreekt het advies zich uit voor vormen van versterkte samenwerking, teneinde te komen tot de verdere ontwikkeling van het communautaire acquis op niet strikt communautaire terreinen. De AIV is echter geen voorstander van een vaste 'federatieve kopgroep'.

Bovenstaande aanbevelingen zijn alle bedoeld voor de korte termijn van 2004 of eerder, indien geen verdragsherziening vereist is door een IGC. Voor de middellange termijn beveelt de AIV aan een duidelijke versterking van de communautaire methode en als essentieel element daarin een centrale rol van de Europese Commissie, die weer de oorspronkelijk in de Verdragen voorziene rol van wetgever moet vervullen, in samenspel met het Europees Parlement. Dit dient dan te bestaan uit een in te stellen 'Landenkamer', waarin op langere termijn rechtstreeks verkozen leden dienen te zitten, en een 'Volkerenkamer'. Tevens dient de derde pijler geleidelijk te worden geïntegreerd in de eerste en meer samenhang te worden bewerkstelligd tussen de eerste en de tweede pijler.

De AIV behandelt vervolgens het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid en het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid. De Unie moet beschikken over een geloofwaardig, coherent effectief en efficiënt gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, omdat dit onmisbaar is ter handhaving van de stabiliteit die wederom onmisbaar is voor de politieke en economische belangen van de Unie. Verder ligt aan de Unie een geheel van waarden en normen ten grondslag, die zij beoogt wereldwijd te bevorderen (democratie, mensenrechten en de 'rule of law'). En ten slotte is het een onmisbare aanvulling op het grote economische gewicht dat de Unie vertegenwoordigt. Het uitgangspunt dat de AIV hanteert voor zijn aanbevelingen voor dit thema, is dat binnen de tweede pijler moet worden

Decisions in the Council on the manner of financing and on expenditure should be taken by reinforced qualified majority. The European Parliament should have a right of codecision in this connection and the distinction between compulsory and non-compulsory expenditure should be dropped.

As far as institutional issues are concerned, the AIV advocates reforms to achieve the desired strengthening of the European Commission and the European Parliament. Its recommendations include the proposal that the President of the Commission should be elected by the European Parliament and that this election should be confirmed by the European Council by qualified majority. In addition, the Commission should be reduced to a maximum of 15 members and large Member States should be represented on the Commission relatively more often than small ones. The latter proposal is intended to forestall a situation in which, after the accession of a large number of small countries, the large member states could be outvoted in cases where decisions are taken by a qualified majority and might then be inclined to resort to other means of preserving their influence. The power delegated to the Commission by the Council to adopt implementing instruments should also be safeguarded. This power is presently severely curbed by the existence of management committees ('comitology'). The AIV recommends that such committees should in future be restricted to an advisory role, so that the Commission can once again exercise its power, as originally intended, to adopt policy and implement rules. In order to strengthen the European Parliament the AIV recommends that codecision should be extended to all subjects of primary and subordinate legislation on which the Council decides by majority vote.

The AIV emphasises that the European Council should concentrate on its original function of setting out the main lines of policy. A Coordination Council should be established to prepare the agenda of the European Council, ensure in principle that legislative activities are excluded from the agenda of the European Council and monitor the progress of the activities in the Specialist Council meetings. In addition, the

system of the rotating Presidency should be abolished and replaced by a system in which the relevant Council meetings elect from among their own number a President who does not represent a Member State. This President should be elected by qualified majority and for a two-year term of office. Re-election should not be possible.

On the subject of differentiation, the advisory report is in favour of forms of enhanced cooperation for the further development of the Community acquis and cooperation in what are not strictly areas of Community responsibility. However, the AIV does not advocate the establishment of a permanent 'federalist core group'.

The above recommendations should all be implemented in the short term (2004, or even earlier) if no treaty amendment is required by an IGC. In the medium term, the AIV considers that the Community method must be significantly strengthened and that there should be a central role for the European Commission, which should once again have a legislative function, in collaboration with the European Parliament, as originally provided for in the Treaties. The European Parliament should consist of a 'Chamber of States', whose members would in due course be elected directly, and a 'Peoples' Chamber'. At the same time, the Third Pillar should gradually be integrated into the First Pillar, and there should be greater coordination between the First and Second Pillars.

The AIV then examines the Common Foreign and Security Policy (CFSP) and the European Security and Defence Policy (ESDP). It argues that the EU Union needs a credible, coherent, efficient and effective common foreign, security and defence policy because it is crucial for maintaining the stability that is essential to the EU's economic and political interests. Second, the European Union is founded on a body of values which it endeavours to promote worldwide (democracy, human rights and the rule of law). Third, such a policy is essential for an economic heavyweight such as the EU. The AIV makes its recommendations on this subject on the assumption that efforts must be made within the Second

gestreefd naar meerderheidsbesluitvorming voor diplomatieke zaken en een zwaardere rol voor gemeenschapsinstellingen. Defensiebeleid komt niet in aanmerking voor een dergelijke aanpak, aangezien het niet denkbaar is dat lidstaten zich door meerderheidsbesluitvorming laten voorschrijven hun nationale militaire- of politiemiddelen in te zetten. Binnen dit raamwerk beveelt de AIV specifiek aan dat beleidsvoorbereiding en -uitvoering meer worden opgedragen aan (groepen van) lidstaten die op het desbetreffende terrein een duidelijk belang (willen) hebben. Daarnaast dient de Hoge Vertegenwoordiger een formeel recht van initiatief te krijgen, dat hij uitoefent in consultatie met de (Commissaris voor Externe Betrekkingen van de) Commissie en moet de Commissie haar recht van initiatief uitoefenen in de tweede pijler in consultatie met die Hoge Vertegenwoordiger. De AIV is geen voorstander van 'double hatting', een personele Unie tussen Hoge Vertegenwoordiger en Commissaris Externe Betrekkingen, gezien het conflict tussen de twee verantwoordelijkheden van deze functionarissen, van wie de ene kant gebonden is aan de collegiale besluitvorming in de Commissie, en de andere onderworpen is aan instructies van de Raad. Verder ontwerpt de AIV een bepaling inzake een 'crise manifeste' procedure, die erin moet voorzien dat een groep lidstaten zich snel kan formeren en optreden namens de Unie. Ten slotte bepleit de AIV dat de derde pijler geleidelijk wordt overgeheveld naar de eerste pijler.

Waar het de coördinatie van het economisch en monetaire beleid in de Europese Unie betreft beveelt de AIV aan dat de verschillende coördinatieprocedures worden samengesmolten, dat lidstaten worden verplicht de andere lidstaten en de Europese Commissie tijdig in te lichten over economische maatregelen en begrotingsontwikkelingen die een weerslag kunnen hebben op de economie van het gehele eurogebied en dat de Europese Commissie de bevoegdheid krijgt haar advies inzake de beoordeling van nationale begrotingen in voorkomende gevallen ook toe te zenden aan het parlement van de lidstaat in kwestie.

Wat de kandidaat-lidstaten en de eurozone betreft beveelt de AIV aan dat de globale richtsnoeren zo spoedig mogelijk ook voor de nieuwe lidstaten worden opgesteld. De globale richtsnoeren die na toetreding voor de nieuwe EU-lidstaten

(nog niet lid van EMU) zullen worden opgesteld in de reguliere gang van zaken met betrekking tot de beleidscoördinatie, moeten zich eveneens voornamelijk richten op deze materie. Ten slotte dient voor de Europese Centrale Bank een uitgebalanceerd roulatiesysteem te worden ontwikkeld, dat naast de gelijkheid ook de heterogeniteit van de vertegenwoordigde lidstaten weerspiegelt.

Op 14 juni 2002 is het advies *'Een brug tussen burgers en Brussel - naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie'* aangeboden aan de meest betrokken bewindslieden. In de derde week van juni is het advies publiek gemaakt en aan de Staten-Generaal gezonden. In totaal zijn 1250 Nederlandse adviezen verspreid. Het advies is, naast het Engels, ook in het Frans vertaald. In totaal zijn op deze wijze 1550 exemplaren internationaal verspreid.

De regering is in het kader van de nota 'Europa in de steigers' ingegaan op een aantal kwesties die in het advies waren aangesneden. De AIV heeft de regering verzocht om een meer gerichte reactie.

De AIV is voornemens om in de loop van 2003 op basis van advies nr. 27 een kort vervolgadvis uit te brengen waarin de resultaten van de Europese Conventie, die zijn werkzaamheden zal afronden rond mei/juni 2003, zullen worden bezien.

ADVIES NR. 28 *'De Amerikaanse plannen voor raketverdediging nader bekeken - voors en tegens van bouwen aan onkwetsbaarheid'*, augustus 2002

De AIV stelde in augustus 2002 het advies over raketverdediging vast. Het advies was voorbereid door een werkgroep uit de Commissie Vrede en Veiligheid (CVV) van de AIV. In deze werkgroep hadden zitting: lt. gen. b.d. G.J. Folmer (voorzitter), dhr. A.L. ter Beek (voorzitter CVV), prof. Jhr. dr. G. van Benthem van den Bergh (vice voorzitter CVV), dr. P.H. Everts, prof. mr. F.J.M. Feldbrugge, mr. J.G.N. de Hoop Scheffer, mr. A.P.M. Jacobovits de Szeged, prof. dr. K. Koch, mw. dr. M. van Leeuwen, sbn. b.d. R.M. Lutje Schipholt, prof. drs. B.A.G.M. Tromp, gen. b.d. A.K. van der Vliet en drs. E.P. Wellenstein.

Pillar to introduce majority voting for diplomatic issues and to allocate a more important role to the Community institutions. Defence policy is not eligible for such an approach since it is inconceivable that Member States would allow the deployment of their national military or police resources to be dictated by a majority decision. Within this framework the AIV recommends that greater responsibility for preparing and implementing policy should be assigned to groups of Member States which have (or wish to develop) a clear interest in the relevant field. In addition, the High Representative should be given a formal right of initiative, which he would exercise in consultation with the European Commission (i.e. the Commissioner for External Relations). Likewise, the European Commission should exercise its right of initiative in the Second Pillar in consultation with the High Representative. The AIV is not in favour of 'double hatting', i.e. a position in which the offices of High Representative and Commissioner for External Relations are held by one and the same person, since there is a conflict between the two sets of responsibilities: on the one hand the holder of the combined job would be bound by the principle of collegiate decision-making in the Commission and on the other he would be subject to instructions from the Council. The AIV also recommends a 'manifest crisis' procedure, which should ensure that a group of Member States can be quickly formed and take rapid and effective action on behalf of the EU. Finally, it advocates that the Third Pillar should be gradually transferred to the First Pillar.

As regards the coordination of economic and monetary policy in the EU, the AIV recommends that the different coordination procedures be merged and that the Member States be obliged to notify the other Member States and the European Commission in good time about economic measures and budgetary developments which may affect the economy of the entire euro area. The European Commission should also be given the power to send its advice on the assessment of national budgets to the parliament of the Member State concerned in appropriate cases.

On the subject of the candidate countries and the euro zone, the AIV recommends that the broad guidelines for the new Member States should be drawn up as quickly as possible. The primary aim of the broad guidelines that will be drawn up for the new EU Member States (which will not yet be EMU members) in the regular course of the policy coordination procedure after accession must also be to achieve real convergence. Finally, AIV recommends the introduction of a balanced rotation system for the European Central Bank which not only respects the principle of equality but also reflects the heterogeneity of the Member States represented.

The advisory report *'Bridging the gap between citizens and Brussels: towards greater legitimacy and flexibility for the European Union'* was submitted to the relevant ministers on 14 June 2002. The report was published and sent to the States General in the third week of June. In total, 1,250 copies of the Dutch text were distributed. The advisory report was translated into English and French. 1,550 copies have been distributed internationally in this way.

The Government dealt with a number of issues raised in the advisory report in its policy document 'Europe: work in progress'. The AIV has requested the Government for a more specific response.

The AIV intends in the course of 2003 to publish a brief follow-up report dealing with the results of the European Convention, which is expected to complete its work around May/June 2003.

ADVISORY REPORT No. 28 *'An analysis of the US missile defence plans – pros and cons of striving for invulnerability'*, August 2002

The AIV adopted its advisory report on missile defence in August 2002. It was drafted by a working group of the Peace and Security Committee (CVV) of the AIV. This working group consisted of the following members: General G.J. Folmer (retd.) (chairman), A.L. ter Beek (chairman of the CVV),

De werkzaamheden zijn ondersteund door de ambtelijk contactpersonen van de CVV, mr. H.G. Scheltema en drs. P.C. Potman (ministerie van Buitenlandse Zaken), mr. S.J.G. Reyn, drs. B.W. Bargerbos en commandeur J.G.A. Brandt (ministerie van Defensie). Ter voorbereiding van het advies bracht de werkgroep oriënterende bezoeken aan Brussel (januari 2002), waar zij sprak met vertegenwoordigers bij de NAVO en de EU, en aan Washington (april 2002), waar zij sprak met verschillende vertegenwoordigers en specialisten van de Amerikaanse ministeries van Defensie en van Buitenlandse Zaken, de National Security Council en 'denktanks'.

In het advies heeft de AIV getracht alle aspecten van de zeer brede adviesaanvraag uit te werken. Deze vraagt zowel naar de aard van de dreiging die uitgaat van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen (zoals ballistische raketten) voor Europa en de VS, als naar de vormgeving van een 'eigentijdse' afschrikking in het post-koudeoorlog-tijdperk, als naar de strategische verhoudingen en de toekomst van wapenbeheersing en non-proliferatie.

In zijn advies gaat de AIV eerst in op eerdere Amerikaanse pogingen om vergelijkbare systemen te ontwerpen, om te beginnen in de jaren zestig. Telkenmale kwam het ontwerp-systeem niet verder dan de tekentafel. Ook bij de huidige plannen is, zo benadrukt de AIV in het advies, van een operationeel systeem nog geenszins sprake. Wél is er een robuust onderzoeks- en testprogramma. Alleen systemen ter verdediging tegen korteafstandsraketten (TMD) zijn momenteel operationeel.

Vervolgens gaat de AIV in op de Amerikaanse inschatting van de dreiging. Daarbij komt vooral naar voren dat momenteel geen van de risicolanden momenteel in staat lijkt te zijn om de Verenigde Staten of Europa te bedreigen door middel van met massavernietigingswapens uitgeruste raketten. Wel vallen delen van het NAVO-grondgebied (en waarschijnlijk Israël) binnen het bereik van hun korteafstandsraketten. Zorgelijk is het feit dat de landen in kwestie beschikken over chemische en biologische wapens (of de mogelijkheid hebben die te maken). Een raket is slechts één van de mogelijke overbrengingsmiddelen van die wapens.

De AIV plaatst een aantal kanttekeningen bij Amerikaanse aannames met betrekking tot de dreiging, bijvoorbeeld ten aanzien van het feit dat afschrikking niet of onverminderd zou werken ten opzichte van risicolanden. Ook meent de AIV dat het gebruik van technologisch minder geavanceerde overbrengingsmiddelen, zoals vliegtuigjes of zeecontainers, meer voor de hand liggen om massavernietigingswapens over te brengen, zeker in het geval van niet-statelijke groeperingen.

De AIV constateert vervolgens in zijn advies dat er geenszins sprake is van een bondgenootschappelijke consensus ten aanzien van de aard van de raketdreiging en de wijze waarop daartegen in de NAVO dient te worden opgetreden. Europese landen hebben tot op heden de noodzaak om tot beleidsoplossingen als raketverdediging te komen, niet ingezien. Hun mening wijkt in de meeste gevallen af van die van de Amerikanen. De AIV onderstreept het grote belang van overleg in NAVO-verband. De vraag of de NAVO raketverdediging nodig heeft, dient gezamenlijk te worden beantwoord en dient gestoeld te zijn op een gezamenlijke dreigingsanalyse. Het NAVO-verdrag (met name artikel 4) noopt daartoe.

Omdat raketverdediging niet verder gevorderd is dan een veelomvattend onderzoeksprogramma naar verschillende systemen die in staat moeten zijn een raket van elke dracht tijdens elke fase van de vlucht uit de lucht te halen, zowel vanaf land als vanaf zee als vanuit de lucht en ruimte, is het niet duidelijk of het systeem er ooit komt, en zo ja, uit welke onderdelen dat dan zal bestaan. Alle opties worden voorlopig opengehouden. De AIV wijst erop dat deze, vanuit technologische oogpunten begrijpelijke, benadering de nodige onzekerheid brengt op politiek en strategisch gebied. De AIV schetst in het advies op welke wijze een raketverdedigingssysteem zonder beperkingen de strategische balans uit zijn evenwicht zou kunnen brengen en zo op de langere termijn mede katalysator zou kunnen zijn van een hernieuwde rivaliteit tussen kernwapenstaten, en aldus van een nieuwe wapenwedloop. In dat licht is het belangrijk, zo betoogt de AIV, dat er door landen als Nederland bij de VS wordt aangedrongen op openheid over de plannen, en dat daarbij het belang wordt onderstreept van een beperking van het

Professor G. van Benthem van den Bergh (vice-chairman of the CVV), Dr P.H. Everts, Professor F.J.M. Feldbrugge, J.G.N. de Hoop Scheffer, A.P.R. Jacobovits de Szeged, Professor K. Koch, Dr M. van Leeuwen, Rear Admiral R.M. Lutje Schipholt (retd.), Professor B.A.G.M. Tromp, General A.K. van der Vlis (rtd) and E.P. Wellenstein. In preparing the advice, the members of the working group visited Brussels in January 2002 for discussions with representatives of NATO and the EU and subsequently visited Washington in April 2002 for a briefing by various representatives and specialists of the US Department of State and Department of Defense, the National Security Council and various think-tanks.

In its report the Advisory Council endeavoured to cover all aspects of the very wide-ranging request for advice. This request extends to the threat posed by weapons of mass destruction and their means of delivery (such as ballistic missiles) to Europe and the United States, the design of a contemporary deterrent in the post-Cold War era, strategic relations and the future of arms control and non-proliferation.

In its advisory report, the AIV deals first of all with previous attempts by the United States to develop comparable systems from the 1960s onwards. None of these systems ever got off the drawing board. The AIV stresses that the system under consideration in the present plans is by no means operational either. However, there is a robust research and testing programme. Only systems for defence against short-range missiles (TMD) are currently operational.

The AIV goes on to consider the American assessment of the threat. What emerges from this is that at present none of the 'states of concern' is at present able to threaten the United States or Europe by means of missiles carrying weapons of mass destruction. However, parts of NATO territory (and Israel too probably) are within range of short-range missiles. It is worrying that the countries in question possess chemical and biological weapons (or the ability to make them). A missile is just one of the possible means of delivering such weapons.

The AIV raises a number of questions about American assumptions regarding the threat, for example that deterrence does not work – or does not work as effectively – in relation to ‘states of concern’. The AIV also considers that technologically less advanced equipment such as unmanned aircraft or even sea containers are more likely to be used for delivering weapons of mass destruction, certainly if the attacker is a non-State entity.

The AIV subsequently notes that there is no consensus among the European NATO Allies concerning the nature of the missile threat or how NATO should respond to it. European countries have not as yet recognised the necessity of adopting policy solutions on the subject of missile defence. Their view differs in most cases from that of the Americans. The AIV emphasises the great importance of consultation within NATO. The question of whether NATO requires missile defence should be answered jointly and on the basis of a joint analysis of the threat. This is required by the NATO Treaty, in particular Article 4.

As missile defence has not progressed beyond a comprehensive research programme into various systems that should be capable of intercepting missiles of any range, during any phase of flight, from land, sea or air, and even from space, it is not clear whether this system will ever materialise and, if so, of what elements it will consist. All options remain open for the time being. The AIV points out in this connection that while this approach is understandable from a technical perspective, it causes considerable uncertainty in political and strategic terms. The AIV outlines how an unlimited missile defence system could disrupt the strategic balance and, in the longer term, act as a catalyst for renewed rivalry between the nuclear states and hence a new arms race. This is why countries such as the Netherlands should, the AIV argues, urge the United States to be open about its plans and should emphasise the importance of limiting the missile defence system (for example, by imposing a maximum on the number of interceptor missiles and/or explicitly banning the stationing

systeem (bijvoorbeeld door het aantal onderscheppingsraketten aan een maximum te verbinden en/of het plaatsen van onderscheppingsraketten in de ruimte expliciet uit te sluiten). Ook wijst de AIV op het belang dat Europese landen moeten blijven hechten aan wapenbeheersing in een tijd dat de grootste NAVO-bondgenoot daar steeds minder mee op lijkt te hebben. De AIV meent dat voorkomen moet worden dat dit stelsel afbrokkelt. De pogingen het stelsel te versterken worden nadrukkelijk toegejuicht.

De AIV besteedt in zijn advies ook aandacht aan ‘theater missile defense’, verdediging tegen raketten voor de korte afstand. Dergelijke systemen, zoals de Patriots, worden momenteel zo veel mogelijk ingepast in een gezamenlijk bondgenootschappelijk concept, waarbij een actuele haalbaarheidsstudie van belang is. De AIV bepleit dat deze haalbaarheidsstudie wordt genomen als opmaat voor een bredere analyse naar aard en omvang van de dreiging van ballistische raketten voor het gehele grondgebied en de wijze waarop de NAVO zich hiertegen te weer zou moeten stellen. De BMD-problematiek is nog ver verwijderd van de fase van besluitvorming. De implementatie van een NAVO-brede TMD-benadering en het uitwerken van een mogelijk NAVO-breed MD-concept vergen, zoals in het advies wordt geadstrueerd, diepgaande bondgenootschappelijke analyses. Pas dan kunnen eventueel gemeenschappelijke beleidsconclusies worden getrokken.

De ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie reageerden op 8 november 2002 als volgt op de analyse en aanbevelingen van de AIV:

Tegenover de zorgen van de AIV over de gevolgen die een onbeperkt raketverdedigingssysteem op lange termijn kan hebben op de mondiale strategische stabiliteit, stelt de regering dat ‘althans voor de afzienbare toekomst de Amerikaanse MD-plannen geen grote schokgolven in het strategische landschap hebben teweeggebracht’ en dat ‘een verdere ontwikkeling van een beperkt strategisch raketverdedigingssysteem, ook wanneer dit eventueel uitgebreid zou gaan worden tot het Europese NAVO-grondgebied, op zichzelf geen negatieve gevolgen zou hoeven hebben voor strategische stabiliteit in Europa’.

Ten aanzien van de opmerkingen van de AIV over de dreiging die uitgaat van raketten is de regering het eens met de AIV dat het nog geruime tijd kan duren alvorens het Nederlandse grondgebied binnen het bereik komt van raketten vanuit de zogenaamde risicolanden. Raketten voor de korte afstand kunnen wél al delen van het NAVO-grondgebied bereiken. Een MD-systeem dat bescherming moet bieden tegen langeafstandsraketten, is volgens de regering dan ook een 'verdediging in ontwikkeling tegen een dreiging in ontwikkeling'.

Ten aanzien van de gevoeligheid van risicolanden voor (nucleaire) afschrikking gaat de regering niet werkelijk in op de stelling van de AIV, dat dergelijke landen in principe gevoelig moeten worden geacht voor afschrikking, maar brengt zij het Amerikaanse standpunt in herinnering volgens het volk afschrikking na het einde van de Koude Oorlog niet in dezelfde mate kan worden geacht te functioneren. Op de opmerking van de AIV dat het risico groot is dat massavernietigingswapens met andere overbrengingsmiddelen dan raketten zullen worden ingezet, gaat de regering enigszins in met de opmerking dat dergelijke scenario's denkbaar zijn, maar dat raketten desalniettemin een unieke categorie overbrengingsmiddelen vormen.

De regering is het met de AIV eens dat er een verschil is in beoordeling van die dreiging tussen enerzijds de Amerikaanse bondgenoten en anderzijds de Europese bondgenoten. De regering is het eens met de aanbeveling van de AIV, dat raketverdediging en de Amerikaanse plannen daartoe in de NAVO moeten worden besproken, in het bijzonder de politieke en strategische aspecten daarvan. De regering spant zich ervoor in, dialoog te bevorderen teneinde de bestaande verschillen van inzicht over de politiek-militaire benadering van raketverdediging te verkleinen. De regering is het met de AIV eens dat momenteel nog tijd is om 'een dergelijke discussie gedegen te voeren'. De regering beaamt de stelling van de AIV dat het in 'zo'n discussie niet alleen om capaciteiten moet gaan maar ook om politieke en strategische factoren'. De regering is met de AIV van mening dat Rusland in een dergelijke dialoog een belangrijke partner is, maar niet in het kader van de NAVO-Rusland-Raad, zoals de

of interceptor missiles in space). The AIV also stresses that the European countries should continue to attach importance to arms control at a time when it appears to be increasingly disregarded by the largest NATO ally. The AIV believes that it is necessary to prevent the arms control system from disintegrating. Steps to strengthen the system are clearly welcome.

In its report the AIV also deals with the subject of theatre missile defence (TMD), i.e. defence against short-range missiles. Defence systems, such as the Patriots, are presently being integrated as far as possible into a joint allied defence concept, for which purpose a major feasibility study is being carried out. The AIV advocates that this feasibility study should serve as the forerunner of a broader analysis of the nature and scope of the threat posed by ballistic missiles to the entire territory of NATO and how NATO should respond to this threat. The BMD issue is still a long way off the decision-making stage. The implementation of a NATO-wide approach to TMD and the elaboration of a possible NATO-wide MD concept require thorough Allied analyses, as explained in the advisory report. Only then can any policy conclusions be drawn by the Allies.

On 8 November 2002 the Ministers of Foreign Affairs and Defence responded to the analysis and recommendations of the AIV. Despite the concern expressed by the AIV about the impact that an unlimited missile defence system might possibly have in the long term on global strategic stability, the Government noted that 'the American MD plans had not set off any major shock waves that are likely to disrupt the strategic landscape – not in the foreseeable future at least' and that 'there is no reason why the further development of a limited strategic missile defence system, even if extended to European NATO territory, should have an adverse impact on strategic stability in Europe'.

On the threat posed by missiles, the Government agrees with the AIV that it will be some considerable time before the

Netherlands comes within range of missiles from states of concern. However, certain parts of the NATO area are already within the reach of short-range missiles. An MD system that affords protection against long-range missiles is therefore described by the Government as a form of 'defence in development against a threat in development'.

As regards the effectiveness of deterrence, nuclear or otherwise, with regard to states of concern, the Government does not really deal with the argument of the AIV that the threat of retaliation should be seen as an effective deterrent even against states of concern. Instead, the Government refers to the position taken by the United States, namely that now that the Cold War has come to an end, this is not necessarily the case, and definitely does not apply to the same degree as before. The Government responds to some extent to the observation by the AIV that there is a major risk that weapons of mass destruction may be delivered other than by missiles by stating that although such scenarios are conceivable missiles are nonetheless a unique category of means of delivery.

The Government agrees with the AIV that there is a difference in how the Americans and the European Allies assess this threat. The Government agrees with the AIV's recommendation that missile defence and the American plans for such defence, particularly the political and strategic aspects, should be discussed in NATO. The Government will make every effort to promote dialogue in order to reduce the existing differences of opinion concerning the political and military approach to missile defence. The Government also agrees with the AIV that there is still time to conduct a 'thorough debate' on this issue. The Government endorses the position of the AIV that 'such a debate should go beyond the question of capabilities and encompass both political and strategic factors'. Although the Government agrees with the AIV that Russia would be an important partner in such a dialogue, it does not consider that this applies to the NATO-Russia Council, as advocated by the AIV, where talks are presently limited to Theatre Missile Defence (TMD).

AIV heeft bepleit, waar de besprekingen zich nu beperken tot Theater Missile Defense (TMD).

Ten aanzien van de aanbeveling van de AIV om met het oog op de stabiliteit bij de VS aan te dringen op openheid ten aanzien van de invulling van het Strategische Raamwerk en de voornemens ten aanzien van raketverdediging (bijvoorbeeld d.m.v. beperkingen aan te brengen op het aantal onderscheppingsraketten), stelt de regering dat de VS veel aandacht besteedt aan consultaties, maar dat het nog te vroeg is voor informatie-uitwisseling met Rusland en China over opbouw en samenstelling van een raketverdedigings-systeem.

De regering sluit zich aan bij het advies van de AIV dat op den duur de Russische tactische kernwapens in de overeenkomsten over reducties zouden moeten worden betrokken, en zal zich er voor blijven inzetten dit proces te stimuleren, maar stelt dat het hier toch in eerste instantie gaat om een bilaterale kwestie tussen Rusland en de VS.

Ten aanzien van de Nederlandse activiteiten op het gebied van Theater-raketverdediging, stelt de regering dat het Nederlandse besluit tot de aanschaf van het Patriot-luchtafweersysteem direct uitvloeisel was van de NAVO-doctrine dat uitgezonden troepen bescherming behoeven. Hiermee wordt tevens een Nederlandse bijdrage aan de Europese tekortkomingen gedeeltelijk ingevuld. Op de opmerking van de AIV dat de Nederlandse sleutelrol op het gebied van TMD niet impliceert dat Nederland ook de vervolgstap neemt van actieve deelname op het gebied van BMD, stelt de regering dat 'verdere inpassing (van de Nederlandse TMD-activiteiten) in een gemeenschappelijk NAVO-TMD-concept voor de hand ligt, waarbij het onderscheid tussen TMD en strategische MD minder scherp is dan in het verleden'. 'Ook staat Nederland constructief tegenover een vervolgstudie naar de technische en operationele aspecten van territoriale verdediging van het NAVO-grondgebied.'

VERKENNENDE NOTITIE: *'Pro-Poor Growth, kansen op een gericht ontwikkelingsbeleid. Een verkennende notitie', april 2002*

De AIV begon uit eigen beweging eind 2001 aan een verkennende notitie over pro-poor growth, die in april 2002

door de nieuwe AIV-voorzitter aan minister Herfkens werd overhandigd.

Hierin wordt de pro-poor growth-benadering van armoedebestrijding in algemene zin onderzocht.

Op een wereldbevolking van circa 6 miljard mensen leven naar schatting 1.2 miljard mensen onder de absolute armoedegrens van \$ 1 per dag, terwijl 2.8 miljard mensen - dat is bijna de helft - met minder dan \$ 2 per dag moeten zien rond te komen. Oost-Azië is de enige regio waar het aantal armen drastisch daalde (met 174 miljoen) tussen 1990 en 1998. Daar staat tegenover dat in Latijns-Amerika, Sub-Sahara Afrika en Zuid-Azië het aantal mensen onder de armoedegrens toenam. Het sterkst deed zich dat voor in Sub-Sahara Afrika, waar dit cijfer tussen 1990 en 1998 steeg van 242 miljoen tot 290 miljoen. Inzicht in een leven in ontbering geven deze cijfers echter niet en evenmin laten ze zien of er in het materiële bestaan van deze mensen in een bepaalde periode sprake is van verlichting of verzwaring. Ook zeggen zulke gegevens niets over het welzijnsniveau in relatie tot het gemiddelde in een samenleving: de relatieve armoede.

Armoede betekent dat mensen over onvoldoende mogelijkheden beschikken om de eigen situatie te verbeteren. De vraag is hoe alle aspecten van armoede integraal kunnen worden aangepakt en hoe er door middel van ontwikkelings-samenwerking aan kan worden bijgedragen om groei 'pro-poor' te maken.

De AIV gaat in zijn analyse uit van de vijf kerndimensies van armoede die het Development Assistance Committee van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO/DAC) in 2001 als richtlijnen voor beleid tot vermindering van armoede heeft opgesteld. Ook in Nederland zijn deze richtlijnen geaccepteerd als criteria voor concreet beleid. Een beleid ter bestrijding van armoede dient de volgende dimensies te omvatten:

- De economische dimensie: armen zijn gebaat bij een economie die zo functioneert, dat er voldoende mogelijkheden zijn inkomen te verwerven door gebruik te maken van productiemiddelen en hulpbronnen;
- de politiek-juridische dimensie: armen moeten invloed krijgen op politieke besluitvorming, een behoorlijke

As regards the AIV's recommendation that with a view to promoting stability the Government should press the United States for openness concerning the details of the Strategic Framework and the intentions with regard to missile defence (for example through the imposition of limitations on the number of interceptor missiles), the Government points out that the United States spends considerable time consulting with a range of countries, but that it is still too early to share information with China and Russia on the precise nature and structure of a missile defence system. The Government endorses the opinion of the AIV that in the long run Russian tactical nuclear weapons should be included in the reduction agreements, and will continue to use its best endeavours to stimulate this process, but points out that this is nonetheless basically a bilateral matter between Russia and the United States.

As regards the Dutch activities in the area of theatre missile defence, the Government points out that the Dutch decision to purchase the Patriot air defence system was a direct consequence of the current NATO doctrine that deployed forces should be protected. These steps also formed the Netherlands' contribution to the European Allies' efforts to make up their shortfall in military capability. As regards the observation by the AIV that the key role played by the Netherlands in the area of TMD does not imply that the Netherlands should also take the next step of active participation in the area of BMD, the Government observes that 'integration into a joint NATO TMD concept would be the next logical step, bearing in mind that the distinction between theatre missile defence and strategic missile defence is now much less sharp than it used to be in the past'. The Government also notes that the Netherlands welcomes the proposal for a follow-up study of the technical and operational aspects of territorial defence of the European NATO area.

Exploratory memorandum: *'Pro-Poor growth: opportunities for targeted development policy. An exploratory memorandum'*, April 2002

The AIV started to prepare an exploratory memorandum on pro-poor growth on its own initiative in late 2001. This memorandum, which was presented by the new AIV chairman to the then Minister for Development Cooperation in April 2002, examines the pro-poor growth approach to poverty reduction in a general sense.

1.2 billion people out of the global population of approximately 6 billion are estimated to live below the absolute poverty line of \$1 a day, and 2.8 billion people (i.e. almost half the global population) have to get by on less than \$2 a day. Eastern Asia is the only region where the number of poor people fell drastically between 1990 and 1998 (by 174 million). As against this, the number of people living below the poverty line rose in Latin America, sub-Saharan Africa and southern Asia. The sharpest increase was in sub-Saharan Africa, where the number rose from 242 million to 290 million between 1990 and 1998. However, these figures shed no light on what a life of deprivation actually entails or on whether the material existence of these people improves or deteriorates over a given period. Nor do such data say anything about the level of prosperity in relation to the average in society, i.e. relative poverty.

Poverty restricts people's scope for improving their own situation. The question is how all aspects of poverty can be tackled comprehensively and how development cooperation can help to make growth pro-poor.

The AIV bases its analysis on the five key dimensions of poverty, which were defined by the Development Assistance Committee of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD/DAC) in 2001 as guidelines for anti-poverty policy. These guidelines have been accepted as criteria for concrete policy in the Netherlands too. A policy to combat poverty should comprise the following dimensions:

- the economic dimension: the poor benefit from an economy which enables them to earn a living by using means of production and natural resources;

sociaal-economische rechtspositie hebben en toegang hebben tot het publieke domein;

- de menselijke dimensie: mensen moeten voldoende toegang hebben tot gezondheidszorg, onderwijs, schoon water en voedsel;
- de sociaal-culturele dimensie: dit houdt in respect voor menselijke waardigheid en gelijkwaardigheid, sociale acceptatie en effectieve netwerken;
- de beschermende dimensie: hierbij gaat het om persoonlijke veiligheid en rechtszekerheid, vermindering van kwetsbaarheid en bescherming tegen rampen.

De AIV constateert dat voor effectieve bestrijding van armoede economische groei weliswaar positief is maar niet voldoende. Voor pro-poor growth gaat het immers enerzijds om een zodanig functioneren van de economie, dat daaruit een gestage verhoging van productie en productiviteit resulteert, maar anderzijds ook om zodanige ingrepen in de mechanismen van verdeling en sociale bescherming, dat de politieke en economische processen resulteren in een redelijk bestaan voor iedereen. Deze fundamentele van pro-poor growth vergen institutionele veranderingen en gericht beleid. Vereist is het tot stand brengen van zowel een groeikader als een emancipatiekader. Dat wil zeggen dat enerzijds de omstandigheden optimaal moeten worden om economische groei te bevorderen en dat anderzijds de armen in staat moeten worden gesteld deel te hebben aan die economische groei. Pro-poor growth, zo concludeert de AIV, is pas dan gegarandeerd, als ten aanzien van elk van de beide fundamentele zo gunstig mogelijke voorwaarden, een 'enabling environment', ontstaan.

De notitie besluit met een aanbeveling waarin wordt aangegeven dat een formele adviesaanvraag gewenst is. De minister, die positief was over de verkennende notitie, gaf hieraan gehoor en verzocht de AIV in juli 2002, in een adviesaanvraag, nader in te gaan op de operationalisering van deze conceptuele analyse in de bilaterale samenwerkingslanden in Sub-Sahara-Afrika. De voortgang van dit advies wordt beschreven in het hoofdstuk over de adviezen die in 2002 in behandeling waren.

De verkennende notitie is, in de Nederlandse en de Engelse versie, intern in het ministerie verspreid en tevens gezonden naar de relevante Nederlandse ambassades.

- the political and legal dimension: the poor must have a voice in political decision-making, a decent socioeconomic legal status and access to the public domain;
- the human dimension: the poor must have adequate access to health care, education, clean water and food;
- the sociocultural dimension: i.e. respect for human dignity and equality, social acceptance and effective networks;
- the protective dimension: i.e. personal security and legal certainty and protection from disasters.

The AIV concludes that while economic growth is necessary to fight poverty effectively, it is not sufficient in itself. For pro-poor growth, economies must operate in such a way that they generate gradual rises in production and productivity. At the same time, however, interventions are needed in the mechanisms of distribution and social protection to ensure that the political and economic processes generate a reasonable living for one and all. These are the foundations of pro-poor growth and they call for institutional change and targeted policy that creates frameworks for growth and for emancipation. In other words, the circumstances must be right to promote economic growth and, at the same time, the poor must be given the chance to share in this growth. The AIV concludes that pro-poor growth will only be guaranteed if an enabling environment is created within which both foundations can be laid.

The memorandum concludes with a recommendation that a formal request for an advisory report is desirable. The Minister took a positive view of the exploratory memorandum and requested the AIV in July 2002 to prepare an advisory report on how to effectuate this conceptual analysis in the countries of sub-Saharan Africa with which the Netherlands has a bilateral development relationship. The progress of the report is described in the section on the advisory reports in preparation in 2002.

The exploratory memorandum and its English translation have been distributed internally in the Ministry and sent to the relevant Dutch embassies.

ADVIEZEN IN BEHANDELING

Advisory reports currently in preparation

REQUEST FOR ADVICE *'The human rights based approach to development cooperation'*, April 2002

On 5 April 2002 the Minister of Foreign Affairs and the Minister for Development Cooperation requested the AIV for advice on the practical application of the human rights based approach to development.

The advisory report is being prepared by a sub-committee established for this purpose, which consists of members of the Human Rights Committee (CMR) and the Development Cooperation Committee (COS) of the AIV. The following persons are taking part: Professor P.R. Baehr (CMR), Professor C.E. von Benda-Beckmann-Droogleever Fortuijn (CMR), Professor T.C. van Boven (CMR), Dr O.B.R.C. van Cranenburgh (COS), T. ETTY (CMR), Professor C. Flinterman (CMR, sub-committee chairman), Professor B. de Gaay Fortman (COS), Ms C. Hak (CMR), Professor A. Niehof (COS), Professor N.J. Schrijver (COS, sub-committee chairman) and Dr L. Schulpen (COS). Others taking part, mainly as corresponding members, are Dr M.C. Castermans-Holleman (CMR), Professor E. de Kadt (COS) and Ms L.Y. Gonçalves-Ho Kang You (CMR). Additional assistance is being provided by civil service liaison officers Ms K.S. Adhin and H. Docter (DMV/MR). Secretarial support is being provided by T.D.J. Oostenbrink (the secretary of the CMR), assisted by the trainees Ms B. Frequin, Ms S. Bonjour and Ms C. van der Sanden.

The request for advice first outlines the main developments that have occurred nationally and internationally in the field of human rights and development cooperation since the publication of the advisory report on this problem by the then Advisory Committee on Human Rights and Foreign Policy in 1987. The request goes on to raise a number of more general questions concerning the role and significance of human rights in the development debate and in development cooperation. The basic premise is that it would be desirable to

ADVIESAANVRAAG *'De mensenrechtenbenadering in de ontwikkelingssamenwerking'*, april 2002

Op 5 april 2002 hebben de ministers van Buitenlandse Zaken en voor Ontwikkelingssamenwerking de AIV verzocht om een advies over de praktische toepassing van de mensenrechtenbenadering in de ontwikkelingssamenwerking.

Het advies wordt voorbereid door een daartoe ingestelde subcommissie, die bestaat uit leden van de Commissies Mensenrechten (CMR) en Ontwikkelingssamenwerking (COS) van de AIV. De volgende personen nemen hieraan deel: prof. dr. P.R. Baehr (CMR), prof. dr. C.E. von Benda-Beckmann-Droogleever Fortuijn (CMR), prof. mr. Th.C. van Boven (CMR), mw. dr. O.B.R.C. van Cranenburgh (COS), drs. T. ETTY (CMR), prof. mr. C. Flinterman (CMR, voorzitter Subcommissie), prof. dr. mr. B. de Gaay Fortman (COS), mw. mr. C. Hak (CMR), prof. dr. A. Niehof (COS), prof. mr. N.J. Schrijver (COS, voorzitter Subcommissie) en dr. L. Schulpen (COS). Voorts nemen mw. dr. M.C. Castermans-Holleman (CMR), prof. dr. E. de Kadt (COS) en mw. mr. L.Y. Gonçalves-Ho Kang You (CMR) overwegend als corresponderend lid deel. De werkzaamheden ten behoeve van het opstellen van het advies worden in het bijzonder ondersteund door ambtelijk contactpersonen mw. mr. K.S. Adhin en drs. H. Docter (DMV/MR). Het secretariaat wordt gevoerd door drs. T.D.J. Oostenbrink (secretaris CMR) en de stagiaires mw. B. Frequin, mw. S. Bonjour en mw. C. van der Sanden.

In de adviesaanvraag worden allereerst de belangrijkste ontwikkelingen geschetst, die zich op nationaal en internationaal niveau hebben voorgedaan op het terrein van de rechten van de mens en ontwikkelingssamenwerking sinds het uitbrengen van het advies over deze problematiek door de toenmalige Adviescommissie Mensenrechten Buitenlands Beleid in 1987. Vervolgens wordt een aantal meer algemene vragen gesteld over de plaats en betekenis van de rechten van de mens in het ontwikkelingsdebat en de ontwikkelingssamenwerking. Daarbij is het uitgangspunt dat het wenselijk zou zijn om over concrete strategieën en maatregelen te beschikken, die in de ontwikkelingssamenwerkingspraktijk kunnen worden toegepast en die de samenhang tussen ontwikkelingssamenwerking en het beleid op het terrein van de rechten van de mens kunnen versterken. De

mensenrechtenbenadering in de ontwikkelingssamenwerking zou daartoe mogelijk een middel kunnen zijn. In de adviesaanvraag wordt de AIV gevraagd in te gaan op de volgende aspecten:

- de wijze waarop de mensenrechtenbenadering (*human rights based approach to development*) kan worden gehanteerd in de praktijk van ontwikkelingssamenwerking in het algemeen en in de sectorale benadering in het bijzonder;
- mogelijke dilemma's voortvloeiend uit overgevoeligheid aan de kant van sommige landen op het gebied van mensenrechten (denk bijvoorbeeld aan rechten van vrouwen gerelateerd aan reproductieve gezondheid) en manieren om daarmee om te gaan;
- de wijze waarop de mensenrechtenbenadering kan worden bevorderd in Gespecialiseerde Organisaties en VN-fondsen;
- de relatie tussen het PRSP-concept (*Poverty Reduction Strategy Papers*) van IMF/Wereldbank en de mensenrechtenbenadering, in het bijzonder de wijze waarop het PRSP-concept kan bijdragen aan de mensenrechtenbenadering;
- de wijze waarop het recht op ontwikkeling in concreto bevorderd kan worden. In dit verband kan ook worden gewezen op de werkzaamheden van de onafhankelijk expert van de VN voor het recht op ontwikkeling, professor Arjun Sengupta.

Om meer inzicht te verkrijgen in de vraag op welke wijze een aantal andere Europese landen de mensenrechtenbenadering in ontwikkelingssamenwerking heeft vormgegeven, heeft de AIV een achtergrondstudie laten verrichten en gesprekken gevoerd met deskundigen. De resultaten van deze studie worden inmiddels bij het opstellen van het advies gebruikt. Voorts heeft de AIV kennisgenomen van vele rapporten en documenten die in het kader van de mensenrechtenbenadering in de ontwikkelingssamenwerking zijn verschenen en een aantal gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en andere deskundigen.

have concrete strategies and measures which can be applied in everyday development practice to strengthen the coherence between development cooperation and human rights policy. The human rights approach to development cooperation could be a means of achieving this. The request for advice asks the AIV to consider the following:

- how the human rights based approach to development can be applied in the everyday practice of development cooperation in general and the sector-wide approach in particular;
- possible problems arising from the sensitivity of a number of countries about human rights (for example, the rights of women in relation to reproductive health) and ways in which these problems can be addressed;
- ways in which the human rights based approach can be promoted in the UN specialised agencies and funds;
- the relationship between the human rights based approach and the IMF/World Bank concept of PRSPs (*Poverty Reduction Strategy Papers*), particularly how the latter can contribute to the former;
- concrete ways in which the right to development can be promoted. In this connection, reference may also be made to the activities of the UN's Independent Expert on the Right to Development, Professor Arjun Sengupta.

To gain a better understanding of how a number of other European countries have adopted the human rights based approach to development, the AIV has arranged for a background study to be carried out and discussions to be held with experts. The results of this study are being used in the preparation of the report. The AIV has also taken note of many reports and documents that have been published on the subject of the human rights based approach to development and has held a number of meetings with representatives of civil society organisations and other experts.

The report is expected to be completed in early 2003.

ADVISORY REPORT *'European asylum and migration policy'*,
May 2002

The suggestion was made in the AIV's European Integration Committee (CEI) that an advisory report on the subject of European asylum and migration policy should be drawn up with a view to the preparation of the work programme for 2002. The AIV adopted this suggestion. The work programme was subsequently submitted to the ministers for approval, and they asked the AIV to give priority to subjects other than European asylum and migration policy. This is why this subject was not included in the work programme for 2002.

The AIV discussed the position at its meeting of 8 February 2002 and concluded that this subject would be of such importance in the years ahead that it intended to produce an advisory report on its own initiative. This would have to be done in cooperation with the Advisory Committee on Aliens Affairs (ACVZ), which it had already contacted. At its meeting of 3 May 2002 the AIV decided to produce an advisory report. As required by law, the AIV notified the relevant ministers and Parliament. The ACVZ decided to cooperate in the preparation of the report.

The AIV and the ACVZ have together established a committee to prepare this advisory report on a European asylum and migration policy. The AIV members of the committee are Professor F.H.J.J. Andriessen (CEI), (chairman alternating with C.R. van Beuge of the ACVZ), Professor P.R. Baehr (CMR), Professor E.J. de Kadt (COS), Ms M.G. Wezenbeek-Geuke (CEI) and Professor J.W. de Zwaan (CEI). The ACVZ members are C.R. van Beuge (chairman alternating with Professor Andriessen), T.J.P. van Os van den Abeelen and Professor B.P. Vermeulen. Secretarial support is being provided by Ms M.M.J. Louwerens (AIV), Ms F.G. Schoe and Dr J.J. van Miert (ACVZ). The AIV Unit was initially assisted in the preparation of the report by Ms S. Bonjour. Her duties have been taken over by Ms C. van der Sanden.

Naar verwachting zal het advies begin 2003 worden afgerond.

ADVIES UIT EIGEN BEWEGING *'Europees asiel- en migratiebeleid'*, mei 2002

In de Commissie Europese Integratie van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) is met het oog op de voorbereiding van het werkprogramma 2002 de suggestie gedaan om te adviseren over het onderwerp Europees asiel- en migratiebeleid. De AIV heeft deze suggestie overgenomen. Dit werkprogramma is vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan de bewindslieden. De betrokken bewindslieden hebben de AIV gevraagd aan andere onderwerpen dan Europees asiel- en migratiebeleid voorrang te geven. In het vastgestelde werkprogramma 2002 is om deze reden het onderwerp niet opgenomen.

De AIV heeft deze stand van zaken besproken in zijn vergadering van 8 februari 2002. Daar bleek dat de AIV, gezien het belang die hij hecht aan dit onderwerp, dat naar zijn mening van grote betekenis zal blijven in de komende jaren, voornemens was over te gaan tot advisering op eigen initiatief. Dit zou moeten geschieden in samenwerking met de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ), waarmee hierover al contact was opgenomen. In zijn vergadering van 3 mei 2002 heeft de AIV besloten over te gaan tot advisering. De AIV heeft, zoals de wet voorschrijft, de betrokken bewindslieden en het parlement hiervan op de hoogte gesteld. De ACVZ heeft besloten mee te werken aan dit advies.

De AIV en de ACVZ hebben gezamenlijk een commissie opgezet, die dit advies op eigen initiatief over een Europees asiel- en migratiebeleid voorbereidt. Deze commissie bestaat van de kant van de AIV uit prof. mr. F.H.J.J. Andriessen (CEI), voorzitter, in afwisseling met dhr. Ch.R. van Beuge van de ACVZ), prof. dr. P.R. Baehr (CMR), prof. dr. E.J. de Kadt (COS), mw. mr. M.G. Wezenbeek-Geuke (CEI), prof. mr. J.W. de Zwaan (CEI). Namens de ACVZ zitten in deze commissie dhr. Ch.R. van Beuge (voorzitter, in afwisseling met prof. Andriessen), mr. T.J.P. van Os van den Abeelen en prof. mr. drs. B.P. Vermeulen. Het secretariaat wordt gevoerd door mw. drs. M.M.J. Louwerens (AIV) en mw. F.G. Schoe en

dr. J.J. van Miert (ACVZ). Mw. S. Bonjour heeft de werkzaamheden van de staf van de AIV ten behoeve van dit advies ondersteund. Haar taken zijn overgenomen door mw. C. van der Sanden.

ADVIESAANVRAAG *'Pro-Poor Growth'*, juli 2002

De minister voor Ontwikkelingssamenwerking nam in april 2002 met belangstelling kennis van de in het hoofdstuk over uitgebrachte adviezen beschreven verkennende notitie 'Pro-Poor Growth, kansen op een gericht ontwikkelingsbeleid, een verkennende notitie'. Zij verzocht in juli 2002 de AIV verder advies uit te brengen over de Poverty Reduction Strategies in de bilaterale partnerlanden in Sub-Sahara Afrika. Dit advies wordt begin 2003 afgerond.

Dit advies wordt voorbereid door een werkgroep van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking (COS) van de AIV bestaande uit prof. dr. mr. B. de Gaay Fortman (voorzitter), drs. F.D van Loon, mr. G.H.O. van Maanen, prof. dr. L.B.M. Mennes, mw. ir. A. Papma, mw. drs. E.M. Schoo en dr. L. Schulpen. Prof. dr. E.J. de Kadt heeft als corresponderend lid geparticipeerd. Als ambtelijk contactpersoon heeft dr. F.Ph.M. van der Kraaij (DAF) de werkgroep bijgestaan, terwijl het secretariaat wordt gevoerd door mw. drs. J.A.Nederlof, terzijde gestaan door de heer M.J.M. Konings (stagiair).

Over de inhoud van het advies-in-woording kan het volgende worden gemeld.

Hoe groter het begrip van de diverse dimensies van armoede, hoe duidelijker dat armoede op verschillende fronten bestreden moet worden. Daarom is de laatste jaren gezocht naar nieuwe wegen en instrumenten. Een belangrijke invalshoek is die van de mensenrechten, waarbij armoede wordt beschouwd als een hinderpaal om economische, sociale en culturele rechten te verwezenlijken. Armen hebben recht op evenredige deelname aan het economisch verkeer en dus aan economische groei. De AIV besteedt daaraan in het advies 'Een mensenrechtenbenadering van ontwikkelingssamenwerking' aandacht. De doelstelling van pro-poor growth - economische groei waarvan armen proportioneel meer profiteren dan anderen - geeft aan hoe dat recht in het algemeen moet worden vertaald. De Poverty

REQUEST FOR ADVICE *'Pro-Poor Growth'*, July 2002

In April 2002 the Minister for Development Cooperation noted with interest the recommendations contained in the exploratory memorandum 'Pro-poor growth: opportunities for targeted development policy'. In July 2002 she requested the AIV to produce an advisory report on the poverty reduction strategies in the countries in Sub-Saharan Africa with which the Netherlands maintains structural bilateral ties. This report will be completed in early 2003.

The report is being prepared by a working group of the AIV's Development Cooperation Committee (COS), which consists of Professor B. de Gaay Fortman (chairman), F.D van Loon, G.H.O. van Maanen, Professor L.B.M. Mennes, Ms A. Papma, Ms E.M. Schoo and Dr L. Schulpen. Professor E.J. de Kadt is participating as a corresponding member. Dr F.P.M. van der Kraaij (Sub-Saharan Africa Department (DAF)) has assisted the working group as its civil service liaison officer and the secretarial duties have been performed by Ms J.A.Nederlof, assisted by Mr M.J.M. Konings (trainee).

The following may be said about the content of the advisory report in preparation. The greater the understanding of the various dimensions of poverty, the clearer it is that poverty must be combated on different fronts. This is why new paths and instruments have been sought in recent years. An important perspective in this connection is that of human rights, from which poverty is regarded as an obstacle to the achievement of economic, social and cultural rights. Poor people have a right to equitable participation in economic life and hence in economic growth. The AIV deals with this point in its advisory report 'The human rights based approach to development cooperation'. The aim of pro-poor growth (i.e. economic growth which brings proportionately greater benefits to the poor) indicates how this right should generally be exercised in practice. Finally, the Poverty Reduction Strategies are the instrument by which it can be elaborated and implemented in each individual country.

To clarify the debate on poverty and poverty reduction, Part I of this report contains the full text of the exploratory memorandum. After an introduction, the five dimensions of poverty are dealt with in separate chapters. The request for advice is included between Parts I and II of the report as a logical continuation of the exploratory memorandum. The four chapters of Part II of the report examine how pro-poor growth is put into practice by PRSPs in general and Tanzania, Ethiopia and Uganda in particular. Tanzania has been chosen as an example of a country that has operated anti-poverty strategies for a number of decades, Ethiopia is a country that has recently been confronted by armed conflict and Uganda is generally regarded as a pioneer of the PRSP process. The report concludes with a summary and recommendations.

In preparing the report an AIV delegation visited Tanzania in September 2002, where the PRSP process was discussed with as many of those concerned as possible. The delegation examined in particular the three main elements of the poverty reduction strategy, namely the process, the content and the follow-up. The delegation concluded that the PRSP process in Tanzania had brought about a change at conceptual level, namely a better understanding of anti-poverty action and improvement of poverty analysis, but that a great deal still remained to be done. Important reforms are under way at the institutional level, but these have not yet brought about any substantial changes. The most important is the change of focus and the broadening of horizons. At the same time, the PRSP process appears to be trapped in bureaucratic structures which are not open and transparent and are not accountable to the public at large.

Expectations on the impact of PRSPs are mixed. Positive changes could result from larger investments in the social sector, although there is still little information available about the quality of these investments or about the ratio of actual investments to the budget. Improvements in the productive sector are hardly perceptible. This sector receives no attention whatever in the PRSP and therefore has little priority in

Reduction Strategies vormen ten slotte het instrument om die algemene vertaling per land in te vullen en uit te voeren.

Ter verduidelijking van de discussie over armoede en armoedebestrijding bevat deel I van dit advies de integrale tekst van de verkennende notitie. Na een inleiding worden de vijf dimensies van armoede in even zovele hoofdstukken besproken. De specifieke adviesaanvraag is als logisch gevolg van de verkennende notitie tussen het eerste en tweede deel van het advies opgenomen. Deel II van het advies onderzoekt vervolgens in vier hoofdstukken de operationalisering van pro-poor growth door PRSP's in het algemeen en in het bijzonder in Tanzania, Ethiopië en Uganda. Deze drie landen zijn gekozen als voorbeeld van een land dat al tientallen jaren met strategieën tegen armoede werkt (Tanzania), een land dat recent te maken heeft gehad met een gewapend conflict (Ethiopië) en een land dat algemeen wordt gezien als een voorloper in het PRSP-proces (Uganda). Het advies besluit met een samenvatting en aanbevelingen.

Ten behoeve van de voorbereiding van het advies bezocht een AIV-delegatie Tanzania in september 2002, waar met zoveel mogelijk betrokkenen bij het PRSP-proces werd gesproken. De delegatie onderzocht in het bijzonder de drie hoofdaspecten van de Poverty Reduction Strategy: het proces, de inhoud en de follow-up. De delegatie concludeerde dat er door het PRSP-proces in Tanzania een verandering is opgetreden op conceptueel niveau, zoals een beter begrip van armoedebestrijding en verbetering van armoedeanalyse, maar dat er nog zeer veel gedaan moet worden. Op institutioneel niveau zijn belangrijke hervormingen gaande, maar deze geven tot nu toe geen substantiële veranderingen te zien. Het belangrijkste is de verandering in focus en de blikverruiming. Tegelijkertijd lijkt het PRSP-proces gevangen in bureaucratische structuren die niet open en transparant zijn en weinig verantwoording afleggen aan de bevolking.

Wat betreft de impact zijn de verwachtingen gemengd. Positieve veranderingen zouden kunnen voortkomen uit grotere investeringen in de sociale sector, hoewel er nog weinig zicht is op de kwaliteit van deze investeringen, noch over de

feitelijke investeringen in verhouding tot het budget. Verbeteringen in de productieve sector zijn nauwelijks zichtbaar. Deze sector krijgt hoegenaamd geen aandacht in het PRSP en krijgt dan ook nauwelijks prioriteit bij het opstellen van de begroting en de bestedingen. Gelet op de uiteindelijke doelstelling van de PRSP is dit een rampzalig manco.

Tegen de achtergrond van de multidimensionele benadering van armoede, zoals behandeld in de verkennende notitie, komt uit het PRSP in Tanzania naar voren dat:

- er opvallend weinig aandacht wordt gegeven aan de **economische dimensie**, toegespitst op relevante sectoren zoals de landbouwsector;
- de sociale dimensie aan de orde komt, maar met de nodige kanttekeningen;
- de politieke dimensie slechts gedeeltelijk aan bod komt, namelijk op het gebied van institutionele veranderingen. De sociale en politieke emancipatie van de armen is niet of nauwelijks zichtbaar in deze agenda.

ADVIESAANVRAAG 'De verdere ontwikkeling van de Europese defensiecapaciteiten', december 2002

Op 12 december 2002 heeft de AIV een adviesaanvraag ontvangen van de ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie over de verdere ontwikkeling van de Europese defensiecapaciteiten. De bewindslieden vragen de AIV in te gaan op aanvullende mogelijkheden om bij de planning, verwerving, instandhouding en inzet van militaire capaciteiten de samenwerking tussen de Europese landen te intensiveren. De AIV heeft deze adviesaanvraag doorverwezen naar de CVV, die een werkgroep Europese defensiesamenwerking formeerde. Deze werkgroep kwam op 17 december 2002 voor het eerst bijeen. Deze werkgroep staat onder voorzitterschap van lt.gen. b.d. G.J. Folmer en prof. dr. B.A.G.M. Tromp en bestaat verder uit dhr. A.L. ter Beek (voorzitter commissie CVV), prof. Jhr. dr. G. van Benthem van den Bergh, dr. Ph.P. Everts, mr. A.P.R. Jacobovits de Szeged, sbn. b.d. R.M. Lutje Schipholt, gen. b.d. A.K. van der Vlis en drs. E.P. Wellenstein. Mw. drs. P.J. Genée treedt op als secretaris met ondersteuning van dhr. R. Bartels (stagiair). De ambtelijk contactpersonen zijn mr. H.G. Scheltema, dhr. H.W. van Santen, mw. R. Wijman (DVB), drs. B.W. Bargerbos,

the preparation of the budget or in expenditure. This omission is disastrous in the light of the ultimate objective of the PSRP.

Against the background of the multidimensional approach to poverty as outlined in the exploratory memorandum, the following findings emerge from the PRSP in Tanzania:

- remarkably little attention is paid to the economic dimension in relevant sectors such as agriculture;
- the social dimension is being dealt with, albeit subject to certain reservations;
- the political dimension is dealt with only partially, namely in the area of institutional change. Little or no attention is paid in this agenda to the social and political emancipation of the poor.

REQUEST FOR ADVICE 'The further development of the EU's defence capacity', December 2002

On 12 December 2002 the AIV received a request from the Minister of Foreign Affairs and the Minister of Defence for advice on the further development of the EU's defence capacity. The Ministers asked the Advisory Council on International Affairs (AIV) to prepare an advisory report on additional ways of achieving closer cooperation among the EU member states in the planning, procurement, maintenance and deployment of military capability. The AIV passed on this request to the Peace and Security Committee (CVV), which formed a European defence cooperation working group. This group met for the first time on 17 December 2002. It is chaired by Lt Gen G.J. Folmer retd. and Professor B.A.G.M. Tromp. Its other members are Mr A.L. ter Beek (committee chairman), Professor G. van Benthem van den Bergh, Dr P.P. Everts, A.P.R. Jacobovits de Szeged, Rear Admiral R.M. Lutje Schipholt (retd.), General A.K. van der Vlis (retd.) and E.P. Wellenstein. Ms P.J. Genée is acting as secretary and is assisted by Mr R. Bartels (trainee). The civil service liaison officers are H.G. Scheltema, H.W. van Santen, Ms R. Wijman (DVB), B.W. Bargerbos, Colonel G.J. Broeks and A. Venema (Ministry of Defence).

A Wilton Park conference devoted to this subject was attended in 2002. The activities of the working group will be continued in 2003. The members of the group intend to make a number of working visits, including visits to Brussels (EU and NATO), Paris, London and Berlin.

REQUEST FOR ADVICE 'Dutch Chairmanship of the Council of Europe', (received 7 January 2003)

On 7 January the AIV received a request for advice on the Dutch Chairmanship of the Council of Europe from November 2003.

This request, which was originally prompted by members of the Dutch Senate in the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, asks the AIV to deal with two main questions before July 2003, namely:

- What is the precise strength and added value of the Council of Europe in relation to the OSCE and the EU?
- Is the Council of Europe a binding factor within or outside the European Union and/or is there a new role for the Council of Europe beyond the current borders of a 'Wider Europe'?

The AIV made the preparations for this advisory report in December 2002. After receiving the request it established a sub-committee consisting of members of the AIV and members of the European Integration Committee (CEI), the Human Rights Committee (CMR) and the Peace and Security Committee (CVV). The following persons are members: Dr A. Bloed (CVV), Professor D.R. Curtin (CMR), P. Dankert (CEI), T. Etty (CMR), Professor C. Flinterman (CMR), Professor W.J.M. van Genugten (CMR, chairman of the sub-committee), Professor J.E. Goldschmidt (CMR), C. Hak (CMR), Professor P.J.G. Kapteyn (CEI), H.C. Posthumus Meyes (CEI) and Ms E.M.A. Schmitz (AIV). The secretarial duties are being carried out by T.D.J. Oostenbrink (secretary to the CMR) and Ms C. van der Sanden, a trainee.

kol. G.J. Broeks en dhr. A. Venema (ministerie van Defensie).

In 2002 werd een Wilton Park-conferentie bijgewoond die was gewijd aan dit specifieke onderwerp. In 2003 zullen de werkzaamheden van de werkgroep worden voortgezet; in dit kader is de werkgroep voornemens werkbezoeken te brengen aan onder meer Brussel (EU en NAVO), Parijs, Londen en Berlijn.

ADVIESAANVRAAG: 'Nederlands voorzitterschap van de Raad van Europa' (ontvangen 7 januari 2003)

Op 7 januari 2003 ontving de AIV een in december 2002 gereedgekomen aanvraag inzake het Nederlandse voorzitterschap van de Raad van Europa vanaf november 2003.

In deze adviesaanvraag, die oorspronkelijk is geïnstigeerd door de Nederlandse Eerste-Kamerleden in de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa, wordt de AIV verzocht vóór juli 2003 een tweetal hoofdvragen te behandelen. Deze vragen zijn:

- wat is de specifieke kracht en toegevoegde waarde van de Raad van Europa ten opzichte van de OVSE en EU? en
- heeft de Raad van Europa binnen of buiten de Europese Unie een verbindende rol en/of is er voor de Raad van Europa een nieuwe rol weggelegd voorbij de huidige grenzen van 'Wider Europe'?

De AIV heeft de voorbereidende werkzaamheden voor deze advisering in december 2002 ter hand genomen. Na ontvangst van de aanvraag is de daartoe ingestelde subcommissie, die bestaat uit leden van de AIV en leden uit de Commissies Europese Integratie, mensenrechten en vrede en veiligheid. De volgende personen nemen hieraan deel: dr. A. Bloed (CVV), prof. dr. D.R. Curtin (CMR), dhr. P. Dankert (CEI), drs. T. Etty (CMR), prof. mr. C. Flinterman (CMR), prof. dr. W.J.M. van Genugten (CMR, voorzitter subcommissie), prof. mr. J.E. Goldschmidt (CMR), mw. mr. C. Hak (CMR), prof. P.J.G. Kapteyn (CEI), drs. H.C. Posthumus Meyes (CEI) en mw. E.M.A. Schmitz (AIV). Het secretariaat zal worden gevoerd door drs. T.D.J. Oostenbrink (secretaris CMR) en de stagiaire mw. C. van der Sanden.

REACTIES VAN DE REGERING

op eerder verschenen adviezen en (andere) contacten met regering en parlement

In 2002 heeft de regering als volgt gereageerd op adviezen die al eerder waren uitgebracht:

Reactie van de regering op advies nr. 19 'Geweld tegen vrouwen, enkele rechtsontwikkelingen', 24 december 2002

Begin 2003 ontving de AIV de officiële reactie op het in februari 2001 uitgebrachte advies 'Geweld tegen vrouwen, enkele rechtsontwikkelingen'. Deze reactie is ingebed in de nota 'Een veilig land waar vrouwen willen wonen' en gaat in detail in op de aanbevelingen uit het advies. Deze vorm, specifieke reacties per aanbeveling, verdient in de visie van de AIV navolging. In een aantal gevallen worden aanbevelingen niet opgevolgd zonder dat hiervoor argumenten worden gegeven. De AIV signaleert tegelijkertijd dat door het zeer ruime tijdsverloop sinds het uitbrengen van het advies, de indruk zou kunnen ontstaan dat zaken uit het advies achterhaald zijn, terwijl de beschreven initiatieven in het tussenliggende tijdsbestek in uitvoering zijn genomen.

De regering signaleert dat het advies op een aantal punten nieuwe, nuttige gezichtspunten heeft gebracht. In een aantal gevallen geeft de regering aan dat de aanbevelingen van de AIV geen uitvoeringsactiviteit vereisen, omdat er in die gevallen sprake zou zijn van bestaand beleid. In dat verband wordt onder meer gewezen op de aanbeveling om met prioriteit het ratificatieproces van het Facultatief Protocol bij het Vrouwenverdrag af te ronden, de aanbeveling meer aandacht te besteden aan educatieve aspecten en de aanbevelingen in de context van de Raad van Europa. Op het terrein van verdere normstelling en precisering van normenstelling is de regering zeer terughoudend. Zo ziet de regering geen ruimte voor nieuwe activiteiten in VN-kader op het terrein van de bestrijding van vormen van geweld tegen vrouwen; het gaat daarbij met name om die vormen van geweld die tot op heden weinig aandacht krijgen. Ook wijst zij het van toepassing verklaren van het Verdrag tegen Foltering op geweld in de huiselijke sfeer af. Voorts heeft de regering geen behoefte aan het door de AIV geschetste conceptuele

Government responses to previously published advisory reports and other contacts with government and parliament.

In 2002 the Government responded in the following way to advisory reports previously published.

Response of the Government to advisory report no. 18

'Violence against women: legal developments', 24 December 2002

In early 2003 the AIV received the Government's response to its report *'Violence against women: legal developments'*, which had been published in February 2001. This response is incorporated in the memorandum entitled 'A safe country where women want to live', and deals in detail with the recommendations contained in the advisory report. The AIV considers that this type of response (i.e. specific comments on each recommendation) is an example that deserves to be followed. No reasons are given in some of the cases where recommendations are not adopted. The AIV would also note that the very long period that had elapsed since the publication of the report could give the impression that matters covered in it are out of date, whereas the initiatives described have actually been implemented in the intervening period.

The Government notes that the report provides new and useful ideas in a number of respects. In some cases it indicates that the AIV's recommendations do not require implementation because they are existing policy. Reference is made among other things to the recommendation that the process of ratifying the Optional Protocol to the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women (the Women's Convention) should be completed as a matter

of priority, the recommendation that more attention should be paid to educational issues and the recommendations relating to the Council of Europe. The Government is very cautious about adopting more far-reaching standards or defining them more precisely. For example, the Government does not believe there is any scope for fresh measures in the UN to combat forms of violence against women, particularly forms of violence which have hitherto received little attention. It also rejects the idea of declaring the Convention against Torture applicable in the home and sees no need, unlike the AIV, for a conceptual framework of clear definitions of, for example, gender and violence against women. The Government does not consider it necessary to develop a new National Plan of Action to prevent and combat violence against women. The Government counts in this connection on the positive effect of the plans for gender mainstreaming. It does not therefore adopt the AIV recommendation that the UN Declaration in respect of Violence against Women should be converted into a separate binding Protocol to the Women's Convention.

Government response to advisory report no. 20: 'European military-industrial cooperation', 8 April 2002

In April 2002 the AIV received the Government's response to the advisory report published in February 2001. The Government largely endorses the AIV's recommendations. Like the AIV, the Government generally recognises the advantages of more far-reaching cooperation within Europe, and also attaches importance to continued transatlantic cooperation. As regards the efforts to obtain the 'best equipment for the best price', 'off-the-shelf' purchasing where there are sufficient product alternatives that meet the stated requirements remains the basic principle of government policy. However, the Government also endorses the refinement that AIV brings to this principle, namely that choosing to participate in the development of materiel projects – under the right conditions – can work out favourably.

The response then deals with four aspects of the report.

kader in de vorm van duidelijke definities van bijvoorbeeld geweld tegen vrouwen en 'gender'. De regering acht het niet nodig een nieuw Nationaal Actieplan ter voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen te ontwikkelen. De regering rekent hierbij op het positieve effect van de beoogde mainstreaming van beleid. De AIV-aanbeveling om de VN-Verklaring inzake geweld tegen Vrouwen om te zetten in een apart bindend protocol bij het Vrouwenverdrag wordt niet overgenomen.

Reactie van de regering op advies nr. 20 'Europese militair-industriële samenwerking', 8 april 2002

In april 2002 ontving de AIV de reactie van de zijde van de regering op het in april 2001 uitgebrachte advies. De regering onderschrijft in grote lijnen de aanbevelingen van de AIV. Evenals de AIV onderkent de regering in het algemeen de voordelen van verdergaande samenwerking binnen Europa, terwijl zij tevens belang hecht aan voortgezette transatlantische samenwerking. In het kader van haar streven het 'beste materieel voor de beste prijs' te verwerven, blijft aanschaf 'van de plank' bij de aanwezigheid van voldoende productalternatieven die aan de gestelde eisen voldoen, uitgangspunt van het regeringsbeleid. De regering onderschrijft echter ook de nuancering die de AIV bij dit uitgangspunt aanbrengt, namelijk dat een keuze voor participatie in de ontwikkeling van materieelprojecten - onder de juiste voorwaarden - gunstig kan uitwerken.

De reactie gaat vervolgens in op vier deelaspecten van het advies.

Wat betreft de relatie tussen het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) en Europese militair-industriële samenwerking onderschrijft de regering de opvatting van de AIV dat thans geen feitelijk verband bestaat tussen het Europees materieelbeleid en het EVDB, maar dat neemt niet weg dat het EVDB en de voorgenomen versterking van de Europese militaire capaciteiten op termijn kunnen bijdragen aan de totstandkoming van een Europees materieelbeleid. Het ontbreken van een Europees strategisch concept en gemeenschappelijke uitgangspunten hoeft volgens de regering niet per definitie de vaststelling van gemeenschappelijke militaire behoeftstellingen in de weg te staan. De

'Capabilities Improvement Chart,' uitgegeven tijdens de 'Capabilities Improvement Conference' van november 2001, kan als een rudimentaire Europese behoeftestelling worden beschouwd. Aan de hand van dit overzicht kunnen Europese landen prioriteiten stellen, concrete afspraken maken over de versterking van bepaalde militaire capaciteiten en hun inspanningen ter zake op elkaar afstemmen. Een tweede bouwsteen voor de ontwikkeling van een Europees materieelbeleid is het 'European Capabilities Action Plan', dat berust op het streven om militaire tekortkomingen gezamenlijk aan te pakken. Het 'Defence Capabilities Initiative' van de NAVO, dat ook is gericht op versterking van de Europese defensiecapaciteiten, biedt eveneens mogelijkheden in de richting van een gezamenlijk materieelbeleid.

De regering is het met de AIV eens dat een keuze voor een strikt Europese of transatlantische koers kunstmatig is. Maar omdat een efficiënt georganiseerde en concurrerende militaire industrie in Europa veel nieuwe industriële en politieke perspectieven kan bieden, verwelkomt de regering de aanbeveling van de AIV om het toenemend aantal grensoverschrijdende bedrijfsverbanden te ondersteunen door uniforme regelgeving, zo weinig mogelijk interne handelsbarrières en een zo open mogelijke markt. De regering onderschrijft de opvatting van de AIV dat een hierop toegespitst beleid op zijn minst duidelijke Europese afspraken omvat over onderlinge toeleveringsgaranties, exportprocedures, uitwisseling van vertrouwelijke informatie en afspraken over een Europees 'Research and Technology'-beleid. Nederland zal zich hiervoor sterk maken, zo stelt de reactie.

Wat betreft de Europese Unie en de defensiesector deelt de regering de aanbeveling om een consequente, uniforme en strikte toepassing van artikel 223/296 na te streven om binnen Europa meer duidelijkheid, voorspelbaarheid en openheid op dit punt te creëren. De groeiende transnationale samenwerking tussen defensie-industrieën noopt hier ook toe. De regering zal de aanbeveling van de AIV om op dit punt toenadering te zoeken tot andere geïnteresseerde EU-lidstaten dan ook zeker ter harte nemen. De regering deelt eveneens de mening van de AIV dat een regelgevende rol van de Europese Unie wenselijk en op termijn waarschijnlijk onvermijdelijk is. Zij huldigt eveneens de opvatting dat een

As regards the relationship between the European Security and Defence Policy (ESDP) and European military-industrial cooperation, the Government endorses the view of the AIV that there is currently no direct connection between European materiel policy and ESDP. This does not mean, however, that ESDP and the proposed strengthening of European military capabilities have nothing to contribute to the realisation of a European materiel policy in due course. The Government believes that the lack of a European strategic concept and common principles does not, by definition, have to inhibit the definition of common military requirements. The Capabilities Improvement Chart issued during the Capabilities Improvement Conference (CIC) of November 2001 can, for example, be seen as a rudimentary European requirements document. Using the chart as a starting point, European countries can set priorities, make specific agreements in regard to strengthening particular military capabilities and coordinate their efforts in a number of areas. A second cornerstone for the development of a European materiel policy is the European Capabilities Action Plan (ECAP), which is based on the intention to deal collectively with European military deficiencies. In the same spirit, the NATO Defence Capabilities Initiative (DCI), which is also aimed at strengthening European military capabilities, presents possibilities in the area of a collective materiel policy.

The Government concurs with the AIV that opting for a strictly European or a strictly transatlantic course would be an artificial distinction. An efficiently organised and competitive defence industry in Europe, however, can offer many new industrial and political prospects, according to the AIV. The Government therefore welcomes the AIV's recommendations to support the increased number of cross-border corporate partnerships through uniform regulation and as few internal barriers to trade and as open a market as possible. The Government endorses the AIV view that a policy with this as its goal should, at the least, include clear European arrangements in the areas of mutual delivery guarantees, export procedures, confidential-information sharing and agreement

on a European Research and Technology policy. The Netherlands will strongly support such arrangements.

As regards the subject of the European Union and the defence sector, the Government accepts the recommendation to move to a consistent, uniform and strict application of Article 223/296 to create more clarity, predictability and openness on this point in Europe. Increasing trans-national cooperation among defence industries would seem to favour this step. The Government will certainly take the recommendations of the AIV in this area to heart – to seek rapprochement with other interested EU Member States. Equally, the Government agrees with the AIV that a regulatory role for the European Union is desirable and, over the long term, probably unavoidable. Such a role can indeed give an important stimulus to the process of European integration.

The Government notes the AIV's recommendation to allow the Western European Armaments Group (WEAG) to continue as an independent body for the time being. The retention of that status, however, need not interfere with a greater role for the EU in the area of defence materiel. That consideration plays an important part in a study into the future of the WEAG that is expected to be completed in 2002. The Netherlands will take the Chair of the WEAG from 1 January 2003 for a period of two years.

The Government agrees to the call by the AIV for the Netherlands to join both OCCAR and the Framework Agreement because they are the 'only possible workable structures in this area that are taking form at this time'. The Government has taken favourable notice of this recommendation. OCCAR and the Framework Agreement are complementary. The AIV believes that OCCAR will be able to achieve its objectives properly only if four conditions are met: management of a large number of projects, security of supply, coordination in the timing of materiel procurement and coordination of the requirements of materiel to be procured through OCCAR. The Government does not consider these conditions as barriers to entry, but rather as matters to be considered by government and industry in the coming years.

dergelijke rol een belangrijke impuls kan geven aan de versterking van het Europese integratieproces.

De regering neemt kennis van de aanbeveling van de AIV om de 'Western European Armaments Group' (WEAG) voorschijns zelfstandig te laten voortbestaan. Behoud van deze status hoeft een groeiende rol van de EU op defensiematerieelgebied echter niet in de weg staan. Deze overweging speelt een belangrijke rol bij een studie over de toekomst van de WEAG, die naar verwachting in 2002 wordt voltooid. Vanaf 1 januari 2003 bekleedt Nederland twee jaar het voorzitterschap van de WEAG.

Wat betreft Occar en het Framework Agreement gaat de regering in op het pleidooi van de AIV voor toetreding van Nederland tot zowel Occar als het 'Framework Agreement', omdat dit volgens de AIV de 'enige mogelijke werkzame structuren op dit gebied zijn die thans vorm krijgen'. De regering heeft met instemming van dit advies kennis genomen. Occar en het 'Framework Agreement' zijn complementair. De constatering, van de AIV, dat Occar haar uitgangspunten pas werkelijk goed kan verwezenlijken als wordt voldaan aan vier voorwaarden (beheer van een groot aantal projecten, 'security of supply', afstemming in 'timing' van materieelverwerving en afstemming van de vereisten voor via Occar te verkrijgen materieel), beschouwt de regering niet als drempels voor toetreding, maar veeleer als aandachtspunten voor de regering en de industrie in de komende jaren.

Wat betreft de transatlantische aspecten van het materieelbeleid, die volop in de belangstelling staan sinds het regeringsbesluit van 8 februari 2002 om deel te nemen aan de 'System Development and Demonstration'-fase van de 'Joint Strike Fighter', stelt de regering in haar reactie dat zij bij de verwerving van defensiematerieel geen strikte Amerikaanse of Europese koers vaart. 'Een ondubbelzinnige keuze, welke ook, zou de Nederlandse defensie-industrie hoe dan ook in de problemen brengen,' zo stelde de AIV. De regering is het daarmee eens.

Wat betreft institutionele Amerikaanse obstakels in de transatlantische samenwerking op het gebied van defensie-

materieel stelde de AIV dat een van de grootste wordt gevormd door de 'International Traffic in Arms Regulations' (ITAR). Hierin zit echter wel beweging, getuige het feit dat de VS Nederland eind 2000 verzocht om gesprekken te beginnen over bilaterale ITAR-ontheffingen. De AIV adviseert de regering hierop positief te reageren. De regering meent evenals de AIV dat er voordelen kunnen zijn verbonden aan het verkrijgen van een uitzondering op de Amerikaanse regelgeving op het gebied van de wapenhandel. Het belangrijkste voordeel is dat militair-industriële samenwerking met de Verenigde Staten gemakkelijker wordt gemaakt. Een eventuele overeenkomst over ITAR-ontheffingen zou voor Nederland ook minder aantrekkelijke gevolgen kunnen hebben. De AIV signaleert terecht dat tijdens de besprekingen de vraag aan de orde zal komen of, en zo ja hoe, Nederland zijn eigen exportregelgeving aan de Amerikaanse wetgeving moet aanpassen. Dit kan in strijd zijn met de afspraken die gemaakt worden binnen de 'Framework'-groep. Nederland is overigens niet het enige Europese land dat zich voor dit dilemma gesteld ziet. Het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Zweden zijn eveneens door de Verenigde Staten uitgenodigd voor gesprekken over ITAR-ontheffingen. De Nederlandse regering hoopt dat onderling overleg uitkomst kan bieden.

De regering noemt in haar reactie ook een ander initiatief van de Verenigde Staten, de 'Declaration of Principles' voor verdergaande samenwerking op gebied van defensiematerieel en defensieindustrie. Het Amerikaanse ministerie van Defensie heeft verschillende partners uitgenodigd om een verklaring te ondertekenen ten behoeve van verdergaande samenwerking op het gebied van defensiematerieel en industrie. Het Verenigd Koninkrijk en Australië hebben reeds een dergelijke verklaring getekend. Nederland en de VS hebben hierover inmiddels overeenstemming bereikt.

Reactie van de regering op advies nr. 25 'Integratie van gendergelijkheid, een zaak van verantwoordelijkheid, inzet en kwaliteit', 12 maart 2002

In haar reactie van 12 maart 2002 noemt de regering het advies, dat was vastgesteld in december 2001, een inzichtelijk overzicht van recente ontwikkelingen op het terrein van emancipatievraagstukken en de integratie van

As regards the transatlantic aspects of materiel policy, which have been of great interest since the Government's decision on 8 February 2002 to participate in the System Development and Demonstration (SDD) phase of the Joint Strike Fighter (JSF), the Government observes in its response that it is not pursuing a strictly American or European course in the procurement of defence materiel. 'An unambiguous choice (of one or the other), whichever it was, would get the Dutch defence industry into trouble', noted the AIV. The Government agrees.

In regard to the institutional American obstacles, the AIV noted that the International Traffic in Arms Regulations (ITAR) were among the most substantial. There is movement here, however, as witnessed by the fact that at the end of 2000, the US asked the Netherlands to begin discussions on bilateral ITAR exemptions. The AIV has advised the Government to react positively to this move. The Government and AIV agree that benefits could be attached to obtaining an exception to American rules in the area of arms trading. The most important advantage is that defence-industrial cooperation with the United States would be made easier. Any agreement on ITAR exemptions could also have less attractive consequences for the Netherlands. The AIV correctly notes that the question will arise during the discussions as to whether the Netherlands would be required to bring its own export regulations into line with American legislation and, if so, how. This may conflict with agreements made within the Framework group but that is a dilemma that affects more European countries than the Netherlands alone. The United Kingdom, France, Germany and Sweden have also been invited to discuss ITAR exemptions with the United States. The Government hopes that mutual consultation will provide some relief.

The Government mentions in its response another US initiative, the Declaration of Principles for enhanced cooperation in the area of defence materiel and industry. The American Department of Defense has invited a number of partners to sign a declaration in support of enhanced cooperation in the

area of defence materiel and industry. The United Kingdom and Australia have already signed such a declaration. The Netherlands and the US have also reached agreement on the Declaration of Principles.

Government response to advisory report no. 25 'Integration of gender equality: a matter of responsibility, commitment and quality', 12 March 2002

In its response of 12 March 2002 the Government states that the advisory report, which was adopted in December 2001, provides a clear overview of the latest developments in the field of emancipation and integration of gender equality into the Ministry's general policies. The recommendations relate mainly to the structure and organisation of the Ministry of Foreign Affairs and are regarded by the Government as ripe for implementation in the short to medium term.

The Government shares the AIV's preference for the Council of Europe's short definition of the term gender mainstreaming, since it identifies the need to improve work processes so that they can make an adequate contribution to achieving gender equality in policy. Policy officers and their superiors are then responsible for sustainably incorporating gender equality into policy. Ideally, policy should be assessed for its positive and negative effects on men and women from the moment of its conception.

The Government agrees with the AIV that gender policy is not always combined systematically with general foreign policy in a mutually binding process which presents sufficient opportunity for relevant gender differences to lead to adjustments to general policy. However, the Government points out that in the past few years progress has been made in the policy areas of sustainable poverty reduction and PRSPs, human rights and good governance, macroeconomics and gender budgeting, and peace, security and stability. Policy officers and gender specialists at both the Ministry and the missions work closely together, so that they influence each other and adjust policy accordingly.

gendergelijkheid in het algemene beleid van het ministerie. De aanbevelingen liggen voornamelijk op het terrein van de structuur en organisatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken en worden door de regering beschouwd als uitvoerbaar op de korte en middellange termijn.

De regering onderschrijft de keuze voor de omschrijving van 'gendermainstreaming' van de Raad van Europa. Deze beschrijft de noodzaak tot het verbeteren van werkprocessen zodat deze voldoende bijdragen aan het bereiken van gendergelijkheid in beleid. De beleidsmedewerkers en hun superieuren zijn daarbij zelf verantwoordelijk voor de duurzame verankering van gendergelijkheid in het beleid. Idealiter zou beleid vanaf het moment van conceptie moeten worden getoetst op positieve en negatieve effecten op de positie van mannen en vrouwen.

De regering deelt de mening van de AIV dat er nog niet altijd sprake is van het systematisch samenbrengen van genderbeleid en algemeen buitenlandbeleid als wederzijds verplichtend proces, waarbij voldoende gelegenheid is voor aanpassing van het algemene beleid ten behoeve van relevante genderverschillen. In de reactie wordt wel gewezen op de vorderingen die de afgelopen jaren zijn gemaakt op de terreinen van duurzame armoedevermindering en PRSP's, mensenrechten en goed bestuur, macro-economie en genderbudgettering alsmede vrede, veiligheid en stabiliteit. Beleidsmedewerkers en genderexperts werken op deze terreinen nauw samen, waardoor er sprake is van wederzijdse beïnvloeding en bijstelling van beleid. Dit geldt zowel voor het departement als de posten.

Het kan en moet natuurlijk altijd nog beter en effectiever. De regering zegt toe voortvarend te willen werken aan een gendermainstreamingsbeleid voor het ministerie aan de hand van de aanknopingspunten van het advies. In het Plan van Aanpak zal rekening worden gehouden met nieuwe inzichten over organisatie- en expertiseversterking (skill mix), de integratie van gender in de Memorie van Toelichting en de jaarplancycclus en kennisvergroting bij medewerkers.

Het advies gaat ook in op het belang van persoonlijke betrokkenheid, waarbij het geven en vragen van verantwoor-

delijkheid wordt benadrukt. Dit aspect acht de regering van groot belang omdat dit past in de huidige resultaatgerichte werkwijze van de overheid. Aan de voorstellen van de AIV voor gendertraining en bijscholing, toetsen van genderkennis en -affiniteit bij de werving en selectie van nieuwe medewerk(st)ers en bij beoordelingen, alsmede de integratie van genderaspecten in managementtrainingen en overplaatsingstrajecten wordt reeds gewerkt.

Met de constatering dat gespecialiseerde genderdeskundigheid, op het departement en de posten, noodzakelijk blijft voor het succesvol samenbrengen van het algemene buitenlandbeleid en het genderbeleid, is de regering het eens. De thans beschikbare genderdeskundigheid wordt gehandhaafd met de kanttekening dat ook aan genderthemasdeskundigen nieuwe eisen worden gesteld ten aanzien van kennis en vaardigheden op het gebied van goed bestuur, macro-economie, armoedebestrijding, institutionele ontwikkeling. Ook moeten zij over vaardigheden beschikken, zoals netwerken, adviseren, samenwerken en het voeren van een beleidsdialoog op regeringsniveau met partnerlanden. Behalve de themadeskundigen gender dienen ook de andere beleidsmedewerkers op een post over minder diepgaande, maar wel relevante genderkennis te beschikken. Chefs de Poste en hoofden OS zullen dit opnemen in hun coaching, begeleiding en beoordeling van deze medewerkers.

In het bijzonder is de constatering in het advies gewaardeerd over het belang van donorcoördinatie, inclusief de financiële en multilaterale instellingen en over het dilemma van *ownership* versus het bepleiten door donoren van aandacht voor gendergelijkheid in de partnerlanden. Ook partnerlanden geven op uiteenlopende wijze vorm aan de afspraken over het recht op zelfbeschikking van vrouwen en het vergroten van hun deelname aan ontwikkelingsprocessen. Niet in alle gevallen wordt zichtbaar gestreefd naar duurzame integratie van gendergelijkheid in het beleid van deze landen. *Ownership*, gekoppeld aan *partnership*, maakt het in toenemende mate mogelijk dat donoren hun eigen visie vervangen door een zakelijke dialoog en het gezamenlijk bepalen van noodzakelijke initiatieven om gendergelijkheid in PRSP's en sectorale programma's te integreren.

Naturally, there is always room for improvement. The Government undertakes to make every effort to implement gender mainstreaming policy at the Ministry based on the points contained in the advisory report. A Plan of Action will take account of new ideas on strengthening organisation and expertise (e.g. skill mix), and provide for the integration of gender into the Explanatory Memorandum and the annual plan cycle and for enhancing staff members' knowledge.

The report also examines the importance of personal commitment, and emphasises the need for staff to be responsible and accountable for integrating gender equality into their policy areas. The Government considers this a particularly important factor, given its current results-based working methods. The AIV's proposals for gender training and in-service training sessions, inclusion of knowledge of and affinity with the subject of gender as criteria in the recruitment and selection of new staff and in staff assessments, and integrating gender issues into management training courses and courses leading to assignments abroad are already being implemented.

The Government agrees that specialist gender expertise continues to be needed at both the missions and the Ministry if gender and general foreign policy are to be combined successfully. Gender expertise will be maintained at current levels, but it should be noted that development cooperation policy is making new demands on these specialists, particularly in relation to their knowledge of good governance, macroeconomics, poverty reduction and institutional development. The skills they require include networking, advising, working with others, and conducting policy dialogues at government level with partner countries. Apart from the gender experts, other policy officers at the missions will also need to possess relevant, albeit less extensive, gender knowledge. Heads of Mission and heads of development cooperation at the missions will need to address the subject in coaching, supervising and assessing these staff members.

The Government particularly appreciates the recommendations on the importance of donor coordination, including financial and multilateral institutions, and on the dilemma of ownership versus donors urging partner countries to focus on gender equality. Partner countries too adopt different approaches to agreements on women's right to self-determination, and on enhancing their participation in development processes. It is not always evident that partner countries are seeking to achieve sustainable integration of gender equality in their policies. Ownership, linked to partnership, is making it increasingly possible for donors not to expound their own views but to enter into a pragmatic dialogue, and to identify, with their partner countries, the initiatives needed to integrate gender equality into PRSPs and sector programmes.

The Government believes that the long period between the request in March 2001 and publication of the report in January 2002 has in many ways made the recommendations even more relevant. By providing a manageable summary of the commitments entered into by the Government, the report provides a new incentive to work on further initiatives at Ministry level, and to take up new challenges in ensuring the sustainable integration of gender equality.

Contact with the Government

The chairman, who took office in February 2002, held consultations in 2002 with Minister of Foreign Affairs Van Aartsen, Minister of Defence De Grave, Minister for Development Cooperation Herfkens, State Secretary for European Affairs Benschop, and – after the Balkenende government took office – with Minister of Foreign Affairs De Hoop Scheffer, Minister of Defence Korthals and State Secretary for European Affairs Nicolai. A delegation led by the chairman of the AIV and also comprising the chairman and vice-chairman of the Development Cooperation Committee held consultations with State Secretary for Development Cooperation Van Ardenne. The European Integration Committee held its initial meeting with State Secretary for European Affairs Nicolai on 12 September.

De ruime periode die ligt tussen de adviesaanvraag, die dateert van maart 2001, en het uitbrengen van het advies in januari 2002 is volgens de regering in velerlei opzichten ten goede gekomen aan de relevantie van de adviezen. De verplichtingen die het kabinet is aangegaan, worden in het advies op handzame wijze bijeengebracht. Dit biedt de regering nieuwe impulsen voor de departementale uitwerking van verdere initiatieven en nieuwe uitdagingen op het terrein van duurzame integratie van gendergelijkheid.

Contact met regering

De in februari 2002 aangetreden voorzitter heeft in de loop van het jaar 2002 overleg gevoerd met de minister van Buitenlandse zaken Van Aartsen, de minister van Defensie De Grave, de minister voor Ontwikkelingssamenwerking Herfkens, de staatssecretaris voor Europese Zaken Benschop, alsmede - na het aantreden van het kabinet Balkenende - met de minister van Buitenlandse Zaken De Hoop Scheffer, de minister van Defensie Korthals, en de staatssecretaris voor Europese Zaken, Nicolai. Een delegatie onder leiding van de voorzitter van de AIV, tevens bestaande uit de voorzitter en de vice-voorzitter van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking, heeft overleg gevoerd met staatssecretaris Van Ardenne voor Ontwikkelingssamenwerking. Op 12 september heeft de Commissie Europese Integratie een kennis-makingsgesprek gevoerd met de staatssecretaris voor Europese Zaken, de heer Nicolai.

Contact met de Staten-Generaal

Op 24 september is een delegatie van de AIV, onder leiding van de voorzitter, ontvangen door de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken van de Tweede Kamer. Het jaarverslag 2001, het werkprogramma voor 2002, uitgebrachte adviezen en lopende adviesaanvragen kwamen hierbij aan de orde. De voorzitter van de AIV sprak de bereidheid van de AIV uit om in informeel verband een nieuw uitgebracht advies te bespreken met de Vaste Commissie. De aanwezige leden van de Vaste Commissie beschreven mogelijke onderwerpen voor een AIV-advies. Er werd ook stilgestaan bij de bevoegdheid van de Kamers van de Staten-Generaal om zelf adviesaanvragen in te dienen. Van de zijde van de Vaste Commissie werd aangegeven dat de werkzaamheden

van de AIV zeker zouden terugkeren op haar agenda.

ADVIES NR. 27 van de AIV, '*Een brug tussen burgers en Brussel*' is op 12 september besproken met de Algemene Commissie Europese Zaken van de Tweede Kamer.

Contact with Parliament

On 24 September an AIV delegation, led by the chairman, was received by the Permanent Committee for Foreign Affairs of the House of Representatives. The 2001 annual report, the 2002 work programme and the advisory reports published and in preparation in 2002 were discussed. The chairman of the AIV indicated the willingness of the AIV to discuss newly published reports with the Permanent Committee on an informal basis. Those members of the Permanent Committee present mentioned possible subjects for an advisory report by the AIV. The power of the House of Representatives and the Senate to submit requests for advice individually was also considered. The Permanent Committee indicated that the work of the AIV would certainly reappear on its agenda.

ADVISORY REPORT NO. 27 '*Bridging the gap between citizens and Brussels*', was discussed with the General Committee on European Affairs of the House of Representatives on 12 September.

FINANCIËLE VERANTWOORDING

Finance

THE AIV HAS BEEN ALLOCATED A BUDGET OF ITS OWN TO enable it to do its advisory work. The AIV makes a proposal for the size of the budget, which is then adopted by the ministers concerned. 2002 was the fifth full year of work for the AIV. The amount of work performed, and hence the scale of expenditure, remain uncertain since they depend heavily on the number of requests for advisory reports made by ministers or Parliament, which means that neither is very easy to predict (fewer requests mean fewer reports, fewer reports mean fewer meetings, and so forth). Three advisory reports were prepared, published and distributed in Dutch and English in 2002. Two of them were also translated into French and the report on the OSCE was translated into Russian too (500 copies of both translations were made). The standard print run is 1,250 copies of the Dutch text and 1,100 copies of the English text. If demand is expected to be higher, more copies are printed. 1,500 copies of the evaluation report were printed, containing the findings of the evaluation conducted by external experts and the AIV's response.

The ministers approved a budget of € 556,000 for 2002. The AIV's budget comprises the following principal categories of expenditure:

1. fees, entertainment expenses and travel expenses paid to chairs and vice-chairs;
2. attendance allowances and travel expenses paid to members;
3. printed materials (reports, paper, etc.);
4. fact-finding missions and books;
5. research, external activities, expertise and translations;
6. incidental expenditure.

A total of € 190,000 was paid in the form of attendance allowances and travel expenses to chairs and vice-chairs in 2002. € 73,000 was paid in attendance allowances and travel expenses to the members of the permanent committees. Expenditure on printing reports, letter paper, etc. was approximately € 100,000. The total costs of the working visits and

OM TE KUNNEN FUNCTIONEREN HEEFT DE AIV de beschikking over een eigen budget. Dit budget wordt, op voorstel van de AIV, goedgekeurd door de betrokken bewindslieden. Het jaar 2002 was het vijfde volle jaar dat de AIV heeft gefunctioneerd. Een onzekere factor bij de werkzaamheden van de AIV blijft de hoeveelheid werk en de daaraan verbonden kosten. Deze zijn in hoge mate afhankelijk van adviesaanvragen van de zijde van de bewindslieden of de volksvertegenwoordiging en daarom niet altijd eenvoudig voorspelbaar (minder adviesaanvragen - minder adviezen - minder vergaderingen etc.). In 2002 zijn in totaal drie adviezen vastgesteld en in het Nederlands en Engels gepubliceerd en verspreid. Voorts zijn daarvan twee adviezen in het Frans vertaald en is het advies inzake OVSE ook in het Russisch gepubliceerd (in beide talen in een oplage van 500 exemplaren). De Nederlandse versies van adviezen worden in een standaardoplage van 1250 exemplaren gedrukt en de Engelse oplage van adviezen betreft 1100 exemplaren. Afhankelijk van de te verwachten vraag worden hogere oplages gedrukt. Daarnaast is het evaluatierapport gepubliceerd. Dit rapport, dat bestaat uit de weerslag van de door externe deskundigen uitgevoerde evaluatie en de oordeelsvorming van de AIV daarover, is in totaal in 1500 exemplaren verspreid.

Voor 2002 is door de betrokken bewindslieden een budget goedgekeurd van € 556.000,-. Het budget van de AIV heeft de volgende hoofdstellen: 1) vergoeding/representatiekosten/reiskosten voorzitters/vice-voorzitters; 2) vacatiegelden/reiskosten leden; 3) drukkosten adviezen/papier, et cetera; 4) studiereizen/boeken; 5) Onderzoek/externe activiteiten/deskundigheid/vertalingen en 6) onvoorzien.

In 2002 is in totaal € 190.000,- uitbetaald aan vacatiegelden en reiskosten van voorzitters en vice-voorzitters. Het bedrag aan vacatiegelden en reiskosten van de leden van de permanente commissies beliep in totaal € 73.000,-. Aan drukkosten van de adviezen, briefpapier, et cetera is in totaal ca. € 100.000,- uitgegeven. De totale kosten van de door de diverse Commissies gemaakte werkbezoeken en studiereizen bedroegen in 2002 ongeveer € 75.000,-. Van de budgetpost externe deskundigheid/onderzoek is € 115.000,- aangewend. De extern uitgevoerde evaluatie

van de werkzaamheden van de AIV is ook in deze begrotingspost opgenomen (ca. € 80.000,-). Uit de post onvoorzien is in totaal € 5.000,- aangewend. In totaal brengt dat de uitgaven van de AIV in 2002 op ruim € 558.000,-. Voor de goede orde dient hierbij wel te worden opgemerkt dat de personeelslasten van de vaste staf van de AIV niet zijn verdisconteerd in dit budget, maar ten laste komen van de betrokken departementen.

fact-finding missions by the Committee were approximately € 75,000 in 2002. Expenditure from the budget for external expertise and research was € 115,000. The evaluation of the work of the AIV by external experts is also included in this budget item (approx. € 80,000). The amount of incidental expenditure incurred was € 5,000. The total expenditure of the AIV in 2002 was just over € 558,000. It should be noted for the record that the staffing costs of the AIV Unit are not included in this budget, but are instead borne by the ministries concerned.

TAAK EN WERKWIJZE VAN DE AIV

AIV's task and working methods

The Advisory Council on International Affairs (AIV) is an independent advisory body responsible for advising the government on matters relating to foreign policy (including development cooperation) and defence. The AIV has four permanent committees: the Human Rights Committee, the Peace and Security Committee, the Development Cooperation Committee and the European Integration Committee.

The AIV and its permanent committees were created at a time when international relations were becoming increasingly complex and interconnected. The AIV combines the expertise of its various committees when making recommendations on issues bearing on more than one of the four areas mentioned above. This allows links to be made between these areas and enables the AIV to respond to international developments with implications for the Netherlands. The added value represented by the AIV and its committees lies in its in-depth knowledge and expertise in each policy area, in combination with the connections it can establish between them.

The AIV prepares advisory reports at the request of the Minister of Foreign Affairs, the Minister of Defence and the State Secretary for European Affairs as well as at the request of Parliament. The AIV received two requests for advice from ministers in 2002. This was also the year in which it dealt for the first time with a subject on its own initiative, namely European asylum and migration policy.

The work programme is intended as an overview of the subjects which the AIV plans to examine during the calendar year. The requests for reports and the time schedules are determined more precisely in the course of the year. Certain subjects for reports may be withdrawn or new requests may be made which were not included in the work programme.

DE ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN (AIV)

is een onafhankelijk adviesorgaan, dat adviseert over het buitenlands beleid (met inbegrip van ontwikkelingssamenwerking) en het defensiebeleid. De AIV kent vier permanente commissies voor de gebieden van de rechten van de mens (CMR), vrede en veiligheid (CVV), ontwikkelingssamenwerking (COS) en Europese integratie (CEI).

De AIV en zijn permanente commissies zijn in het leven geroepen tegen de achtergrond van de toenemende complexiteit en verwevenheid van de internationale betrekkingen. Voor vraagstukken op de raakvlakken van de bovengenoemde gebieden brengt de AIV de deskundigheid van leden van de verschillende permanente commissies bij elkaar. Zo kunnen dwarsverbanden worden gelegd tussen de gebieden van mensenrechten, vrede en veiligheid, ontwikkelingssamenwerking en Europese integratie en kan worden ingespeeld op voor Nederland belangrijke internationale ontwikkelingen. De meerwaarde van de AIV en de commissies ligt, naast de kennis en deskundigheid per beleidsterrein, in de samenhang die wordt gebracht tussen de onderscheiden invalshoeken.

De AIV brengt adviezen uit op verzoek van de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie, de staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking en de staatssecretaris voor Europese Zaken, alsmede op verzoek van de Kamers der Staten-Generaal. In 2002 heeft de AIV twee adviesaanvragen ontvangen van de meest betrokken bewindslieden. De AIV heeft in 2002 voor het eerst uit eigen beweging een onderwerp ter hand genomen: Europees asiel- en migratiebeleid.

Met het werkprogramma wordt beoogd een globaal beeld te geven van de onderwerpen waarmee de AIV zich in een kalenderjaar zal bezighouden. In de loop van dat jaar worden de adviesaanvragen en de tijdsplanning nader gepreciseerd. Het komt voor dat onderwerpen, waarover het voornemen bestond advies te vragen, afvallen, of dat juist adviesaanvragen aan de AIV worden voorgelegd die niet in het werkprogramma zijn vermeld. Het jaar 2002 is weliswaar een inhoudelijk actief jaar geweest, maar een aantal onderwerpen uit het werkprogramma is niet behandeld.

Deels zijn deze inmiddels opgenomen in het werkprogramma voor het jaar 2003, dat de AIV ten tijde van het afronden van dit jaarverslag heeft ontvangen. Daarnaast is een aantal nieuwe adviesonderwerpen toegevoegd (zie bijlage voor werkprogramma 2003).

De AIV vergadert in principe iedere maand. In 2002 heeft de AIV negenmaal vergaderd. Adviezen worden in de AIV vastgesteld. De adviezen worden voorbereid in (permanente) commissies, waarvan de vergaderfrequentie - afhankelijk van de intensiteit van de voorbereidingen en tijdsdruk waaronder de werkzaamheden worden verricht - sterk kan variëren. (Deze vergaderingen zijn in onderstaand overzicht vermeld.)

De samenstelling van de AIV en diens permanente commissies ligt vast. Andere commissies worden samengesteld naar gelang het onderwerp van het advies dat wordt voorbereid. (Deze ad hoc commissies - soms ook werkgroepen genoemd - zijn in onderstaand overzicht niet vermeld.) Met inbegrip van de bovengenoemde vergaderingen van de AIV is in 2002 in totaal 77 keer vergaderd.

Daarnaast is er op 26 september een bijeenkomst geweest voor alle leden van de AIV en de permanente commissies. In deze gezamenlijke bijeenkomst hield de Hoge Commissaris van de VN voor de Vluchtelingen, prof. drs. R.F.M. Lubbers, tevens oud-voorzitter van de AIV, een inleiding over actuele ontwikkelingen in de problematiek rond vluchtelingen en asiel en werd daarnaast intensief over het onderwerp van gedachten gewisseld. De AIV is voornemens een volgende inhoudelijke, gezamenlijke, bijeenkomst te houden in mei 2003.

Mede naar aanleiding van aanbevelingen van de Evaluatiecommissie wordt getracht enig inzicht te krijgen in de zogenoemde 'doorwerking' van de adviezen. Daartoe wordt inkomende informatie bijgehouden. Het betreft daarbij in het bijzonder krantenartikelen en publicaties in vakbladen, maar ook korte ontvangstbevestigingen, bedankjes van wetenschappers, privé-personen en van instellingen. Daarbij wordt vaak aangegeven dat adviezen een rol spelen in de werkzaamheden en documentatiebestanden van derden. Voorts

Although 2002 was a busy year for the AIV, some of the subjects in the work programme were not dealt with. These have now been included in the 2003 work programme, which the AIV received when completing this annual report. In addition, various new subjects have been added to the programme (see annex for the 2003 work programme).

The AIV meets, in principle, once a month. In 2002 it met on nine occasions. Advisory reports are adopted by the AIV itself and drafted in permanent or ad hoc committees which meet as often as workload and deadlines necessitate (the frequency can vary greatly). These meetings are printed in bold in the following list.

The composition of the AIV and its permanent committees is fixed. The composition of other committees depends on the nature of the advisory reports being prepared. (These ad hoc committees - sometimes also called working groups - are printed in normal type in the list below.) A total of 77 meetings were held in 2002, including the plenary sessions mentioned above.

In addition, a meeting was held for all members of the AIV and the permanent committees on 26 September. At this joint meeting the UN High Commissioner for Refugees, Professor R.F.M. Lubbers, who is also the former chairman of the AIV, gave a talk on the latest developments in relation to refugees and asylum. This was followed by an intensive exchange of views on the subject. The AIV plans to hold a follow-up joint meeting in May 2003.

Following recommendations of the Evaluation Committee, the AIV is endeavouring to estimate the impact of its advisory reports. Incoming information is being recorded for this purpose. Such information consists above all of articles in newspapers and professional journals, as well as brief acknowledgements of receipt and thanks expressed by researchers, private individuals and institutions. Often these reactions indicate that the advisory reports play a role in the activities and documentation of third parties. There is also evidence that

researchers use the AIV's advisory reports for educational purposes. The number of extra copies of the reports sent for this purpose can vary in such cases from 25 to 75 (this applied in 2002 to advisory reports nos. 11, 13, 17, 18, 24 and 26). Whenever a reaction about the content is received the AIV naturally replies. It is evident from the demand for extra copies and from personal contacts that certain embassies in The Hague report to their foreign ministries on the advisory reports and forward them extra copies.

The AIV website is regularly consulted. This is evident above all from the number of reports ordered via the site and from the extra copies ordered by letter or telephone.

As regards the substantive impact of the recommendations on official policy, reference should be made to the Government's response to the reports.

Various measures relating to the distribution of the reports were taken in 2002, focusing in particular on increasing their impact. The distribution lists are regularly updated and reports are translated into languages other than English where this would enhance their impact. Important participants in the international debate receive a personal letter from the chairman of the AIV. The reports are also summarised in brief press releases and journalists are personally invited to the press conferences organised by the AIV. In addition, the reports are explained, where appropriate, at theme meetings organised by third parties with specialists and others interested in the subject concerned.

In 2002 the AIV also provided the foreign ministries of Slovenia, Uzbekistan and Romania, on request, with information on its tasks and working methods. Members of the AIV Unit gave a number of talks in 2002 for the Dutch foreign service training course, students of the Erasmus University and the Human Rights Research Institute in Utrecht, military personnel in training at the Netherlands Defence College, Eastern European diplomats attending courses at the Netherlands Institute of International Relations (Clingendael) and a delegation of Kenyan officials.

is het bekend dat wetenschappers adviezen van de AIV gebruiken in de context van het onderwijs. In die gevallen kan het aantal toegezonden, extra, adviezen variëren van 25 tot 75 exemplaren (in 2002 bijvoorbeeld in het geval van de adviezen nummer 11, 13, 17, 18, 24 en 26). Soms wordt een inhoudelijke reactie ontvangen en daarop wordt uiteraard gereageerd. Uit de aanvraag van extra exemplaren van adviezen en uit persoonlijke contacten is ook op te maken dat bepaalde ambassades in Den Haag aan hun hoofdstad rapporteren over de adviezen en extra exemplaren doorzenden.

De website van de AIV wordt regelmatig geraadpleegd. Dat wordt vooral duidelijk uit de inzendingen van de op de site verkrijgbare standaardformulieren voor het bestellen van adviezen en uit de nabestellingen van adviezen per brief of per telefoon.

Voor inhoudelijke doorwerking in het beleid wordt verwezen naar de reacties van de zijde van de regering op de adviezen.

In 2002 is ook een aantal maatregelen genomen rond de verspreiding van adviezen. Deze maatregelen zijn met name gericht op bevorderen van de inhoudelijke doorwerking. Verzendlijsten worden steeds geactualiseerd en, indien relevant voor doorwerking, worden adviezen ook in andere talen dan het Engels vertaald. Belangrijke deelnemers in de internationale debatten ontvangen een persoonlijke brief van de voorzitter van de AIV. Verder wordt in korte persberichten de essentie van adviezen weergegeven en worden voor, door de AIV georganiseerde, persconferenties journalisten persoonlijk uitgenodigd. Daarnaast worden adviezen in voorkomend geval toegelicht op themaverzamelingen van derden met vakspecialisten en andere geïnteresseerden.

In 2002 heeft de AIV ook, op verzoek van de respectieve ministeries van Buitenlandse Zaken, informatie uitgewisseld over de taken en het functioneren van de AIV met ambtenaren uit Slovenië, Oezbekistan en Roemenië. In 2002 hebben leden van de staf van de AIV een aantal spreekbeurten verzorgd voor de opleiding van ambtenaren in de buitenlandse dienst, studenten van de Erasmusuniversiteit en de Onderzoeksschool mensenrechten in Utrecht, militairen in

opleiding op het Instituut Defensieleergangen, Oost-Europese diplomaten in opleiding op Clingendael en aan een delegatie van Keniaanse ambtenaren.

De secretaris van de AIV neemt periodiek deel aan het overleg van de secretarissen van de permanente adviesraden van de regering.

Leden en vergaderingen

Het totale aantal leden van de AIV en de permanente Commissies gezamenlijk bedraagt per 31 december 2002 66 van wie 21 vrouwen. Lopende 2002 bestonden in totaal 15 vacatures.

Per 31 december 2002 bestaat de AIV uit 11 leden, van wie 4 vrouwen (8 van de 11 leden zijn tevens voorzitter of vice-voorzitter van een permanente commissie).

Per 31 december 2002 tellen de permanente Commissies 55 leden van wie in totaal 17 vrouwen.

CEI	4 vrouwen, 11 mannen (exclusief vz/vvz)
CMR	6 vrouwen, 6 mannen (exclusief vz/vvz)
COS	5 vrouwen, 9 mannen (exclusief vz/vvz)
CVV	2 vrouwen, 12 mannen (exclusief vz/vvz)

Als gemeld hebben de AIV en zijn Commissies in 2002 met grote regelmaat vergaderingen belegd om adviezen voor te bereiden of vast te stellen. Hieronder wordt, uitgesplitst naar de deelname uit de AIV en (permanente) commissies, weergegeven welke vergaderingen het betreft:

AIV	9
Gemengde Commissie OVSE	3
CEI	4
CEI + (commissie Toekomst van Europa)	6
CEAM (commissie Europees Asiel- en Migratiebeleid)	4
CMR	9
COM (commissie Ontwikkelingssamenwerking en Mensenrechten)	7
COS	6
PPG (werkgroep Pro-Poor Growth)	13

The secretary to the AIV also attends the periodic meetings of the secretaries to the Government's permanent advisory councils.

Total number of members of the AIV and the permanent committees: 66, of whom 21 were women.

There were 15 vacancies in all in the course of 2002.

On 31 December 2002 the AIV had 11 members, 4 of whom were women (8 of the 11 members were also chair or deputy chair of a permanent committee).

On 31 December 2002 the permanent committees had 55 members, 17 of whom were women.

CEI	4 women, 11 men (excluding chair/deputy chair)
CMR	6 women, 6 men (excluding chair/deputy chair)
COS	5 women, 9 men (excluding chair/deputy chair)
CVV	2 women, 12 men (excluding chair/deputy chair)

As mentioned above, the AIV and its committees met very regularly in 2002 in order to prepare or adopt advisory reports. The total number of meetings in 2002 was 77. The list of these meetings given below distinguishes between the plenary sessions of the AIV and the meetings of the permanent committees.

AIV	9
Mixed OSCE Committee	3
CEI	4
CEI+ (Future of Europe Committee)	6
CEAM (European Asylum and Migration Policy Committee)	4
CMR	9
COM (Development Cooperation and Human Rights Committee) :	7

COS 6
PPG (Pro-Poor Growth Working Group) 13

CVV 5
MD (Missile Defence Working Group) 10
EVDB (European Defence Cooperation Working Group) 1

Number of members (see also Composition of the AIV and its permanent committees):

OSCE 8 members (including chair)
1 CEI Rood
3 CMR Van Genugten (chair), Baehr and Etty
1 COS Schrijver
3 CVV Bloed, Everts and Folmer
+ 1 corresponding member: De Zwaan, (CEI)
+ 1 corresponding external expert: Dr E. Bakker, University of Nijmegen

CEI (+) 15 members (including chair)
12 CEI Andriessen (chair), Brouwer, Buck, Dankert, Knapen, Posthumus-Meyes, Rood, Scheffer, Schmelzer, Szász, Wezenbeek and De Zwaan
1 CMR Van der Tas
2 CVV Tromp and Wellenstein

CEAM 5 members (including chair) + **members of ACVZ**
3 CEI Andriessen (chair), Wezenbeek and De Zwaan
1 CMR Baehr
1 COS De Kadt
3 ACVZ Van Os van den Abeelen, Van Beuge and Vermeulen Van Miert and Schoe (ACVZ secretariat)
+ 2 corresponding members: Posthumus Meyes (CEI) and Kuitenbrouwer (CMR)

COM 11 members (including 2 chairs)
6 CMR Flinterman (chair), Baehr, Von Benda-Beckmann, Van Boven, Etty and Hak

CVV 5
MD (werkgroep Missile Defense) 10
EVDB (werkgroep Europese Defensiesamenwerking) 1

Het totale aantal vergaderingen in 2002 was 77

Aantal leden (voor de personalia wordt verwezen naar de volgende passage getiteld 'Samenstelling en de permanente Commissies'):

OVSE aantal leden 8 (inclusief vz)
1 CEI Rood
3 CMR Van Genugten (vz), Baehr en Etty
1 COS Schrijver
3 CVV Bloed, Everts en Folmer
+ 1 corresponderend lid: De Zwaan, (CEI)
+ 1 corresponderend externe deskundige (dr. E. Bakker, Universiteit van Nijmegen)

CEI (+) aantal leden 15 (inclusief vz)
12 CEI Andriessen (vz), Brouwer, Buck, Dankert, Knapen, Posthumus-Meyes, Rood, Scheffer, Schmelzer, Szász, Wezenbeek en De Zwaan
1 CMR Van der Tas
2 CVV Tromp en Wellenstein

CEAM aantal leden 5 (inclusief vz) + **leden ACVZ**
3 CEI Andriessen (vz), Wezenbeek en De Zwaan
1 CMR Baehr
1 COS De Kadt
3 ACVZ Van Os van den Abeelen, Van Beuge en Vermeulen Van Miert en Schoe (secretariaat ACVZ)
+ 2 corresponderende leden: (Posthumus Meyjes (CEI) en Kuitenbrouwer (CMR))

COM aantal leden 11 (inclusief 2 vz)
6 CMR Flinterman (vz), Baehr, Von Benda-Beckmann, Van Boven, Etty en Hak
5 COS Schrijver (vz), Van Cranenburgh, De Gaay Fortman, Niehof en Schulpen + 2 corresponderende leden: Castermans (CMR) en De Kadt (COS)

- PPG** **aantal leden 7** (inclusief vz)
 7 COS De Gaay Fortman (vz), Van Loon, Van Maanen,
 Mennes, Papma, Schoo en Schulpen
 + 1 corresponderend lid: De Kadt (COS)
- MD** **aantal leden 16** (inclusief vz)
 16 CVV Folmer (vz) + alle CVV-leden
- EVDB** **aantal leden 10** (inclusief 2 vz)
 9 CVV Tromp (vz) en Folmer (vz), Ter Beek, Van Benthem
 van den Bergh, Everts, Jacobovits, Lutje Schipholt,
 Van der Vlis en Wellenstein
- 1 CEI Knapen

Oplage adviezen:

De Nederlandse versies van adviezen worden in een standaardoplage van 1250 exemplaren gedrukt en de Engelse versies in een standaardoplage van 1100 exemplaren met uitzondering van:

advies nr. 25 (Engels)	1250 exemplaren
advies nr. 26 (Nederlands)	1500 exemplaren
advies nr. 26 (Engels)	1500 exemplaren
advies nr. 26 (Russisch)	500 exemplaren
advies nr. 26 (Frans)	500 exemplaren
advies nr. 27 (Engels)	1250 exemplaren
advies nr. 27 (Frans)	300 exemplaren
advies nr. 28 (Engels)	1100 exemplaren

Evaluatierapport	1500 exemplaren
------------------	-----------------

- 5 COS Schrijver (chair), Van Cranenburgh, De Gaay
 Fortman, Niehof and Schulpen
 + 2 corresponding members: Castermans (CMR)
 and De Kadt (COS)

- PPG** **7 members** (including chair)
 7 COS De Gaay Fortman (chair), Van Loon, Van Maanen,
 Mennes, Papma, Schoo and Schulpen
 + 1 corresponding member: De Kadt (COS)

- MD** **16 members** (including chair)
 16 CVV Folmer (vz) + all CVV members

- EVDB** **10 members** (including 2 chairs)
 9 CVV Tromp (chair) and Folmer (chair), Ter Beek, Van
 Benthem van den Bergh, Everts, Jacobovits, Lutje
 Schipholt, Van der Vlis and Wellenstein
- 1 CEI Knapen

Number of copies of advisory reports distributed:

1,250 copies of the Dutch versions and 1,100 copies of the English versions of the advisory reports were distributed, with the exception of:

advisory report no. 25 (English)	1,250 copies
advisory report no. 26 (Dutch)	1,500 copies
advisory report no. 26 (English)	1,500 copies
advisory report no. 26 (Russian)	500 copies
advisory report no. 26 (French)	500 copies
advisory report no. 27 (English)	1,250 copies
advisory report no. 27 (French)	300 copies
advisory report no. 28 (English)	1,100 copies
evaluation report	1,500 copies

SAMENSTELLING VAN DE AIV EN DE PERMANENTE COMMISSIES

Composition of the AIV and its permanent committees

THE AIV MAY CONSIST OF NO MORE THAN FIFTEEN

members and the permanent committees of no more than seventeen members (including the chair and vice-chair). Members are appointed for their expertise acquired through experience in international and/or European affairs, academic achievement or both. Members of the AIV and its permanent committees act independently and do not represent any interest groups.

The total number of members of the AIV and its permanent committees ranged between 60 and 65 in 2002. The composition of these committees is given below.

Advisory Council on International Affairs **AIV**

Chair: F. Korthals Altes

Members: Professor F.H.J.J. Andriessen, A.L. ter Beek, Professor C.E. von Benda-Beckmann-Droogleever Fortuijn, Professor G. van Benthem van den Bergh, Dr O.B.R.C. van Cranenburgh, A. van Es, Professor C. Flinterman, Professor E.J. de Kadt, Dr B. Knapen and E.M.A. Schmitz.

Secretary: F. van Beuningen until 25/8/2002 and P.J.A.M. Peters from 26/8/2002

The AIV's civil service liaison officers are F.A.M. Majoor (Secretary-General, Ministry of Foreign Affairs) and B.W. Bargerbos (Ministry of Defence, Directorate of General Policy Affairs).

On 1 February 2002 the Government appointed F. Korthals Altes as chairman of the AIV, on the recommendation of the Minister of Foreign Affairs, with retroactive effect to 1 January 2002.

DE AIV KAN MAXIMAAL UIT VIJFTIEN LEDEN BESTAAN,

de permanente commissies uit maximaal zeventien leden (met inbegrip van voorzitter en vice-voorzitter). De leden worden benoemd op grond van hun deskundigheid. Deze kan blijken uit opgedane ervaring met internationale en/of Europese vraagstukken, uit wetenschappelijke merites of uit een combinatie van beide. De leden van de AIV en de permanente commissies fungeren onafhankelijk en vertegenwoordigen geen belangengroepen.

Het totaal aantal leden van de AIV en diens permanente commissies heeft gedurende het jaar 2002 steeds tussen de 60 en 65 gelegen. Hieronder volgt de samenstelling van de AIV en de permanente commissies.

Adviesraad Internationale Vraagstukken **AIV**

Voorzitter: mr. F. Korthals Altes

Leden: prof. mr. F.H.J.J. Andriessen, dhr. A.L. ter Beek, prof. dr. C.E. von Benda-Beckmann-Droogleever Fortuijn, prof. Jhr. dr. G. van Benthem van den Bergh, mw. dr. O.B.R.C. van Cranenburgh, mw. drs. A. van Es, prof. mr. C. Flinterman, prof. dr. E.J. de Kadt, dr. B. Knapen en mw. mr. E.M.A. Schmitz

Secretaris: drs. F. van Beuningen tot 26-08-2002, vanaf 26-08-2002 mr. P.J.A.M. Peters

Ambtelijk contactpersonen van de AIV zijn mr. F.A.M. Majoor (ministerie van Buitenlandse Zaken, secretaris-generaal) en drs. B.W. Bargerbos (ministerie van Defensie, Directie Algemene Beleidszaken).

Op 1 februari 2002 heeft de regering, op voordracht van de minister van Buitenlandse Zaken, mr. F. Korthals Altes, met terugwerkende kracht, per 1 januari 2002 benoemd tot voorzitter van de AIV.

Commissie Europese Integratie

Voorzitter: Prof. mr. F.H.J.J. Andriessen.

Vice-voorzitter: Dr. B. Knapen.

Leden: drs. H.J. Brouwer, drs. W.S.J.M. Buck, P. Dankert, drs. H.C. Posthumus Meyjes, prof. dr. J.Q.Th. Rood, drs. P. Scheffer, drs. W.K.N. Schmelzer, prof. dr. A. Szász, mw. mr. M.G. Wezenbeek-Geuke en prof. mr. J.W. de Zwaan

Secretaris: mw. drs. M.M.J. Louwerens.

Ambtelijk contactpersonen van de CEI zijn drs. P. de Gooijer (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Integratie Europa), drs. D.J. Oldenburg (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Integratie Europa) en drs. J.L. Werner (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Politieke Zaken). In de loop van het jaar 2002 heeft R.C.J.M. van Schreven het ambtelijk adviseurschap van de CEI neergelegd vanwege een overplaatsing. Zijn plaats is ingenomen door drs. D.J. Oldenburg.

De Minister heeft ingestemd met de benoeming per 1 januari 2003 van 5 nieuwe leden: mw. mr. dr. M. den Boer, prof. mr. P.J.G. Kapteyn, mw. mr. N.W. Meuter-Dijkers, mw. drs. C.E. Roozmond en mr. F.A.H. Vigeveno.

Commissie Mensenrechten

Voorzitter: Prof. mr. C. Flinterman.

Vice-voorzitter: Prof. dr. C.E. von Benda-Beckmann-Droogleever Fortuijn.

Leden: Prof. dr. P.R. Baehr, prof. mr. Th.C. van Boven, mw. dr. M.C. Castermans-Holleman, mw. prof. mr. C.P.M. Cleiren, drs. T. Ety, prof. dr. W.J.M. van Genugten, mw. mr. L.Y. Gonçalves-Ho Kang You, mw. mr. C. Hak, mr. F. Kuitenbrouwer, mw. A.L.E.C. van der Stoel, mr. J.G. van der Tas en mw. mr. H.M. Verrijn Stuart

Secretaris: drs. T.D.J. Oostenbrink.

Ambtelijk contactpersonen van de CMR zijn mw. mr. drs. K.S. Adhin (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Mensenrechten en Vredesopbouw) en drs. P.A. Ramaer

European Integration Committee

Chair: Prof. F.H.J.J. Andriessen

Vice-chair: B. Knapen

Members: H.J. Brouwer, W.S.J.M. Buck, P. Dankert, H.C. Posthumus Meyes, Professor J.Q.T. Rood, P. Scheffer, W.K.N. Schmelzer, Professor A. Szász, M.G. Wezenbeek-Geuke and Professor J.W. de Zwaan.

Secretary: M.M.J. Louwerens

The civil service liaison officers to the European Integration Committee are P. de Gooijer and D.J. Oldenburg (Ministry of Foreign Affairs, European Integration Department), and J.L. Werner (Ministry of Foreign Affairs, Political Affairs Department). During 2002 R.C.J.M. van Schreven resigned as civil service liaison officer to the committee when he was transferred abroad. He has been replaced by D.J. Oldenburg.

The Minister has agreed to the appointment of the following 5 new members with effect from 1 January 2003: Dr M. den Boer, Professor P.J.G. Kapteyn, N.W. Meuter-Dijkers, C.E. Roozmond and F.A.H. Vigeveno.

Human Rights Committee

Chair: Prof. C. Flinterman

Vice-chair: Prof. C.E. von Benda-Beckmann-Droogleever Fortuijn

Members: Professor P.R. Baehr, Professor T.C. van Boven, Dr M.C. Castermans-Holleman, Professor C.P.M. Cleiren, T. Ety, Professor W.J.M. van Genugten, L.Y. Gonçalves-Ho Kang You, C. Hak, F. Kuitenbrouwer, A.L.E.C. van der Stoel, J.G. van der Tas and H.M. Verrijn Stuart.

Secretary: T.D.J. Oostenbrink

The Human Rights Committee's civil service liaison officers are K.S. Adhin (Ministry of Foreign Affairs, Human Rights and

Peacebuilding Department) and P.A. Ramaer (Ministry of Foreign Affairs, United Nations and International Financial Institutions Department).

At the end of 2002 Ms L.Y. Gonçalves-Ho Kang You announced that she would be unable to continue taking part in the work of the CMR. The AIV is very grateful to her for her work and her contributions to the advisory reports. The Minister has agreed to the appointment of the following 5 new members from 1 January 2003: Professor D.M. Curtin, Professor J.E. Goldschmidt, R. Herrmann, Dr B.M. Oomen and Professor N.J. Schrijver.

Professor Von Benda-Beckmann-Droogleever Fortuijn has announced that she will resign as vice-chair of the committee and as a member of the AIV after completion of the report on the human rights based approach to development cooperation (which is being drafted by COM). The AIV is very grateful to her for all her work since February 1991 in advising on foreign policy in general and human rights in particular. The Ministers concerned have already agreed the appointment of her successor. Professor W.J.M. van Genugten will act as vice-chair of the CMR and member of the AIV from the time of her resignation.

Development Cooperation Committee

Chair: Prof. E.J. de Kadt

Vice-chair: O.B.R.C. van Cranenburgh

Members: Dr J. Bunders, Professor F. van Dam, I.E.M. Dankelman, Professor B. de Gaay Fortman, F.D. van Loon, E.M. Schoo, Professor N.J. Schrijver and Professor I. Wolffers

Secretary: J.A. Nederlof

As of 1 January 2003 P.J. Bierma (Ministry of Foreign Affairs, Cultural Cooperation, Education and Research Department) and J.C.J. Vlaar (Ministry of Foreign Affairs,

(ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Verenigde Naties en Financiële Instellingen).

Eind 2002 heeft mw. mr. L.Y. Gonçalves-Ho Kang You aangegeven te moeten afzien van deelname aan de verdere werkzaamheden van de CMR. De AIV is haar zeer erkentelijk voor haar inzet en bijdragen aan de uitgebrachte adviezen. De minister heeft ingestemd met de benoeming per 1 januari 2003 van 5 nieuwe leden: prof. dr. D.M. Curtin, prof. mr. J.E. Goldschmidt, mr. R. Herrmann, mw. dr. B.M. Oomen en prof. mr. N.J. Schrijver.

Mw. Von Benda-Beckmann-Droogleever Fortuijn heeft aangegeven haar vice-voorzitterschap CMR en lidmaatschap AIV, na afronding van het advies een mensenrechtenbenadering van ontwikkelingssamenwerking (dat wordt voorbereid door de COM), te zullen neerleggen. De AIV is haar zeer erkentelijk voor de vele activiteiten en werkzaamheden, die zij sinds februari 1991 heeft vormgegeven in advisering op het terrein van het buitenlands beleid in het algemeen en de rechten van de mens in het bijzonder. De betrokken bewindspersonen hebben inmiddels ook ingestemd met een opvolger. Vanaf het moment dat zij haar lidmaatschap neerlegt, zal prof. W.J.M. van Genugten gaan optreden als vice-voorzitter CMR, lid AIV.

Commissie Ontwikkelings-samenwerking

Voorzitter: Prof. dr. E.J. de Kadt.

Vice-voorzitter: Mw. dr. O.B.R.C. van Cranenburgh.

Leden: mw. dr. J. Bunders, prof. dr. F. van Dam, mw. drs. I.E.M. Dankelman, prof. dr. B. de Gaay Fortman, drs. F.D. van Loon, mw. drs. E.M. Schoo, prof. dr. N.J. Schrijver en prof. dr. I. Wolffers.

Secretaris: mw. drs. J.A. Nederlof.

Per 1 januari 2003 zijn dhr. P.J. Bierma (ministerie van Buitenlandse Zaken, directie Culturele Samenwerking, Onderwijs en Onderzoek) en dhr. J.C.J. Vlaar (ministerie van Buitenlandse Zaken, directie Duurzame Economische Ontwikkeling)

ambtelijk contactpersonen van de COS. Zij zijn dr. F.Ph.M. van der Kraaij en dr. A.P.T. Visser opgevolgd.

In 2002 zijn als nieuw lid tot de COS toegetreden: prof. dr. mr. C.J. Jepma, mr. G.H.O. van Maanen, prof. dr. L.B.M. Mennes, mw. prof. dr. A. Niehof, mw. ir. A.N. Papma en dr. L. Schulpen.

Prof. mr. N.J. Schrijver beëindigde eind 2002 zijn werkzaamheden als lid van de COS in verband met zijn toetreden tot de CMR.

Commissie Vrede en Veiligheid

Voorzitter: Dhr. A.L. ter Beek.

Vice-Voorzitter: dr. A. Bloed, dr. Ph.P. Everts, prof. mr. F.J.M. Feldbrugge, lt.gen. b.d. G.J. Folmer, mr. J.G.N. de Hoop Scheffer, mr. A.P.R. Jacobovits de Szeged, prof. dr. K. Koch, mw. dr. M. van Leeuwen, drs. D.A. Leurdijk, sbn. b.d. R.M. Lutje Schipholt, mw. drs. L. Sprangers, prof. drs. B.A.G.M. Tromp, gen. b.d. A.K. van der Vlis en drs. E.P. Wellenstein

Secretaris: mw. drs. P.J. Genee

Ambtelijk contactpersonen van de CVV zijn commandeur J.G.A. Brandt (ministerie van Defensie, Defensiestaf), drs. B.W. Bargerbos (ministerie van Defensie, Directie Algemene Beleidszaken) en mr. H.G. Scheltema (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Veiligheidsbeleid).

Mw. drs. L. Sprangers heeft de CVV per 1 december 2002 verlaten. Tegen het einde van 2002 hebben ook mw. dr. M. van Leeuwen en drs. D.A. Leurdijk te kennen gegeven de CVV te zullen verlaten. De AIV is hun erkentelijk voor hun bijdragen.

Sustainable Economic Development Department) succeeded Dr F.P.M. van der Kraaij and Dr A.P.T. Visser as civil service liaison officers to the Development Cooperation Committee.

The following new members joined the COS in 2002: Professor C.J. Jepma, G.H.O. van Maanen, Professor L.B.M. Mennes, Professor A. Niehof, A.N. Papma and Dr L. Schulpen.

Professor N.J. Schrijver retired from the COS at the end of 2002 when he joined the CMR.

Peace and Security Committee

Chair: A.L. ter Beek

Vice-chair: Prof. G. van Benthem van den Bergh

Members: Dr A. Bloed, Dr P.P. Everts, Professor F.J.M. Feldbrugge, Lt.Gen. G.J. Folmer (retd.), J.G.N. de Hoop Scheffer, A.P.R. Jacobovits de Szeged, Professor K. Koch, Dr M. van Leeuwen, D.A. Leurdijk, Rear Admiral R.M. Lutje Schipholt (retd.), L. Sprangers, Professor B.A.G.M. Tromp, General A.K. van der Vlis (retd.), and E.P. Wellenstein.

Secretary: H.A. Würzner (until 1 Augustus 2001) and P.J. Genee (since 1 Augustus 2001).

The civil service liaison officers of the Peace and Security Committee are Commander J.G.A. Brandt (Ministry of Defence, Defence Staff), B.W. Bargerbos (Ministry of Defence, Directorate of General Policy Affairs) and H.G. Scheltema (Ministry of Foreign Affairs, Security Policy Department).

Ms L. Sprangers retired from the committee on 1 December 2002. At the end of 2002 Dr M. van Leeuwen and D.A. Leurdijk too announced they would leave the committee. The AIV is grateful to them for their work as members.

STAF VAN DE AIV

AIV Unit

THE AIV UNIT SUPPORTS THE ADVISORY COUNCIL ON

International Affairs and its permanent committees in the fields of human rights, peace and security, development cooperation and European integration by providing editorial, organisational and administrative services. The bulk of its work relates to the drafting and production of reports. To this end, the unit includes five policy officers and the equivalent of two FTEs in secretarial support. The members of the unit are as follows (situation as at 31 December 2002): P.J.A.M. Peters (secretary of the AIV), M. M. J. Louwerens (secretary of the CEI), J.A. Nederlof (secretary of the COS), T.D.J. Oostenbrink (secretary of the CMR) and P.J. Genee (secretary of the CVV). J.P. de Jong, M.M.B. Kemme and I. van der Winkel provide secretarial support. F. van Beuningen left the AIV Unit at the end of August 2002. The AIV thanks him for his contribution to its work. He was succeeded by P.J.A.M. Peters. Ms Kemme joined the secretariat on 1 May 2002. The AIV Unit forms part of the office of the Secretary-General of the Ministry of Foreign Affairs.

The AIV is also supported in its work by trainees who spend a number of months working in the AIV Unit. They come from various Dutch universities, where they are reading a range of different subjects (e.g. law, history and political science). In 2002 the six trainees were R.J. Bartels, S.A. Bonjour, B.M.R.M. Frequin, N. Hansen, M.J.M. Konings, R.J. Scheffer and C.J.J. van der Sanden.

DE STAF VAN DE AIV ONDERSTEUNT DE ADVIESRAAD

Internationale Vraagstukken en diens permanente commissies op de gebieden van mensenrechten, vrede en veiligheid, ontwikkelingssamenwerking en Europese integratie met redactionele, organisatorische en administratieve vaardigheden. Het zwaartepunt van de ondersteuning ligt op het (helpen) voorbereiden, opstellen en uitbrengen van adviezen. Voor dit doel telt de staf van de AIV vijf beleidsmedewerkers en twee formatieplaatsen ten behoeve van de secretariële ondersteuning. Per 31 december 2002 bestaat de staf van de AIV uit: mr. P.J.A.M. Peters (secretaris AIV), mw. drs. M.M.J. Louwerens (secretaris CEI), mw. drs. J.A. Nederlof (secretaris COS), drs. T.D.J. Oostenbrink (secretaris CMR) en mw. drs. P.J. Genee (secretaris CVV), alsmede uit mw. J.P. de Jong, mw. M.M.B. Kemme en mw. I. van der Winkel (medewerkers van het secretariaat van de staf van de AIV). Eind augustus 2002 heeft drs. F. van Beuningen zijn werkzaamheden bij de staf van de AIV beëindigd. De AIV dankt hem voor zijn inzet voor de werkzaamheden van de AIV. Hij is opgevolgd door mr. P.J.A.M. Peters. Per 1 mei 2002 is mw. Kemme in dienst getreden als medewerker van het secretariaat. Op het ministerie van Buitenlandse zaken is de staf van de AIV formatief ondergebracht bij het Bureau van de Secretaris-Generaal.

Voorts worden de werkzaamheden van de AIV ondersteund door stagiair(e)s die gedurende enkele maanden zijn verbonden aan de staf van de AIV. Zij zijn afkomstig van verschillende studierichtingen (rechten, geschiedenis, politicologie) van universiteiten in Nederland. In 2002 ging het om de volgende personen: dhr. R.J. Bartels, mw. S.A. Bonjour, mw. B.M.R.M. Frequin, dhr. N. Hansen, dhr. M.J.M. Konings, dhr. R.J. Scheffer en mw. C.J.J. van der Sanden.

OVERZICHT VAN ADVIEZEN

Adviesraad Internationale Vraagstukken

- 1 EUROPA INCLUSIEF, *oktober 1997*
- 2 CONVENTIONELE WAPENBEHEERSING: dringende noodzaak, beperkte mogelijkheden, *april 1998*
- 3 DE DOODSTRAF EN DE RECHTEN VAN DE MENS; recente ontwikkelingen, *april 1998*
- 4 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS EN CULTURELE VERSCHIEDENHEID, *juni 1998*
- 5 EUROPA INCLUSIEF II, *november 1998*
- 6 HUMANITAIRE HULP: naar een nieuwe begrenzing, *november 1998*
- 7 COMMENTAAR OP DE CRITERIA VOOR STRUCTURELE BILATERALE HULP, *november 1998*
- 8 ASIELINFORMATIE EN DE EUROPESE UNIE, *juli 1999*
- 9 NAAR RUSTIGER VAARWATER: een advies over betrekkingen tussen Turkije en de Europese Unie, *juli 1999*
- 10 DE ONTWIKKELINGEN IN DE INTERNATIONALE VEILIGHEIDSSITUATIE IN DE JAREN NEGENTIG: van onveilige zekerheid naar onzekere veiligheid, *september 1999*
- 11 HET FUNCTIONEREN VAN DE VN-COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 1999*
- 12 DE IGC 2000 EN DAARNA: op weg naar een Europese Unie van dertig lidstaten, *januari 2000*
- 13 HUMANITAIRE INTERVENTIE, *april 2000**
- 14 ENKELE LESSEN UIT DE FINANCIËLE CRISES VAN 1997 EN 1998, *april 2000*
- 15 EEN EUROPEES HANDVEST VOOR GRONDRECHTEN?, *mei 2000*
- 16 DEFENSIE-ONDERZOEK EN PARLEMENTAIRE CONTROLE, *december 2000*

List of advisory reports by the Advisory Council on International Affairs

- 1 AN INCLUSIVE EUROPE, *October 1997*
- 2 CONVENTIONAL ARMS CONTROL: urgent need, limited opportunities, *April 1998*
- 3 CAPITAL PUNISHMENT AND HUMAN RIGHTS; recent developments, *April 1998*
- 4 UNIVERSALITY OF HUMAN RIGHTS AND CULTURAL DIVERSITY, *June 1998*
- 5 AN INCLUSIVE EUROPE II, *November 1998*
- 6 HUMANITARIAN AID: REDEFINING THE LIMITS, *November 1998*
- 7 COMMENTS ON THE CRITERIA FOR STRUCTURAL BILATERAL AID, *November 1998*
- 8 ASYLUM INFORMATION AND THE EUROPEAN UNION, *July 1999*
- 9 TOWARDS CALMER WATERS: a report on relations between Turkey and the European Union, *July 1999*
- 10 DEVELOPMENTS IN THE INTERNATIONAL SECURITY SITUATION IN THE 1990S: from unsafe security to insecure safety, *September 1999*
- 11 THE FUNCTIONING OF THE UNITED NATIONS COMMISSION ON HUMAN RIGHTS, *September 1999*
- 12 THE IGC AND BEYOND: TOWARDS A EUROPEAN UNION OF THIRTY MEMBER STATES, *January 2000*
- 13 HUMANITARIAN INTERVENTION, *April 2000 **
- 14 KEY LESSONS FROM THE FINANCIAL CRISES OF 1997 AND 1998, *April 2000*
- 15 A EUROPEAN CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS?, *May 2000*
- 16 DEFENCE RESEARCH AND PARLIAMENTARY SCRUTINY, *December 2000*
- 17 THE STRUGGLE FOR SECURITY, STABILITY AND DEVELOPMENT IN AFRICA, *January 2001*
- 18 VIOLENCE AGAINST WOMEN: legal developments, *February 2001*

- 19 A MULTI-TIERED EUROPE: the relationship between the European Union and subnational authorities, *April 2001*
- 20 EUROPEAN MILITARY-INDUSTRIAL COOPERATION, *May 2001*
- 21 REGISTRATION OF COMMUNITIES BASED ON RELIGION OR BELIEF, *June 2001*
- 22 THE WORLD CONFERENCE AGAINST RACISM AND THE RIGHT TO REPARATION, *June 2001*
- 23 COMMENTARY ON THE 2001 MEMORANDUM ON HUMAN RIGHTS POLICY, *September 2001*
- 24 A CONVENTION, OR CONVENTIONAL PREPARATIONS?: the European Union and the IGC 2004, *November 2001*
- 25 INTEGRATION OF GENDER EQUALITY: a matter of responsibility, commitment and quality, *January 2002*
- 26 THE NETHERLANDS AND THE ORGANISATION FOR SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE IN 2003: role and direction, *May 2002*
- 27 BRIDGING THE GAP BETWEEN CITIZENS AND BRUSSELS: towards greater legitimacy and effectiveness for the European Union, *May 2002*
- 28 AN ANALYSIS OF THE US MISSILE DEFENCE PLANS; pros and cons of striving for invulnerability, *August 2002*

- 17 DE WORSTELING VAN AFRIKA: veiligheid, stabiliteit en ontwikkeling, *januari 2001*
- 18 GEWELD TEGEN VROUWEN: enkele rechtsontwikkelingen, *februari 2001*
- 19 EEN GELAAGD EUROPA: de verhouding tussen de Europese Unie en subnationale overheden, *april 2001*
- 20 EUROPESE MILITAIR-INDUSTRIËLE SAMENWERKING, *mei 2001*
- 21 REGISTRATIE VAN GEMEENSCHAPPEN OP HET GEBIED VAN GODSDIENST OF OVERTUIGING, *juni 2001*
- 22 DE WERELDCONFERENTIE TEGEN RACISME EN DE PROBLEMATIEK VAN RECHTSHERSTEL, *juni 2001*
- 23 COMMENTAAR OP DE NOTITIE MENSENRECHTEN 2001, *september 2001*
- 24 EEN CONVENTIE OF EEN CONVENTIONELE VOORBEREIDING: De Europese Unie en de IGC 2004, *november 2001*
- 25 INTEGRATIE VAN GENDERGELIJKHEID: een zaak van verantwoordelijkheid, inzet en kwaliteit, *januari 2002*
- 26 NEDERLAND EN DE ORGANISATIE VOOR VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA IN 2003: rol en richting, *mei 2002*
- 27 EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie, *mei 2002*
- 28 DE AMERIKAANSE PLANNEN VOOR RAKETVERDEDIGING NADER BEKEKEN: voors en tegens van bouwen aan onkwetsbaarheid, *augustus 2002*

* Joint report of the AIV and the Advisory Committee on Issues of Public International Law (CAVV)

* Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken (CAVV)

Bijlage

Aan de Voorzitter van de
Tweede Kamer der Staten Generaal
Binnenhof 4
DEN HAAG

Datum Den Haag, 28 januari 2003

Hierbij bied ik u, mede namens de minister van Defensie, de staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking en de staatssecretaris voor Europese Zaken, het werkprogramma van de Adviesraad Internationale Vraagstukken voor het jaar 2003 aan.

Een kopie van deze brief zend ik aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten Generaal

Mr. J.G. de Hoop Scheffer

Annexe

To the President of the
House of Representatives of the States General
Binnenhof 4
THE HAGUE

The Hague
28 January 2003

Dear President,

On behalf of the Minister of Defence, the State Secretary for Development Cooperation and the State Secretary for European Affairs, I enclose the work programme of the Advisory Council on International Affairs for 2003.

I am forwarding a copy of this letter to the President of the Senate.

Yours sincerely,

J.G. de Hoop Scheffer

Aan de Voorzitter van de Adviesraad voor Internationale Vraagstukken
mr. F. Korthals Altes

Den Haag, 26 januari 2003

Bij brief van 11 oktober 2002, kenmerk AIV-148/02, heeft u mij een ontwerpprogramma van de AIV voor 2003 doen toekomen. Mede namens de minister van Defensie en de staatssecretarissen voor Ontwikkelingssamenwerking en voor Europese Zaken, heb ik de eer uw Raad hierbij een werkprogramma voor 2003 aan te bieden dat mede op dit ontwerpprogramma is gebaseerd.

Een viertal leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal verzocht mij bij brief van 31 oktober jl. advies over de *Raad van Europa* aan de AIV te vragen, in het licht van het Nederlands voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa. Dit heb ik als punt 3 ingevoegd in het werkprogramma; u heeft inmiddels van mij een adviesaanvraag ontvangen. Ik zal het waarderen indien ook bij het punt 4, '*Nieuwe burenen*', zou kunnen worden ingegaan op de rol van de Raad van Europa in de zich ontwikkelende, Europese architectuur.

De Raad zou zich, mede gezien verzoeken van de staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking, eveneens kunnen buigen over:

- *Falende staten*, als casus van integratie van buitenlands beleid en ontwikkelings-samenwerkingsbeleid; de formulering van deze adviesaanvraag werd ook aan de minister van Defensie voorgelegd;
- *Asiel en migratie, in relatie tot ontwikkelingssamenwerking*;
- *Coherentie: de toegang tot de Europese markt voor diensten uit ontwikkelings-landen*.

Gezien het omvangrijke werkprogramma dat de Raad zo wordt aangeboden, en de uit 2002 nog doorlopende werkzaamheden, kan ik mij voorstellen dat ook een deel van 2004 zal worden doorgewerkt aan dit programma. Deze zienswijze laat ook ruimte voor behandeling van incidentele adviesaanvragen, waaronder van de Tweede Kamer en initiatieven waartoe de AIV zelf zou kunnen besluiten.

Een kopie van deze brief zend ik aan de Voorzitter van de Tweede Kamer en de Voorzitter van de Eerste Kamer.

Mr. J.G. de Hoop Scheffer

To the Chairman of the Advisory Council on International Affairs
F. Korthals Altes

The Hague
26 January 2003

Dear Mr Korthals Altes,

By letter of 11 October 2002, reference AIV-148/02, you asked me to forward you a draft of the AIV programme for 2003. On behalf of the Minister of Defence and the State Secretaries for Development Cooperation and European Affairs, I have the honour to enclose a work programme for 2003 for your Council which is based on this draft programme.

Four members of the Senate asked me by letter of 31 October 2002 to ask the AIV for advice on the Council of Europe having regard to the forthcoming Dutch Chairmanship of the Committee of Ministers of the Council of Europe. I have included this as point 3 in the work programme and you have already received my request for advice. I would appreciate it if you could also take account of the role of the Council of Europe in the evolving European institutional architecture in relation to point 4, 'New neighbours'.

In view of requests by the State Secretary for Development Cooperation, the Advisory Council could also consider:

- failing states as a case for the integration of foreign policy and development cooperation policy; the formulation of this request for advice was also presented to the Minister of Defence;
- asylum and migration, in relation to development cooperation;
- coherence: access to the European market for services from developing countries.

In view of the substantial work programme presented to the Council and the activities still under way from the 2002 programme, I can well imagine that part of this will also be passed on to the 2004 programme. This will also leave scope for dealing with one-off requests for advice, including requests by the House of Representatives and initiatives which the AIV itself may take.

I am sending a copy of this letter to the President of the House of Representatives and the President of the Senate.

Yours sincerely,

J.G. de Hoop Scheffer

Adviesraad Internationale Vraagstukken, werkprogramma 2003

De AIV zal zich richten op adviesaanvragen over de volgende onderwerpen:

- ***Falende staten***

Als casus van integratie van buitenlands beleid en ontwikkelingssamenwerkingsbeleid. Wat zijn de spanningsvelden en mogelijkheden, bijvoorbeeld bij conflictpreventie en armoedevermindering in falende staten. Falende staten frustreren het functioneren van de internationale rechtsorde, gebaseerd als deze is op het uitgangspunt van de soevereiniteit van nationale staten. Internationale veiligheid berust immers voor een belangrijk deel op het vermogen van staten om nationale chaos en verspreiding daarvan over de grenzen, tegen te gaan. De adviesaanvraag zal in nauw overleg met de Minister van Defensie worden gefinaliseerd teneinde mede in de advisering te kunnen betrekken de rol van militaire instrumenten en middelen bij de aanpak van falende staten.

- ***Vredesoperatie***

Wat zijn de trends in vredesoperaties, op basis van ervaringen van de afgelopen jaren? Wat zijn verwachtingen voor de toekomst, in het licht van internationale ontwikkelingen? Welke rol kan de VN spelen (mede in het licht van het Brahimi rapport). In hoeverre zijn Nederlandse of Europese initiatieven nodig voor succesvolle vredesoperaties in VN of ander verband?

- ***De rol van de Raad van Europa***

Welke Nederlandse inzet is het meest geëigend tijdens het aanstaande voorzitterschap van het Comité van Ministers (november 2003 - mei 2004) in het licht van de rol van de Raad van Europa in 'the wider Europe' (zie hierna punt 4.). Het advies zou tijdig ter beschikking moeten komen om een rol te kunnen spelen bij de voorbereiding van het Nederlandse voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa, dat een verbinding vormt tussen het Nederlandse OVSE voorzitterschap in 2003 en dat van de Europese Unie in de tweede helft van 2004.

- ***De 'nieuwe burens' van de EU aan de oostgrens (Russische Federatie, Belarus, Oekraïne, Moldavië) en de zich ontwikkelende Europese architectuur***

Hoe moet de relatie met deze burens worden vormgegeven, mede in het licht van discussies over een 'wider Europe' en de zich ontwikkelende Europese architectuur? Wat heeft de uitgebreide EU te bieden? Wat betekent dit voor het bilaterale beleid? Wat zal de kracht en toegevoegde waarde van de Raad van Europa in het toekomstige pan-Europese bestel kunnen zijn? Ook in de OVSE spelen 'de grenzen van Europa'. Hoe kan de EU een beleid jegens de nieuwe burens ook uitdragen binnen andere fora (OVSE en Raad van Europa)? Wat zijn de repercussies van het beleid van de VS op de relatie van de EU met deze nieuwe burens aan de oostgrens?

The AIV work programme for 2003

The AIV will focus on the following subjects:

- **Failing states**

Failing states as a case for the integration of foreign policy and development cooperation. What are the areas of tension and the options, for example in terms of conflict prevention and poverty reduction in failing states? Failing states frustrate the functioning of the international legal order, which is based on the premise of the sovereignty of national states. International security is, after all, based to a large extent on the capacity of states to prevent internal chaos and stop it spreading across borders. The request for advice will be finalised in close consultation with the Minister of Defence in order to be able to include the role of military instruments and resources in tackling the problem of failing states.

- **Peace operations**

What are the trends in these operations based on the experience of recent years? What are the expectations for the future in the light of international developments? What role can the UN play, for example in the light of the Brahimi Report? To what extent are Dutch or European initiatives necessary for successful peace operations in the framework of the UN or other organisations?

- **The role of the Council of Europe**

What approach should the Netherlands take during the forthcoming chairmanship of the Committee of Ministers (November 2003-May 2004) in the light of the role of the Council of Europe in the wider Europe (see below point 4)? The advisory report must be available in good time in order to be able to play a role in the preparations for the Dutch chairmanship of the Committee of Ministers of the Council of Europe, which forms a link between the Dutch chairmanship of the OSCE in 2003 and the Dutch presidency of the European Union in the second half of 2004.

- **The EU's 'new neighbours' on its eastern border (the Russian Federation, Belarus, Ukraine and Moldova) and the evolving European institutional architecture**

How should the relationship with these neighbours be shaped, partly in the light of the debate on a wider Europe and the evolving European institutional architecture? What does the enlarged EU have to offer? What effect will this have on bilateral policy? What could be the strength and added value of the Council of Europe in the future pan-European system? The 'limits of Europe' also play a role in the OSCE. How can the EU implement a policy towards its new neighbours in other forums (OSCE and the Council of Europe)? What will be the repercussions of US policy for the EU's relationships with these new neighbours on its eastern border?

- **Asiel en migratie, in relatie tot ontwikkelingssamenwerking**

Inzake een Europees asiel- en migratiebeleid werkt de AIV aan een advies uit eigen beweging. In het kader van 'asiel en migratie, in relatie tot ontwikkelingssamenwerking' kan aandacht worden besteed aan gedachten in het kader van de (Geneefse) Conventie Plus, waarbij UNHCR steun zou bieden bij de ontwikkeling van meer opvang en integratie in de regio. Inzet van Nederlandse middelen en politieke instrumenten kan aan de orde zijn.

- **Het VN-Mensenrechtensysteem**

De laatste jaren hebben zowel de inmiddels opgeheven ACM als de AIV adviezen uitgebracht over deelreinen/deelaspecten van het mensenrechtensysteem van de VN. Het functioneren van het totaal van het mensenrechtensysteem is echter nog niet aan de orde gekomen. Een meer strategisch gerichte analyse op dit vlak is dienstig voor de beleidsontwikkeling ten aanzien van het mensenrechtensysteem van de VN als geheel. Hierbij kan worden aangesloten bij de recent door de SG VN gepresenteerde hervormingsvoorstellen, onder meer op het terrein van mensenrechten

- **Coherentie: de toegang tot de Europese markt voor diensten uit ontwikkelingslanden**

Hoe kan die toegang voor diensten uit ontwikkelingslanden worden verbeterd? Dit kan worden gezien als praktijkgeval van samenhang tussen het EU-beleid en de Nederlandse inzet. Er is een zekere parallellie met ontwikkeling binnen de EU van vrijheid van diensten. Gekeken zou kunnen worden onder meer naar technische handelsobstakels (technical barriers to trade in services).

Het advies is complementair aan de behandeling van de kwestie van toegang voor goederen. Zo is aan de SER door de Minister van LNV een advies gevraagd over hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU, waarbij de Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking zich heeft aangesloten met een vraag naar de gevolgen voor ontwikkelingslanden. Op 29 november 2002 zond de Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking een notitie naar de Tweede Kamer over de Nederlandse inzet om de synergie tussen het landbouwbeleid en het ontwikkelingsamenwerkingsbeleid te vergroten

- **Terrorisme**

Bij het ontwikkelen van effectief beleid door de internationale gemeenschap voor de bestrijding van het terrorisme kan spanning optreden met bescherming van bepaalde fundamentele rechten van de mens. Bij bestrijding van het terrorisme treedt ook een 'grijs gebied' aan het licht tussen enerzijds de aanpak op basis van begrippen als zelfverdediging en de daarbij behorende mechanismen en middelen en anderzijds de aanpak op basis van politieke en justitiële middelen, nationaal en internationaal. Het

- ***Asylum and migration in relation to development cooperation***

The AIV is producing an advisory report on European asylum and migration policy on its own initiative. As regards asylum and migration in relation to development cooperation, attention could be paid to ideas in the context of the (Geneva) 'Convention Plus', in which UNHCR would support the development of reception and integration in the region. The deployment of Dutch political instruments and other resources could be relevant.

- ***The UN human rights system***

In recent years the AIV and the now defunct Advisory Committee on Human Rights have published advisory reports on particular aspects of the UN human rights system. However, the functioning of the system as a whole has not yet been dealt with. A more strategically oriented analysis would be useful in developing policy on the UN human rights system as a whole. This could take account of the reform proposals recently presented by the UN Secretary General, inter alia in the area of human rights.

- ***Coherence: access to the European market for services from developing countries***

How can access for services from developing countries be improved? This can be seen as a practical example of the interplay between EU policy and Dutch efforts. There is a certain parallel with the development of freedom of services within the EU. Technical barriers to trade in services could be one subject considered.

The advice is complementary to the issue of market access for goods. For example the Socio-Economic Council has been requested by the Minister of Agriculture, Nature Management and Fisheries to advise on reform of the EU's Common Agricultural Policy. The State Secretary for Development Cooperation has added a question concerning the consequences for developing countries. On 29 November 2002 the State Secretary for Development Cooperation sent a memorandum to the House of Representatives concerning Dutch efforts to generate synergy between agricultural policy and development cooperation policy.

- ***Terrorism***

Efforts by the international community to develop an effective policy for combating terrorism can be difficult to reconcile with the protection of certain fundamental human rights. There is also a grey area between an approach based on concepts such as self-defence and the related mechanisms and instruments on the one hand and an approach based on political and judicial instruments (national and international) on the other. The range of possible responses by government bodies is incomplete. What, for example, are the consequences of the actions of non-State actors in

arsenaal van mogelijke respons-varianten van overheden is onvolledig. Wat zijn bijvoorbeeld de consequenties van optreden van 'non-state actors' op dit terrein. Hoe kan een effectieve maar wel gereguleerde benadering eruit zien die rekening houdt met deze situatie en passende rechtsregels en handhavingsinstrumenten omvat. Welke toekomst ligt er voor Europese en internationale harmonisering van nationaal beleid bij deze vraagstukken?

- **Europese publieke opinie**

Welke analyse kan worden gemaakt van beschrijvingen van de beleving van Europa door de burgers? Is er een Europese 'demos'? Is er sprake van een gevoel van verbondenheid en solidariteit van Europeanen met elkaar? Welke omstandigheden bevorderen of belemmeren dit? Naast centrale instituties ook aandacht voor het middenveld in Europa als middel om de burger bij Europa te betrekken en de rol van de lagere overheden en regio's.

- **Wetsontwerp inzake Nationale Mensenrechteninstelling**

Zoals bekend wordt momenteel gewerkt aan een wetsontwerp inzake een op te richten Nationale Mensenrechteninstelling. Het ontwerp zal voor commentaar gaan circuleren in het maatschappelijke verkeer. Dit onderwerp leent zich op dat moment zowel voor gevraagde advisering als voor een advies op eigen initiatief.

• • •

In 2003 zal de AIV zijn werkzaamheden voortzetten om te komen tot een advies over de volgende onderwerpen:

- **EUROPEES ASIEL- EN MIGRATIEBELEID**

Dit advies wordt opgesteld in samenwerking met de Adviescommissie Vreemdelingen zaken (ACVZ). Het betreft een advies uit eigen beweging.

- **MOGELIJKHEDEN VOOR VERDERE EUROPESE DEFENSIESAMENWERKING**

(deze adviesaanvraag werd eind 2002 ingediend).

this field? What would be an effective but properly regulated approach which takes account of this situation and comprises suitable legal rules and enforcement instruments? What is the future for European and international harmonisation of national policy on these issues?

- **European public opinion**

What analysis can be made of descriptions of how Europe is perceived by its citizens? Is there a European 'demos'? Do Europeans have a sense of solidarity? What circumstances help or hinder this? In addition to the central institutions, attention should also be paid to civil society in Europe as a means of involving citizens in Europe and the role of the regions and subnational authorities.

- **Bill on National Human Rights Institution**

A bill is currently being prepared to establish a national human rights institution. The bill will be circulated in civil society for comment. This will be the stage at which it would be appropriate to request an advisory report or for the AIV to prepare a report on its own initiative.

• • •

In 2003 the AIV will continue working on an advisory report on the following subjects:

- EUROPEAN ASYLUM AND MIGRATION POLICY
This report is being drawn up in cooperation with the Advisory Committee on Aliens Affairs (ACVZ). It is being produced by the AIV on its own initiative.
- OPTIONS FOR FURTHER EUROPEAN DEFENCE COOPERATION
(This request for advice was submitted in late 2002.)

ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN

POSTBUS 20061, 2500 EB DEN HAAG

TELEFOON 070.348 51 08/60 60 FAX 070.348 62 56

E-MAIL AIV@MINBUZA.NL

WWW.AIV-ADVIES.NL

ADVISORY COUNCIL ON INTERNATIONAL AFFAIRS

P.O.BOX 20061, 2500 EB THE HAGUE, THE NETHERLANDS

TELEPHONE +31(0)70 348 51 08/60 60 FAX +31(0)70 348 62 56

E-MAIL AIV@MINBUZA.NL

WWW.AIV-ADVICE.NL